

PIOTR GRZEGORCZYK

**JĘZYK ŻYDOWSKI
(ŻARGON)**

SAMOUCZEK DLA POLAKÓW

Gramatyka — Ćwiczenia — Słownik

KSIĄŻNICA POLSKA

TOW. NAUCZYCIELI SZKÓŁ WYŻSZYCH

LWÓW—WARSZAWA

MCMXXIV

<http://rcin.org.pl>

Książnica Polska

Towarzystwa Nauczycieli Szkół średnich i wyższych

Akc. Spółka Kartograficzna i Wydawnicza

LWÓW, CZARNIECKIEGO 12.

WARSZAWA, NOWY ŚWIAT 59.

POLECA:

- BENNI T. Gramatyka angielska.
" Podręcznik języka angielskiego
" Ortofonja polska. — Uwagi o prawidłowej wymowie dla artystów, nauczycieli i wykształconego ogółu.
" " francuska (w druku)
" " angielska "
" " niemiecka "
BORAWSKI Projektowanie budynków mieszkal.
BUZEK Ordynacja wyborcza do Sejmu i Senatu z mapą okręg. wyborczych.
DANYSZ J. Geneza energii psychicznej.
DEVEY Szkoła i społeczeństwo.
EINSTEIN O szczególnej i ogólnej teorii względności, przet. Huber.
FALSKI Elementarz powiastkowy dla młodzieży i dorosłych.
" Wskazówki dla nauczyciela.
GÓRA W, Podręcznik księgowości. Tom I. Księgowość pojedyncza. Tom II. Księgowość podwójna T. III 1 księgowość w spółkach akcyjnych T. III. 2 Księgowość w przedsiębiorstwie bankowem.
" Księgowość w spółdzielniach.

PIOTR GRZEGORCZYK

JĘZYK ŻYDOWSKI (ŻARGON)

INSTYTUT
BADAŃ LITERACKICH PAN
BIBLIOTEKA
00-330 Warszawa, ul. Nowy Świat 77
Tel. 26-68-69

SAMOUCZEK DLA POLAKÓW

Gramatyka — Ćwiczenia — Słownik

KSIĄŻNICA POLSKA

TOW. NAUCZYCIELI SZKÓL WYŻSZYCH

LWÓW—WARSZAWA

MCMXXIV

<http://rcin.org.pl>

21.993

Druk. „Cświata” Tłomackie 4. Telef. 236-02.

UWAGI   Celem tego podręcznika jest nauczenie WSTĘPNE czytania oraz orientowania się w tekstach żydowskich. Odrzucono w nim balast szczegółów, a podano tylko to, co stanowi charakterystyczny zrab języka i co w zupełności wystarczy — zwłaszcza znającemu niemiecki — do zrozumienia przy pomocy słownika, każdej książki czy też gazety żydowskiej.

Przystępującemu do nauki języka żydowskiego, główną trudność sprawia początkowo opanowanie alfabetu hebrajskiego oraz przyzwyczajenie się do czytania od strony prawej ku lewej. Są to jednakże przeszkody pozorne, gdyż alfabet hebrajski należy do łatwych, a czytanie od ręki prawej, już po kilku dniach nie robi żadnej różnicy. W celu szybkiego nauczenia się rozpoznawanie liter, radźmy ćwiczyć się w pierw w przepisywaniu wyrazów żydowskich nie kursywą, lecz odrysowywaniem schematycznie liter drukowanych. Po nabyciu pewnej wprawy w czytaniu i pisaniu druku i kursywy należy przepisać i przetłumaczyć podane ćwiczenia, przyczem posługiwać się trzeba słownikiem.

Po obeznaniu się z gramatyką najlepszą lekturą będą dzienniki żydowskie.*)

*) Naprz. z wychodzących w Warszawie: „Moment“, „Hajnt“, „Jud“.

Pragnący szczegółowiej wtajemniczyć się w jęz. żyd. powinni zapoznać się bodaj z elementarnem wiadomościami z gramatyki hebrajskiej, z której podajemy zasady czytania.

O JĘZYKU ŻYD. W granicach obecnej Rzeczplitej Polskiej mieszka niespełna 5 milionów żydów W POLSCE mówiących przeważnie odrębnym, własnym językiem. Język ten w mowie potocznej nazywany żargonem, posiada jak każdy, swą gramatykę i historję. Żydzi polscy mówią naogół językiem jednolitym, wyjątek stanowią kresy wschodnie, zwłaszcza wojew. wileńskie, gdzie różnica polega na odmienności pewnych samogłosek i dwugłosek *).

Przybyli z Zachodu do Polski żydzi przynieśli z sobą język, który był najprawdopodobniej gwara śląską dialektu wschodnio-niemieckiego (ostmitteldeutsch). Czyli była to gwara niemiecka (zapewne ze sporym dodatkiem wyrazów semickich), która w Polsce nasiąkała zwolna elementem słowiańskim.

W obecnym stanie zasobu słowniczego języka żydowskiego spotykamy 70 proc. wyrazów pochodzenia niemieckiego, 10 proc. pochodzenia słowiańskiego (przeważnie polskiego), pozostałe 20 proc. zajmują wyrazy hebrajskie, nowohebrajskie, aramejskie (talmudyczne) oraz bardzo nieznaczne naśladownictwa z innych języków.

Jedną z charakterystycznych cech dialektu wschodnio-niemieckiego (ostmitteldeutsch) oraz języka żydowskiego jest brak grupy spółgłoskowej *pf* Np. żydowskie: *ept*, *cop*, *fefer*, *kop*, odpowiadają

*) Różnica ta zachodzi również w wyrazach hebrajskich

niemieckim literackim: Apfel — jabłko, Zopf — war-
kocz, Pfeffer — pieprz, Kopf — głowa.

Język żyd. posiada akcent dynamiczny i akcent toniczny czyli przyśpiew. Akcent dynamiczny spoczywa zwykle na zgłosce rdzennej (lub pierwszej). Akcent toniczny zasadza się na podwyższeniu tonu zgłoski, na której spoczywa akcent dynamiczny. (Por. niżej: akcent hebrajski).

Z tego, co się powiedziało wynika, że język żyd. nie jest więc — jak się to często jeszcze sły-
szy — zepsutą niemczyzną.

ALFABET Żydzi posługują się alfabetem hebraj-
(ogólne uwagi) **skim** *), który jest alfabetem spółgłoskowym, t. zn. że nie ma w nim samogłosek, a znający język domyśla się ich przy czytaniu. W w. VI i VII po Chr. wprowadziły szkoły żydowskie, z obawy błędnego czytania ksiąg świętych, na oznaczenie samogłosek, pewne znaki (punktacje), które dodawano zwykle pod spółgłoskami. Pomimo tego w rezultacie znaki te niezapobiegły odmiannemu czytaniu tekstów hebrajskich tak, że dzisiaj istnieją cztery główne sposoby czytania: sfardyjski czyli hiszpański, aszkenazyjski czyli niemiecki, polski i litewski.

Język żyd. niema jednolitej i ustalonej ortografii; ścierają się obecnie głównie dwa prądy: starszy zachowawczy, opierający się na tradycjach pi-sowni niemieckiej, i nowszy postępowy, wprowadzający pewne zmiany w duchu pisowni fonetycznej.

---

*) Usiłowania Manscha (1890) i Birnbauma (1902) wprowadzenia do jęz. żyd. alfabetu łacińskiego spelzły na niczem.

W celu oddania wymowy żyd. używamy dla ułatwienia alfabetu polskiego (a nie fonetycznego), który nie pokrywa się jednak dokładnie z wszystkimi odcieniami dźwięków żydowskich. Daszek (^) nad samogłoską oznacza jej długość.

Należy zawsze pamiętać, że wszystko cokolwiek pisane jest alfabetem hebr. czyta się od ręki prawej ku lewej,

---

ALFABET ŻYDOWSKI

KSZTAŁT		Nazwa hebr.	brzmie- nie	U W A G I
w 'ruku	w pi- śmie			
	א	alef	nie wyma- wia s.	jest to t. zw. nieme alef, słu- ży zawsze jako oznacznik samogłosek <i>a, o</i> . Patrz: Uw. o pisowni i Alfabet hebr.
	ב		a	otwarte, krótkie. בַּבְּעָ (ba- be) babka.
	ג		o	otwarte, krótkie. כּוֹפֵּ (kop) głowa.
	ד	bêth	b	jak polskie <i>b</i> , בַּבְּעָ (babe) babka. Również bez kropki בּ
	ה	gimel	g	jak polskie twarde <i>g</i> . Nie miękczy się przed <i>e, i</i> , גַּעְגּוֹלֵט (gegołt a nie giegol)t ogolony.
	ו	dê- leth	d	jak polskie <i>d</i> , דַּחַ (dach) dach.
	ז	hê	h	jak przydechowe niemieck. <i>h</i> , הַרֵץ (harc) serce.
	ח	wâw	w	miękkie; używane tylko w wyrazach hebrajskich; słu- ży jako oznacznik samogłó- sek i dwugłosek, p. niżej.

KSZTAŁT		Nazwa hebr.	Brzmie- nie	U W A G I
w druku	w pi- śmie			
וּ	//		w	podwójne waw używane zawsze w wyrazach nie- hebrajskich; וואַל (wał) wał.
וְ	/		u	tylko z poprzedzającą spół- gł. א uważa się za spółgł.; używane często bez punk- tacji וְ בוך (buch) książka.
וֹ (וי)	/		oj, au	tylko z poprzedzającą spół- głoską; ברוֹט (brojt) chleb; פּרוֹי (frau) pani.
ז	ז	zajin	z	jak polskie z, זעלנער (zel- ner) żołnierz.
ח	ח	chêth	ch	twarde, prawie wyłącznie w wyrazach pochodzenia hebr. חוֹר (chor) chór.
ט	ט	têth	t	טאטע (tate) ojciec.
י	י	jöd	j, i	יוֹם (jom, wyraz hebr.) dzień נִיט (nit) nic.
יַי	//		aj, ej	czasem oznaczane bywa punktacją: יַי – aj, יַי – ej. וַיב (wajb) kobieta, קלַיִן (klejn) mały, קלַיִי (klej) klej.

KSZTAŁT		Nazwa hebr.	Brzmienie	UWAGI
w druku	w piśmie			
כ	כ	kaf	ch	na końcu wyrazu litera ta przybiera kształt taki: ך (ך) בִּיך (buch) książka.
ל	ל	lā-med	l, ł	l = polskiemu l, ł = pośredniemu dźwiękowi między pol. l a ł, לִיגֵן (ligen) leżeć, לֹוִסֵן (lojfn) biegać.
מ	מ	mēm	m	מָאִמֶּה (mame) matka, na końcu wyrazu: ם (ם).
נ	נ	nūn	n	na końcu wyrazu: ן (ן), נִיצְעוּעֵן (nicewen) nicować.
ס	ס	sā-mech	s	ostre, סָאָק (sok) sok.
ע	ע	ajin	e	w niehebrajskich wyrazach oznacza e, עֶפֶל (epel) jabłko.
פ	פ	pē	p	jak polskie p, פּאָרט (port) port.
ף	ף	fē	f	na końcu wyrazu: ף (ף) פּאָטער (foter) ojciec הוֹיף (hojf) podwórze.

KSZTAŁT		Nazwa hebr.	Brzmie- nie	U W A G I
w druku	w pi- śmie			
צ	צ	câdê	c	na końcu wyrazu: צ (פ) צִמְעָר (cimer) pokój.
ק	ק	kôf	k	twarde, קָצָר (kac) kot.
ר	ר	rêsz	r	רָנַע (rane) rana.
ש	ש	szîn	sz	שִׁפְעָן (szepen) tworzyć.
ת	ת	tau	t (s)	tylko w wyrazach hebr. patrz niżej alfabet hebr.
זש	זש		ż	jak polskie ż, tylko w wy- razach słowiańskich, זְשָׁבַע (żabe) żaba
טש	טש		cz	jak polskie cz, tylko w wyr. słow. טְשִׁינִיק (czajnik)

UWAGI O Początkującym mieszają się często na-
ALFABECIE stępujące litery, które należy się nauczyć
rozróżniać: ב b, כ ch; ג g, נ n; ד d, ר r; ה h, ח ch;
ו w, ז z; מ m (końcowe), ס s.

Pamiętać należy, że כ, מ, נ, פ, צ zmienia
ją się na końcu wyrazów: ך, ם, ן, ף, ץ.

Bez zmiany pozostaje פ p.

RODZAJNIK Podobnie jak w jęz. niem. rzeczowniki
NIEOKREŚL. żyd. mają rodzajniki. Rodzajnik nie-
określony na wszystkie rodzaje i przypadki jest w l.
poj. א (a); w l. m.n. niema rodz. nieokreślonego.

ĆWICZENIE.

(Czytaj od ręki prawej ku lewej; w nawiasach
podana jest wymowa).

טאטע,

(tate) ojciec

מאמע,

(ma ne) matka

א מאמע,

(a ma ne) matka

א טאטע,

(a tate) ojciec

א בעט.

(a bet) łóżko

בער,

(ber) niedźwiedz

באד,

(bad) kąpiel

RODZAJNIK Rodzajnik określony l. poj.: דער (der)
OKREŚLONY ten, די (di) ta, דאָס (dos, u żydów ma-
łopolskich dus) to; l. mnog. די (di) na wszystkie ro-
dzaje i przypadki.

Rzeczowniki są rodzaju męskiego, żeńskiego i
nijakiego. Żydzi litewscy i rosyjscy nie mają rodzaju
nijakiego, a rzeczowniki zdrobniałe zachowują rodzaj
odpowiednich głównych. Rodzajnik nieokreślony אַ,
przed wyrazem zaczynającym się od samogłoski
brzmi: אַן (an) i oddziela się od wyrazu przecinkiem,
np. אַן אָקס (an oks) wół.

ĆWICZENIE

דער טעלער, אַ טאַרבע

(a torbe) torba

(der teler) talerz

דער מאַלער, דער פֿאָטער

(der foter) ojciec

(der maler) malarz

די מוטער, וואָך, אַ יאָר

(a jôr) rok

(woch) tydzień

(di muter) matka

דו ביסט, אַ קינד, לעזען

(lezen) czytać

(a kind) dziecko

(bist) jesteś (du) ty

אָנ'אַרִימֶער פּאַטער,

(foter) ojciec (an'orimer) biedny

ער שטעהט, דאָס קינד.

(dos kind) dziecko (sztët) stoi (er) on

UWAGI Pod wpływem pisowni niemieckiej, lecz O PISOWNI nie w każdym analogicznie wypadku, oznaczają żydzi długość samogłosek, przez dodanie do nich: ה (h) lub ע (e) np. זעהר (zêr) bardzo, ליעבען (liben) kochać.

Wyraz nie może się zaczynać od samogłosek i dwugłosek: ו, י, יי, וי (u, i, aj, oj); w wypadkach, gdzie je słyszymy na początku piszemy z poprzedzającym niemem א, np. איך (ich) ja, און (un) i, porównaj niem. und, אויב (ojb) kiedy, czy.

W nowszej pisowni nie pisze się, zgodnie z wymową, w końcówkach wyrazów: ע (e) przed ל (l), ן (n). Np. א ביסל (a bisł, a nie a biseł) nieco, ריידן (rejdn) mówić. Ale zawsze pisze się ע (e) jeżeli przed niem stoi m, n, ng, nk; np. קומען (kumen) przychodzić.

י (j, i) stojące na początku wyrazu jest spółgłoską i wymawia się ji np. יינגעל (jingel) młodzian, יודיש (jidisz, wymawiają ją też judisz) żydowski, lecz piszą również אידיש (idisz) lub יידיש (jidisz).

Jeżeli po ון (w) następuje ו (u) to rozdziela się je przez א, np. ווארסט (wurst) kiełbasa.

Niekiedy opuszcza się całkowicie lub częściowo znakowanie samogłosek (punktację), co już nawet nieco zaawansowanym nie utrudnia czytania.

ĆWICZENIE.

איך ביז גרויס,

(grojs) duży (bin) jestem (ich) ja

דער לעהרער ערצעהלט

(ercêlt) opowiada (der lêrer) nauczyciel

זעהר שעהנע ערצעהלונגען,

(ercêlungen) opowieści (szêne) piękne (zêr) bardzo

אינדיק, דער פריהלינג

(der frîling) wiosna (indik) indyk

איז אנגעקומען, עס איז

(iz) jest (es) ono (iz ongekumen) nadeszła

שטיל אוי רוהיג,

(ruig) spokojnie (un) i (sztil) cicho

שרייבען, רעכענען.

(rechenen) rachować (szrajben) pisać

דער שילער זיצט שטיל און רוהיג. ער לערנט זיך לעזער, שרייבען און רעכענער.

ODMIANA W $\bar{\text{w}}$ deklinacji żyd. podobnie jak w
RODZAJNIKA niemieckiej są 4 przypadki.

Odmiana rodzajnika określonego

Liczba pojedyncza

Rodzaj męski	żeński	nijaki
M. דער (der)	די (di)	דאס (dos)
D. דעם (dem)	דער (der)	דעם (dem)
C. דעם (dem)	דער (der)	דעם (dem)
B. דעם (dem)	די (di)	דאס (dos)

Liczba mnoga: na wszystkie rodzaje i przypadki די (di).

Cechą charakterystyczną języka żyd. (podobnie jak i hebrajskiego) jest skłonność do tworzenia i używania skrótów zwłaszcza w piśmie np. איך (ich) ja, skraca się do ך, np. zamiast איך בין (ich bin) jestem, pisze się ך'בין (ch'bin) i tak w rzeczywistości żydzi wymawiają; zamiast איך האב (ich hob) pisze się i wymawia ך'האב (chob). Podobnie skraca się wiele innych wyrazów, np. אויף דעם (auf dem) — na

= אויפ'ן (auf'n), ביי דעם (baj dem) — przy = באַײַם bajm
 [lub בײַן (baj'n)], מיט דעם (mit dem) — z = מיט'ן (mit'n);
 עס האָט (es hot) — ono ma = ס'האַט (s'hot) i t. d.

ĆWICZENIE.

דער שילער שרייבט, זשאבע

(żabe) żaba (szrajbt) pisze (der sziler) uczeń

די זשאבעס שפרינגען

(szpringen) skaczą (di żabes) żaby

ארום דעם טייך. וואָס זשע

(wos-że) cóż (dem tajch) stawie (arum) około

וויילסטו? כ'האַב געקויפט

(chob gekojft) kupilem (wiłstu) chcesz?

א נייעם זשאקעט.

(żaket) żakiet (a najem) nowy

ĆWICZENIE W KURSYWIE.

א מיט בעטלער, טאַטע, מאַמע

(a) (mit) (betler) (tate) (mame)

טאָרבע, מיין, ברודער, דער, שיילער
 (majnl) (torbe) (bruder) (der) (sziler)

דאס פֿענסטער איז אָפֿען
 (dos) (fenster) (iz) (ofen)

ODMIANA RZECZOWNIKA

Wzory odmiany rzeczownika:

RODZAJ MĘSKI

Liczba pojedyncza

1. Mianownik דער פֿאָטער (der foter) ojciec
2. dopełniacz דעם פֿאָטערס (dem foters) ojca
3. Celownik דעם פֿאָטער (dem foter) ojcu
4. Biernik דעם פֿאָטער (dem foter) ojca

Liczba mnoga

we wszystkich przypadkach די פֿאָטערס (di foters).

W małopolsce mówią żydzi: dr futr, dem futrs i t. d. פֿאָטער i מיטער używają żydzi na określenie cudzego ojca lub matki, a nie swojego.

RODZAJ ŻEŃSKI

Liczba pojedyncza

1. די מיטער (di muter) matka
2. דער מיטערס (der muters)
3. דער מיטער (der muter)
4. די מיטער (di muter)

Liczba mnoga

we wszystkich przypadkach די מוטערס (di muters).

RODZAJ NIJAKI

Liczba pojedyncza

1. דאָס לעבען (dos łebn) życie
2. דעם לעבענס (dem łebns)
3. דעם לעבען (dem łebn)
4. דאָס לעבען (dos łebn)

Liczba mnoga

we wszystkich przypadkach די לעבנס (di łebns).

W odmianie rzeczowników żyd. dopełniacz l. p. i mn. wyróżnia się końcówką *s* lub *es*, od innych przypadków, w których rzadko zachodzą zmiany. Typy odmian rzeczownikowych określa się na podstawie tworzenia l. mn.: w przytoczonych powyżej wzorach l. mn. kończy się na — *s*, prócz tego l. mn. może przybierać końcówkę *er*, np. דאָס קינד (dos kind) dziecko—די קינדער (di kinder) dzieci, דער בוים (der bojm) drzewo—די בויםער (di bojmr) drzewa, następnie końcówkę — *n* (lub *en*) np. דער מענש (der mensz) człowiek) — די מענשען (di menszen) ludzie; a wreszcie l. mn. nie przybiera żadnej końcówki np. די גאנז (di ganz) gęś — די גענז (di genz) gęsi. Prócz tego są końcówki: *ech*, *ach*, np. אייעלעך (ajełech) jaja, אינגלעך (ingłach) chłopcy.

Osobną grupę stanowią nieliczne rzeczowniki męskie mające w l. mn. hebrajską końcówkę — *im*,

np. דער פויער (der pojer) chłop — די פויערים (di pojer-
rim) chłopci.

ĆWICZENIE.

אין וואַלד וואַקסען דעמבעס, סאָסנעס און
(un) (sosnes) (dembes) (waksen) (wald) (In)
i sosny dęby rosną lesie w

פיל אַנדערע בוימער. אויף די בוימער
(di bojmer) (auf) (bojmer) (andere) (fil)
drzewa na drzew innych wiele

מאַכען זיך די פויגעל נעסטען, דאָרט לייגען
(lajgen) (dort) (nesten) (di fojgel) (machen sich)
składają tam gniazda ptaki robią sobie

זיי אייערלעך פון וועלכע עס וואַקסען אַרויס
(es waksen araus) (welche) (fun) (ajerlech) (zej)
wyrastają których z jajeczka one

קליינינקע פויגעלעך.

(fojgelech) (klajninke)
ptaszki maleńkie

ĆWICZENIE W KURSYWIE.

דער שיילער האט אים בי שולע

(di szule)
szkołę

(hot lib)
lubi

(der sziler)
uczeń

רייך	איז	אזא מעדכען
(raich)	(iz)	(dos medchen)
bogata	jest	dziewczynka

ארעם	בין	איך
(orem)	(bin)	(ich)
ubogi	jestem	ja

ODMIANA PRZYMIOTNIKA

odmiana przymiotnika z rzeczownikiem

RODZAJ MĘSKI

Liczba pojedyncza:

דער גוטער אינגעל	.1 (der guter ingel)	dobry chłopic
דעם גוטען אינגעלס	.2 (dem guten ingels)	dobrego ch-ca
דעם גוטען אינגעל	.3 (dem guten ingel)	dobremu ch-cu
דעם גוטען אינגעל	.4 (dem guten ingel)	dobrego ch-ca

Liczba mnoga:

די גוטע אינגלאך	.1 (di gute inglach)	dobrzy chłopcy
די גוטע אינגלאכס	.2 (di gute inglachs)	dobrych ch-ców
די גוטע אינגלאך	.3 (di gute inglach)	dobrym ch-om
די גוטע אינגלאך	.4 (di gute inglach)	dobrych ch-ów

RODZAJ ŻEŃSKI

L. p.

די גוטע טאכטער	.1 (di gute tochter)	dobra córka

2. דער גוטער טאכטער (der guter tochtters) dobrej córki
 3. דער גוטער טאכטער (der guter tochter) dobrej córce
 4. די גוטע טאכטער (di gute tochter) dobrą córkę

L. mn.

1. די גוטע טעכטער (di gute techter) dobre córki
 2. די גוטע טעכטערס (di gute techters) dobrych córek
 3. די גוטע טעכטער (di gute techter) dobrym córkom
 4. די גוטע טעכטער (di gute techter) dobre córki

RODZAJ NIJAKI

L. p.

1. דאס גוטע קינד (dos gute kind) dobre dziecko
 2. דעם גוטען קינדס (dem guten kinds) dobrego dziecka
 3. דעם גוטען קינד (dem guten kind) dobremu dziecku
 4. דאס גוטע קינד (dos gute kind) dobre dziecko

L. mn.

1. די גוטע קינדער (di gute kinder) dobre dzieci
 2. די גוטע קינדערס (di gute ki de s) dobrych dzieci
 3. די גוטע קינדער (di gute kinder) dobrym dzieciom
 4. די גוטע קינדער (di gute kinder) dobre dzieci

Przypadki: mianownik i biernik użyte z rodzajnikiem lub zaimkiem nieokreślonym, tracą końcówkę e np. א גוט קינד (a gut kind; w małopolsce a git kint) niem. ein gutes kind.

ĆWICZENIE.

Niżej podany urywek wzięty jest z dziennika żydowskiego די צייט (di cajt) — Czas, wydawanego w Londynie (z d: 26. XI 1922).

Należy zacząć czytać najpierw tekst żydowski, a w miarę niemożności odczytania posługiwać się transkrypcją. Tłumaczenie podane jest możliwie dosłownie, co się odbiło ujemnie na stylu.

ONFAŁ fun POLAKEN auf
a LITWISZ SZTEDTEL.

Kowne (l. ¹⁾ K. B. = idische korespondenc biuro) — dem achcenten november iz auf dem sztedtel szirwint ongefalen a bande fun hundert bawofente polaken. Nachdem wi di sztedtelste ajnwojner hoben zich geszteht antkegen iz ausgebrochen a kamf, was hot zich gecojgen a gance nacht. Di polaken hoben farlirendik cwaj ge-

אָנפאל פון פּאָליאַקען אויף
א ליטוויש שטעדטעל.

קאָונע (א. ק. ב.) — דעם
18-טן נאָוועמבער איז אויף דער
שטעדטעל שירוינט אָנגעפאלען
א באַנדע פון 100 באַוואָפּענטע
פּאָליאַקען. נאַכדעם ווי די
שטעדטעלשע איינוואוינער האָ-
בען זיך געשטעלט אנטקעגען
איז אויסגעבראָכען א קאַמף, וואָס
האַט זיך געצויגען א נאַנצע
נאַכט. די פּאָליאַקען האָבען
פאַרלירענדיג 2 געהרגעטע ²⁾ און 5

¹⁾ Skrót = אידישע (idische)

²⁾ Wyraz hebr. z przedrostkiem i końcówką niem. הרגען (hargen = zabijać.

^{*)} ניקידי w ten sposób oznaczane bywa ,e'. Szczegóły patrz dalej w alfabecie hebrajskim.

<p>hargete un finf farwunde- te zich curikgecojgen fun szirwint, draj milicjanten fun szirwint zajnen in kamf szwer farwundet geworen.</p>	<p>פארוואונדעטע זיך צוריקגעצויגען פון שירווינט. 3 מיליציאנטען פון שירווינט זיינען אין קאמף שווער פארוואונדנט געוואָרען.</p>
--	---

TŁUMACZENIE

Napad Polaków na litewskie miasteczko.

Kowno, (Żydowskie biuro korespondencyjne) — 18 listopada na miasteczko Szyrwinty napadła banda ze stu uzbrojonych Polaków. Potem jak miasteczko-
wi mieszkańcy stawili opór, wywiązała się bitwa, która ciągnęła się całą noc. Polacy straciwszy 2 za-
bitych i 5 rannych wycofali się z Szyrwintów. 3 mi-
licjantów z Szyrwintów zostało w walce ciężko rannych.

L I C Z E B N I K I:

פיער (fir) 3, דראַי (draj) 3, צוויי (cwaj) 2, איין (ajn) 1, אכט (acht) 8, זיעבען (ziben) 7, זעכס (zechs) 6, פינף (finf) 5, עלף (elf) 11, צוועלף (cwełf) 12, פיערצעהן (fercên) 13, דרייצעהן (drajccên) 13, פופצעהן (fufccên) 15, זעכצעהן (zechccên) 16, ניינצעהן (zibccên) 17, אכטצעהן (achccên) 18, צוואַנציג (cwancig) 20, נאָנצעהן (najncên) 19.

<http://rcin.org.pl>

Odmiana liczebnika איין = 1.

R. męski	R. żeński	R. nijaki
1) איין [lub איינער]	איין [lub איינע]	איין [lub איינס]
2) איינעמס	איינערס	איינעמס
3) איינעם	איינער	איינעם
4) איין (lub איינעס)	איין (lub איינע)	איין (lub איינס)

ĆWICZENIE.

Wyjątek z dziennika פרייהייט (frajhajt) — Wolność, wychodzącego w N. Jorku (z 20. XII. 1922).

<p>Warszo (l. K. B.) — telegramen fun bjalystok, pozen un wilna melden az di idisze bafelkerung lejbt dort in gefar far pogromen culib an antisemitischer hece, wos es hot dort ongehojben di „rozwoj“ organizacje cuzamen mit di faszisten.</p>	<p>וואַרשא, (א. ק. ב.) טעלעגראַם- מען פון ביאליסטאָק, פאָזען אין וילנא מעלדען אז די אידישע באפעלקערונג לעבט דאָרט אין געפאָר פאר פאָגראַמען צוליב אן אַנטיסעמיטישער העצע, וואָס עס האָט דאָרט אָנגעהויבען די „ראַזוואַי“ אָרגאַניזאַציע צוזאַמען מיט די פאַשיסטען.</p>
--	--

Warszawa (l. K. B.) — Telegramy z Białegostoku, Poznania i Wilna donoszą, że żydowska ludność żyje tam w obawie przed pogromami, z powodu

antysemickiego szczucia, które tam wzniesiła organizacja Rozwój razem z faszystami.

ĆWICZENIE w KURSYWIE.

די קינדער גענען אין שולע. דער מאי

(der mai)	(szule)	(in)	(zenen)	(di kinder)
maj	szkole	w	są	dzleci

קומט אן. איך בין אין וויין. רויזען

(rojzen)	(in win)	(ich bin)	(kumt an)
róże	w Wiedniu	jestem	nadchodzi

גענען די שטעסטע פון אלע בלומען.

(blumen)	(ale)	(fun)	(di szenste)	(zenen)
kwiatów	wszystkich	ze	najpiekniejsze	są

ODMIANA ZAIMKÓW.

Zaimki osobiste I. poj.

1. איך (ich) ja		דו (du) ty
2. מיין (majn lub majner)		דיין (dajn lub dajner)
3. מיר (mir)		דיר (dir)
4. מיך (mich)		דיך (dich)

1. ער (er) on		זי (zi) ona
2. זיין (zajn, lub zajner)		איהר (îr, lub irer)
3. איהם (îm, lub em)		איהר (îr)
4. איהם (îm)		זי (zi)

1. עס (es) ono
2. זיין (zajn, lub zajner)
3. איהם (im)
4. עס (es)

L. mnoga.

1. מיר (mir) my		איהר (îr) wy
2. אונזער (unzer)		אייער (ajer)
3. אונז (unz)		איך (ajch)
4. אונז (unz)		איך (ajch)

זיי (zaj) oni, one, one

זייער (zajer, lub zajerer)

זיי (zaj)

זיי (zaj)

W Małopolsce i w części Kongresówki mówią: ech = ja, dî = ty; dopełniacz: m̄an, lub m̄anr = mnie, d̄an lub danr = ciebie, zan, zanr = jego; inc = nas, ba rinc (niem. bei uns) = u nas, ba n̄ach (n. bei euch) = u was.

Zaimek zwrotny זיך (zich) — się, używa się tyl-

ko w jednej formie (wpływ polski), więc nie tak jak w j. niem. np. איך וואס זיך (ich wasz zich) myję się — niem. ich wasche mich.

Zaimki wskazujące: der, di, dos, ten, ta, to patrz wyżej: rodzajnik określony. אזא (aza) taki, takie: l. mn. אזעלכע (azelche) takie.

Zaimki pytajne: ווער (wer, w Małop. wues) kto, וואס (wos, w małop. wüs) co. Np. wus fr ajnr = co zacz?

Dop. וועמעס (wejmes, w Małop. wejmis) = kogo, czyje. Cel. וועמען (wemen) = komu. Bier. וועמען (wemen) = kogo, וואס (wos) co.

Zaimki nieokreślone: עפעס (epes, w Małop. epis) = coś, עמיץ (emic) lub עמיצער (emicer) ktoś.

ĆWICZENIE.

Urywek wywiadu o Polsce z publicystą żydowskim Szalom Aszem, drukowany w Di Cajt (Londyn. 27. XII 1922).

DI POLITISZE LAGE

Di politisze lage fun di iden in pojlen — hot unz erklert h(êr) Szalom Asz — hot zich geendert cum (cu dem) beseren. der kamf, wos iz ongefirt geworen ausszlislich gegen iden

די פאליטישע לאגע.

די פאליטישע לאגע פון די אידען אין פוילען — האט איבן ערקלעהרט ה' שלום אש — האט זיך געענדערט צום בע-סועיען. דער קאמף, וואס איז אנגעפירט געווארן אויסשליסליך געגען אידען, האט איצט אנגענו-

hot ict ongenumen an andere forme. es iz geworen a kamf fun di rechte mit di linke, fun di reaktionere un progresiwe elementen. di iden zajnen mit di progresiwe elementen.

מען אן אנדערע פארמע. עס איז געווארען א קאמף פון די רוכטע מיט די לינקע. פון די רעאקציאנערע און פראגרעסיווע עלעמענטען. די אידען זיינען מיט די פראגרעסיווע עלעמענטען.

Położenie polityczne.

— Położenie polityczne żydów w Polsce — objaśniał nas p. Szalom Asz — zmieniło się na lepsze. Walka, którą prowadzono wyłącznie przeciw żydom, przybrała obecnie inną postać. Stała się walką prawiwy z lewicą, wstecznych i postępowych elementów. Żydzi są z elementem postępowym.

CZASOWNIKI Słowo posiłkowe: być זײן (zajn w Małop. zân) być. Czas teraźniejszy: L. poj. 1) איך בין (ich bin) jestem, 2) דו ביסט (du bist) jesteś, 3) ער, זי, עס איז (er, zi, es iz) on, ona, ono jest. L. mn. 1. מיר זענען (mir zenen lub zajnen, w Małop. zemr) jesteśmy. 2. איהר זענט (ir zent lub zajt) jesteście, 3. זיי זענען (zaj zenen lub zajnen) są.

Czasu przeszłego niezłożonego jak w niemieckim (np. geben, gab) j. żyd. nieposiada.

Czas przeszły. 1. איך בין געווען (ich bin gewen) byłem, 2. דו ביסט געווען (du bist gewen) byłeś... i t. d.

Czas przeszły częstotliwy: 1. איך פלעג זיין (ich fleg zajn) bywałem, 2. דו פלעגסט זיין (du flegst zajn) bywałeś... i t. d.

Czas przyszły: L. poj. 1. איך וועל זיין (ich wel zajn) będę, 2. דו וועסט זיין (du west zajn) będziesz, 3. ער וועט זיין (er wet zajn) będzie. L. mn. 1. מיר וועלען זיין (mir weleń zajn) będziemy, 2. איהר וועט זיין (ir wet zajn) będziecie 3. זיי וועלען זיין (zaj weleń zajn) będą.

Tryb warunkowy czasu teraźniejszego: 1. איך וואלט זיין (ich wołt zajn) byłbym, 2. דו וואלטסט זיין (du wołtst zajn) byłbyś... i t. d.

Tryb warunkowy czasu przeszłego: איך וואלט געווען (ich wołt gewen) byłbym... i t. d.

Imiesłów czasu teraźn. זענענדיג (zenendik lub zajendig) będąc, będący.

Imiesłów czasu przeszł. געווען (gewen lub gewendig) bywszy.

Tryb rozkazujący: זיי (zaj), bądź, זענט (zent lub zajt) niech będzie.

ĆWICZENIE.

Wyjątki z tygodnika żyd. גאזעטען אידישע (idisze gazeten) — Nowy Jork 27. X. 1922.

Pojlen iz icter dos land	פויילען איז איצטער דאס
vos hot di greste cōl iden,	לאנד וואס האט די גרעסטע
an di role vos di iden	באָהן אידען און די ראלע

welen szpilen in di dortige	וואס די אידען וועלען שפיעלען
wälen zum sejm iz fun grojs	אין די דארטיגע וואהלען צום
wichtigkajt un interes far	סעים איז פון גרויס וויכטיג-
ałe iden fun der gancer	קייט און אינטערעס פאר אלע
welt.	אידען פון דער גאנצער וועלט.

Polska jest obecnie krajem, który ma największą liczbę żydów, i rola jaką żydzi będą odgrywać w tamtejszych wyborach do sejmu jest dużej ważności i znaczenia dla wszystkich żydów całego świata.

ווייניג פאָהרען פון פוילען קיין א"י

די קליינע צאָהל פון אידישע אויסוואַנערער קיין אַרץ-
 ישׂראֵל פון פוילען — בלויז 114 אין זעקס מאָנאַטען — מאַכט
 זעהר פיעל צו דיינקען איבער דער אורזאַכע פון אַזא פאַר-
 קלענערונג.

פוילען איז איינע פון די לענדער, פון וואָנען תּלוצים
 דאַרפען קומען און עס וואָלט געווען ניט גוט אַז צו דער פראַגע
 פון גיט אַריינלאָזען אין פאַלעסטינא זאָל נאָך צוקובען די פראַגע
 פון גיט-וועלען אַהין עמיגרירען.

Wejnig fören fun pojlen kein e"i *)

Di klajne cõt fun idisze auswanderer kein erc-
 isroel fun pojlen — blojz hundert fircen in zeks mo-
 naten — macht zër fil zu denken iber der urzache
 fun aza farklanerung.

*) E"i = א"י, jest to skrót często używanego wyrazu
 hebr. אַרץ-ישׂראֵל (ercc isroel) = kraj izraela (Palestyna).
<http://rcin.org.pl>

Pojlen iz ajne fun di lëndr, fun wanen chalucim (l. mn, rzeczown. hebr. chaluc = wychodźca) darfen kumen un es wołt gewen (tryb warunkowy czasu przeszłego) nit gut az cu der frage fun nit arajnłozen in palestina zoł noch cukumen di frage fun nit-wellen ahin emigriren.

Mało jadą z Polski do Palestyny.

Mała liczba żydowskich wychodźców do Palestyny z Polski — tylko 114 w sześciu miesiącach — daje dużo do myślenia o przyczynie takiego zmniejszenia.

Polska jest jedyną z krajów z kąd mogą iść wychodźcy i byłoby niedobrze, ażeby do pytania (kwestji) o niedopuszczanie do Palestyny, mogła jeszcze dojść kwestja niechcenia tam emigrować.

Odmiana słowa mieć.

הַאֲבֵעַן (hoben) mieć. W Małopolsce wymawiają: ubm, na litwie: obm.

Czas terażniejszy

איך האָב	(ich hob) mam
דו האָסט	(du host, mówią też dost) masz
ער האָט	(er hot, „ „ rot) ma
מיר האָבען	(mir hobn, w Małop. inc omr) mamy
איר האָט	(ir hot „ „ ec ot) macie
זיי האָבען	(zaj hobn „ „ zobm) mają

Czas przeszły: **איך האב געהאט** (ich hob gehat) miałem.

Czas przyszły; **איך וועל האבען** (ich ,weł hobn) będę miał.

Imiesłów teraźn.: **האבענדיג** (hobendig) mający.

Imiesłów przeszły: **געהאט** miany.

Tryb warunkowy czasu przeszłego: **איך וואלט האבען** (ich wołt hoben) miałbym.

Tryb warunkowy czasu przeszłego: **איך וואלט געהאט** (ich wołt gehat) miałbym.

TWORZENIE W jęz. żyd. niema czasu odpowiadają-
CZASU cego niemieckiemu przyszłemu niedoko-
 nanemu (Imperfectum) jest natomiast czas przeszły
 dokonany (Perfectum) ze słowem posiłkowym: hoben
 (mieć) lub zajn (być) i imiesłowem przeszłym np.
איך האב געשריבען (ich hob geszriben) pisałem, **איך בין**
געגאנגען (ich bin gegangen) poszedłem

Czas przyszły (futurum) tworzy się ze słowa
 posiłkowego wełen — chcieć, i bezokolicznika np. **איך**
וועל געווען (ich weł gën) będę chodził, **איך וועל שרייבען**
 (ich weł szrajbn) będę pisał.

Imiesłów czasu teraźniejszego ma końcówkę
dig, np. **געהענדיג** (gëendig) idąc, lub stoi zamiast ca-
 łego zdania „podczas gdy szedł“.

Prawie każdy imiesłów hebrajski może utwo-
 rzyć w połączeniu ze słowem posiłkowym „zajn“

nowy czasownik, np. מקבֿר (mekabber) grzebiący, איך
 בין מקבֿר (ich bin mekabber) ja grzebię...

ĆWICZENIE.

Z dziennika קענעדער אדלער (Keneder Adler)
 Montreal (Canada) 23. X. 1922.

פוילישען אויפן שוועל פון באנקראַט.

וואַשינגטאָן. די פוילישע רעגירונג איז אויפן שוועל פון
 באנקראַט, דער לעצטער סעים האָט ניט אנגענומען דעם פאַרשלאַג
 פון דער רעגירונג וועגן אַרויף-לעגען נייע טעקסעס. דער דעפּי-
 ציט דאַרום איז זעהר גרויס. און לויט אַ דעפּעשע וואָס איז היינט
 אַהער אַנגעקומען שטעהט די פוילישע רעפּובליק אין באַ-
 קראַט געפאַהר.

Pojlen auf'n (auf dem) szweł fun bankrot.

Waszington. — Di pojlisze regîrung iz auf'n
 szweł fun bankrot, der lecturer sejm hot nit ongenu-
 men dem forszlag fun der regîrung wegen arauf-le-
 gen naje tekses, der deficit darum iz zêr grojs. Un
 laut a depesze wos iz aher hajnt ongekumen sztet
 di pojlisze republik in bankrot gefâr.

Polska na progu bankructwa.

Waszyngton — Rząd polski jest na progu ban-
 kructwa, ostatni sejm nie przyjął wniosku rządowe-
 go o nałożeniu nowych podatków [tekses, anglicyzm
<http://rcin.org.pl>

,tax' — podatek; pamiętać należy, że w prasie żyd. wydawanej w Anglii i Ameryce dosyć często spotyka się wyrazy angielskie, pisane według wymowy a nie ortografii angielskiej]. Deficyt z tego powodu jest bardzo duży. A podług depechy, która dzisiaj tutaj przyszła, stoi Rzeczplita Polska w niebezpieczeństwie bankructwa.

Wyjątek z książki B. Rubszteina: Żydzi w Rosji Sowieckiej.

די עקאנאמישע לאגע פון די יידישע מאסן אין די ראטן מלוכות איז א קאטאסטראפאלע. די אימפעריאליסטישע מלחמה, בירגער-קריג, פאגראמען, דאס אפשארפן פונם קליינעם האנדל, נעץ פלעם דער שרעקלעכער הונגער, וואס האט אויך פארקאפט א טייל פונם יידישן תחום (דרום און מזרח-אוקראינע) מיט א צאלרייכער יידישער באפעלקערונג, האט ביזן גרויסן חרוב געמאכט דאס חירט-שאפטלעכע לעבן פון די יידישע מאסן, פארמשפט זיי אויף הונגער און נויט און האט ארויסגערופן א קאטאסטראפאלע פיזישע אויס-שטארבונג פון דער יידישער באפעלקערונג אין די ראטן-מלוכות. די לאגע פון די יידישע מאסן אין די ראטן-מלוכות באזונט דערס אין אוקראינע איז א סך ערגער אייזער דאס שטעלט זיך פאר די יידישע עפנטלעכקייט פון אייראפע און אמעריקע. ס'זיי-נען נויטיק די גרעסטע אנטרענעגונגען און דרינגלעכסטע מיטלען, פזי צו ראטעווען די יידישע באפעלקערונג אין די ראטן-מלוכות און באזונדערס אין אוקראינע פון דער ווייטערדיקער ווירטשאפט-לעכער דעגענעריירונג און פיזישן אינטערגאנג.

ALFABET HEBRAJSKI

(spółgłoski)

Wartość liczbowo awobczil	KSZTAŁT	Brzmie- nie	Nazwa po hebr.	Nazwa w tran- skrypcji sfard.	Znaczenie nazwy
1	א	(przydech słaby)	אָלֶף	alef	byk
2	ב (בּ)	b (w)	בַּיִת	bêth	dom
3	ג	g	גִּימֵל	gimel	wielbłąd
4	ד	d	דַּלֶּת	dâleth	drzwi
5	ה	h	חַוּהַ	hê	okno
6	ו	w	וָו	wâw	klucz
7	ז	z	זַיִן	zain	broń
8	ח	ch (twarde)	חַיִת	chêth	wał
9	ט	t (twarde)	טֵית	têth	wąz
10	י	j (miękkie)	יָוֶד	jöd	ręka

Wartość liczbowa	KSZTAŁT	Brzmie- nie	Nazwa po hebr.	Nazwa w tran- skrypcji sfard.	Znaczenie nazwy
20	כ (כ)	k (ch) (miękkie)	כף	kaf	dłoń
30	ל	l	למד	lâmed	uczeń
40	מ	m	מים	mêm	woda
50	נ	n	נון	nûn	ryba
60	ס	s	סמך	sâmekh	podpora
70	ע	(przydech gardłowy, mocny)	עין	ajin	oko
80	פ (פ)	p (f)	פא	pê	usta
90	צ	c	צדי	câdê	hak (u wędki)
100	ק	k (twarde)	קוף	kôf	ucho igiel- ne
200	ר	r	ריש	rêsz	głowa
300	ש (ש)	sz (s)	שין	szîn	zęby
400	ת (ת)	t (s)	תו	tâw	znak

SPÓŁGŁOSKI Wymienione powyżej spółgłoski (używane **HEBRAJSKIE**. ne również na oznaczanie cyfr) mają we wszystkich wymowach (sfardyjskiej, aszkenazyjskiej i polskiej) prawie jednakowe brzmienie, z wyjątkiem **ח**, którą w polskiej i niemieckiej wymowie czytają jak **'s'**, w sfardyjskiej jak **'t'**.

Litery: **כ, ח, ו, פ, צ** pisze się na końcu wyrazu: **, כ, ח, ו, פ, צ**.

Spółgłoski: **ב, ג, ד, כ, פ, ח** wymawia się miękko, przydechowo, jeżeli zaś mają one w środku punkt (t. zw. **dāgēs** z słaby) **ח, פ, צ, ד, ג, ב** wymawia się je twardo. Punkt w środku spółgłoski (ale tylko po pełnej samogłosce) oznacza podwojenie tej spółgłoski (**dāgēs** z mocny) np. **קטל** (kittel) zabił. **ח** (**hē**) na końcu wyrazu wymawia się tylko wtedy, gdy ma w środku punkt **ח**.

א (alef), **א** (ajin) są też spółgłoskami, jednak dokładne ich dawne brzmienie nie jest znane, dlatego też przybierają one wartość tylko w połączeniu z samogłoskami, np. **א**=a, **א**=e. Wymowa spółgłoski **ש** stoi w zależności od kropki ponad nią stawianej, więc **ש** brzmi jak polskie **'sz'**, zaś **ש** jak polskie **'s'**.

Wyższe liczby: 500 = **ה**, 600 = **ס**, 700 = **ז**, 800 = **ח**, 900 = **ט**. Tysiące oznacza się dwoma kropkami, np. **א** = 1000, **ב** = 2000. 1923 = **כטבג**.

SAMOGŁOSKI Język hebrajski posiada długie i krótkie **HEBRAJSKIE** samogłoski. Rozpatrzmy kolejno ich oznaczanie i wymowę.

KSZTAŁT	Nazwa w transkrypcji	W Y M O W A			U W A G A
		sfar- dyjska	aszkę- naz.	pol- ska	
Samogłoski długie.					
ֶ (ֶ)	kāmec	ā	ō	û (ô)	w zgłosce otwartej i zamkniętej akcentów. בָּסוֹר (būsôr) mięso
ֵ (ֵ)	cêre	ē	êh	êi (êj)	często znaczone np. בֵּית (bejs) (wym. pol.)=dom
ִ (ִ)	chîrik	î	î	î	w zgłoskach akcentowanych i otwartych
ֹ (ֹ, ֹ)	chôlem	ō	āû	ôj	î w wym. polsk. odpowiada w wyraz. żyd. ן = oj
ֻ (ֻ)	szûrek	û	û	î	
Samogłoski krótkie					
ַ (ַ)	pathach	a	a	a	

KSZTAŁT	Nazwa w tran- skrypcji	W Y M O W A			U W A G A
		sfar- dyjska	aszkę- naz.	pol- ska	
ֿ (ס)	segol	e	e	e	
ֿֿ (ס)	chirek	i	i	i	w nieakcentowa- nych zamknięt. zgłoskach
ֿֿֿ (ס)	kamec	o	o	o	w zgłosk. zam- kniętych i nie- akcentowanych
ֿֿֿֿ (ס)	kibbuc	u	u	i	

U w a g a: (ס) jest w powyższym zestawieniu samogło-
sek symbolem każdej spółgłoski. Zgłoska ot-
warta kończy się samogłoską, zamknięta
spółgłoską lub szwa spoczywającym.

UWAGI o SAMO- Każda zgłoska zaczyna się spółgłos-
GŁOSKACH. **ka**, po której następuje samogłoska
pełna lub zredukowana, czyli t. zwane „sz^owa [ozna-
czane (:)], które wymawia się (sz^owa ruchome), jeżeli
stoi na początku zgłoski, jak bardzo krótkie „e” np.
שָׁמַי (sz^omi) moje imię. „Sz^owa spoczywające” czyli
umieszczone na końcu zgłoski lub w zgłosce zam-
kniętej po której następuje jeszcze spółgłoska —
nie wymawia się, np. יִקְטֹל (jiktól) on zabije.

Spółgłoski gardłowe א, ה, ח, ע mają sz^owa złożone (t. zw. châtéf) z a, e, o np. אָנִי (°nî) = ja, אִמָּת (°mes) = prawda, חֲלִי (ch°lî) = choroba.

Jeżeli wyraz kończy się na spółgłoskę: ה, ח, ע, a przed nią znajduje się inna samogłoska niż ,a' wtenczas spółgłoska ta przybiera krótkie „pathach ukryte“, wymawiane przed spółgłoską, np. מָשִׁיחַ (maszjach) = namaszczoney, Mesjasz.

AKCENT. Akcent spoczywa zwykle na ostatniej zgłosce wyrazu, czasem na przedostatniej, nigdy na trzeciej od końca.

Pragnącym zapoznać się obszernie z gramatyką hebr^o polecamy: Ks. Archutowskiego — Gramatykę języka hebr (Warszawa 1908).

WYBÓR PROZY

Wyjątek z książki p. t. חורבן גאַליציע (Zniszczenie Galicji), napisał אַנ-סקי (An—ski, pseudonim) właściwe nazwisko Rapoport. (Warszawa 1922).

אין טשאַרטקאָוו האָט מען מיר אָנגעוויזען אויף אַ יוד, וועלכער האָט אויף זיך גענומען אַ בדר, צו שווייגען און האָט אין אַ משך פון פופצעהן יאָהר קיין איין וואָרט נישט אַרויסגע-רעדט. דער יוד איז אַמאָל געווען אַ רייכער קרעמער. צווישען אַנדערע סחורות האָט ער געהאַט ביי זיך פּוילווער. איין מאָל האָט ער זיך צוקריגט מיט זיין ווייב און צו איר אַ געשריי געטהון: „פערברענט זאָלסטו ווערען!“ אין אַ פאַר שעה אַרום איז זי אַראָב-געגאַנגען מיט אַ ליכט אין קעלער באַד סחורה, האָט אומגע-רן

אַרויסגעלאָזן פון האַנד דס ליכט אַאויפֿן פּוּל־ווער. עס איז פאַר-
 געקומען אַנ'אויפֿרייס, פון וועלכען עס זענען געהרגעט געוואָרען
 דאָס ווייב און ביידע קינדער דעם קרעמערס. רעכענענדיק, אז די
 סבה פון דעם אומגליק איז געווען די קללה, איז דער קרעמער
 אַנ'עושיטערטער אוועק צום רבי'ן אין טשאַרטקאָוו בעטען אַ תשובה,
 אז דער רבי האָט אים אויסגעהערט, האָט ער מיט פעס אַ געשריי
 געטהון: „אז מען האָט אזא צונג, דאַרף מען שווייגען!“ פון דע
 מאַלט אַן איז דער יוד ענטשוויגען געוואָרען. ער איז געבליבע
 אין טשאַרטקאָוו, בעזעצט זיך אין אַ קליין חזו"ל ביים רבינס שול
 זיצט דאָרט די גאַנצע צייט און לערנט. אין חזו"ל איז דאָ נאָר
 אַ טישעל מיט צוויי בענקלעך. קיין בעט איז נישטאָ. פאַר די
 גאַנצע פּופּצעהן יאָהר האָט ער זיך, דער בעל-תשובה, נישט צוגע-
 לעגט. ער דרעמלט עטליכע שעה זיצענדיג ביים טיש. לעבט דער
 מיט, וואָס איהם ברענגען באַרמהאַרציגע מענשען, — אויב זיי
 פּערגעסען נישט צו ברענגען. דעם בעל-תשובהס נאָמען ווייסען נאָר די
 אַלטע בעקאַנטע זיינע. מען רופט אים אין שטאָדט „שותק“ (שווייגער)
 דער „שווייגער“ האָט מיך אויפגענומען פריינדליך און מיט
 אַ צייכן געפרעגט, וואָס איך בעגעהר פון אים.
 — איך וויל ביי אייך פרעגען, וואָס איהר טראַכט וועגען דעם,
 וואָס עס קומט איצט פאַר אין דער וועלט? — האָב איך געענטפּערט
 דער בעל-תשובה האָט אויפּערקואַם אַ קוק געטהון אויף
 מיר מיט זיינע קלאַרע קינדישע אויגען און האָט זיך מיט אַמאָל
 זינאָנדרגעלאַכט. האָט גענומען פון טיש אַ ספר, געעפּענט, גע-
 זונען אַ פאַרביגענעם בלאַט און מיט אַ מין נצחון אָנגעוויזען מיר,
 אויף אַ שטעל.

איך האָב אַריינגעקוקט אין ספר. דאָרט איז געווען געשרי-
 בען וועגען דעם קומען פון משיח...

Urywek z książki שלום עליכם (Szolem Alejchem)
p. t. בלאַנזענדע שטערן (Błonzende Sztern) Błędne
gwiazdy. וואַרשע אָקטאָב (warsze 1922) Warszawa 1922.

ע ר ש ט ע ר ב ר י ע ף

איך שרייב צו דיר א בריעף, מיין טייערער, און פרעג מיך
צו וואָס טו איך עס? ווייס איך דען, וואו דו ביזט און וואָס דו
ביזט און וואָס מיט דיר טוט זיך? איך האָב אָבער אַ האַמענונג,
אַז נישט היינט, איז מאַרגען — אַלע טאָג, אַלע שעה, אַלע מינוט
האַף איך, טאַמער ווער איך פאַרט אַמאָל געוואָהר, וואו דו ביזט
לאַמיק דיר חאַטש אַרויסשווייבען אַלסדינג, וואָס מיט מיר האָט זיך
אַפגעטאָן פון דער ערשטער מינוט, וואָס איך בין אוועק פון האַ-
לענעשטי, ביז צו היינטיגען טאָג. בעת איך שרייב צו דיר, מאַלסט
זיך מיר אויס, אַז דו זיצט נעבען מיר און איך דערצעהל דיר און
דערצעהל דיר. געוויינטליך וועל איך גיט קאַנען דיר אַלסדינג אזוי
גוט און אזוי דייטליך אַרויסשרייבען, ווי איך וואַלט דאָס דיר גע-
קאַנט איבערגעבען פערזענליך, חאַרום הי קומט צו מיר קאַנען
שרייבען? דאָס ביסעל יודיש, וואָס איך קען, האָב איך אויך צו
פערדאנקען מיין טאַטען דעם חזן. ער פלעגט מיר אָבער שטענדיג
זאָגען: „אַלע יונגלעך זיצען און שרייבען — שרייב אויך. וואָס
העט דיר אַרען, אַז דו וועסט קענען? געדענק, טאַכטער, עס וועט
דיר אַמאָל צו-ניץ קומען!“... היינט זעה איך, ווי ווייט ער איז גע-
ווען גערעכט...

פון וואָנען ווילסט דו, טייערער, זאָל איך זייר אָנהויבען
דערצעהלען? פון יענעם שבת-צונאַכטס — געדענקסט דו? אוי
יענעם שבת-צונאַכטס אַז איך בין נישט געשטאַרבן פאַר שרעק
אַליין, איז אַ סימן, אַז איך וועל לאַנג לעבען, איידער איך האָב
דערלעבט הערן דעם זייגער אויסשלאָגען צוועלף, איז מיר שיער

דאס הארץ אַרויסגעשפרונגען. איטליכע מינוט איז מיר געווען א שעה. וואס זאג איך — א שעה? א טאג, א יאהר. און אז דער זייגער האָט אויסגעשלאָגען צוועלף. האָב איך מיך פֿאוואָלינקע אויפגעהויבן, פֿאוואָלינקע אויפגעעפענט דאָס פענסטער און געגעבען א קוק אַרויס אין דרויסען — א נעכטיגער טאָג, פינסטער - חושך. נישטאָ קיינער!... וואָס הייב איך אין דער מינוט נישט איבערגע-טראכט? — וואו נאָר ערגיץ אַ שלעכטע מחשבה, איז זי מיר געקראַכען אין קאָפּ אַריין. מעהר פֿאַר אַלץ האָב איך מורא געהאַט פֿאַר דיר, מיין טייערער. טאַמער האָט זיך מיט דיר חלילה עפּי זעטראָפען... נאָר אַט הער איך אַ פּיף, און נאָך אַ פּיף — אזוי ווי מיר האָבן אָפּגעֶרעדט מיט דעם הייזעריגע? פֿאַרשוין (אַט דער וואָס מע רופט איהם שלום-מאיר מורצווסטיק)... דאָט האַרץ — ווי אַ זייגערל: טיק-טאַק-טיק. הענז און פּיס ציטערן. אַ מאַדנע קעלט אויף מיר. „רייזעל, מאַך צו דאָס פענסטער! רייזעל, דעק דיך אינ-בער מיט דער קאַלדירע איבערן קאָפּ און — אַ גוטע נאַכט!“ — אזוי טראַכט איך מיר אַ מינוט און דערמאַן מיך אָבער באַלד אין דעם, וואָס מיר האָבן אָפּגעֶרעדט... און דערמאַן מיך אין דער שבועה, וואָס מיר האָבען געשוואָרען, און אינ'ם תקיעת-כּף, וואָס מיר האָבען זיך געגעבען אין דער נאַכט פֿון דער שרפה, — גע-דענקסט נאָך יענע נאַכט פֿון דער שרפה?... און איך געב מיך אַ קאָפּ אויף: „זייט געזונד, טאַטע-מאַמע! זיי געזונד, האַלענעשטוין עס לאַזט אייך גרוסען דעם לעצטען מאָל דער חזנס מיידעל... אויס רייזעל!... אַרויסגעפֿלויגען דאָס פּייגעלע פֿונ'ם שטייגעלע...“ אזוי געזעגען איך מיך מיט די פּיער ווענד און צוקוש מיך מיט'ן קאָ-פענקישעלע. און עס טוט מיך וועה דאָס האַרץ און האָב רחמנות אויפ'ן טאַטען געבעך: וואָס וועט ער זאָגען מאַרגען אין דערפֿריה?... דאָס געדויערט אָבער נישט מעהר ווי אַ מינוט, אפשר נאָך ווינצי-נער ווי אַ מינוט — און איך בין שוין אויף יענער זייט פענסטער

אויף דער גאס. „גאטס גאס“ איז טויט. ווי צוויי שאטענס געהען
 מיר ביידע, איך און דער הייזעריגער. איך לויף, ער לויפט מיר
 נאך. קוים וואס ער האפט דעם אטעם. ערשט אין עק, ביי אשר
 דעם בעקעוים אָבגעברונטער שטוב, שטעלען מיר זיך אָב ביידע:
 איך און דער הייזעריגער. ער קוקט אויף מיר, איך — אויף איהם
 דערנאָך צולאכט ער זיך שטיל, מיט זיין הייזעריגער געלעכטעווי.
 „מידעלע, זאָגט ער, דו לויפט אזוי, אז איך האָב דיך קוים גע-
 האַפט.“ און ער בינדט אויף עפעס אַ פעקעל. דאָרט ליגט אַ צוויי-
 טענער קעצענער בורנוס מיט איין אַלטען שאַל. „וואָס איז דאָס?“ —
 „דאָס איז, זאָגט ער, פון דיינעטוועגען, קעצעלע, זאָלסט זיך איי-
 בערטן, מע זאָל דיך, זאָגט ער, חלילה גיט פאַקען. זיי מעגען שוין
 זיין זאָגט ער, מיט אכצען קעפ, וועלען זיי דיך אַ מכה דערקענען.
 היל דיך נאָר גוט איין, פייגעלע אינ'ם שאַל. אַט אזוי. און שטומען
 זאָלסט דו מיר, זאָגט ער, ווי אַ פיש. ביז מיר וועלען גיט קומען
 צו דער באַהן, סאַרסט דו גיט אויסרעדען, זאָגט ער, קיין וואָרט
 דו הערסט, ליובעניו? קיין פּיפּס!“...

Urywek z książki „אָפּאָטאָשו“ (J. Opatoszu) p.
 t. „In pojlisze welder“ W lasach
 polskich. (וואַרשע 1922)

די וועלדער אין פּוילן האָבן גענומען ווערן שיטעווער. דער
 אַלטער שררה, זעווי לאַנג-וואַנסיקער שליאַכטשוויך מיטן פאַרמוזטנעם
 הערב אויף דער וואַנט, מיט דער צוויי רעריקער ביקס איבער זיין
 בעט, דער אמתער טאַטע פון דאָרף, איז געוואָרן אַלץ זעלטענער.
 דער אַלטער שליאַכטשוויך האָט געהיט זיין וואַלד, ווי זיין פאַרמעט-
 נשם יחוס, היי זיינע שווערע, מיט מעש געשמידטע קופערס, וואו
 אַלט-פרענקישע, זילבערנע קריגלעך מיט פּוילישע מטבעות זיינען

געלעגן. און אז ביי איינעם האט זיך פארוואלגערט א זילבערנע
 מטבע מיט העברעישע אותיות פון מיעשקא סטאריס צייטן, וואס
 יידן, פיללייכט זיי ערשטע אמתע בעלי-בתיים פון דער ווייסל, האבן
 געמינצט — האט מיט דעם שליאכטשיץ געקלונגען די גאנצע
 „אָקאַליצע“.

זעלסן ווען האט אן אלטער שליאכטשיץ אויסגעהאקט א
 דעמב, קיינמאל נישט פארקויפֿט א דעמבאון וואַלד, געוואסט, אז
 אין די „הייליקע דעמבאָוע וועלדער“ האבן זיינע אור-עלטערן
 אויסגעשטעלט גאַנטינעס. אין די גאַנטינעס ארום דעם „אייביקן
 פייער“ האבן בלוי-אויגיקע, האלב-נאַקעטע פריסטערינס פריילעך
 געמאַכט די עלטסטע פון די שבטים, צוגענומען קרבנות פאר דער
 ווייס-האַלזיקער קאַלעדא, פאר דער שעמעוודיקער מאדזשאנגא, וואס
 האט זיך יעדן פריילינג איבערגעגעבן דער ערד, זיך צעבלייט און
 א מאמע געווארן. און דער קלוגער שוויאַפֿאַוויד איז געשטאַנען
 קעגן פיינער, געהאַלטן די הענט אויף זיין פעטן בוין, ווי ער וואַלט
 זיך געשמאַלצן פון נחת, וואס זיינע טעכטער, די שיינע פריסטע-
 רינס, האבן גערויכערט אויף קיפערנע בלעכן בעזימלעך ווייץ, טרו-
 קענע פיוואַניע, זיך געווארפן צווישן די שמעקעדיקע בלעכן, איינ-
 געהילט אין וואַלקנס קטורת, אויף ווייסע, פרישע שעפסן-פעל און
 געזונגען, געכשופט.

די קריגער מיט די שפיון אין די הענט, ווי דער משפחה
 הערב איז געווען אויסגעקריצט, מיט גאַלדענע און זילבערנע צלמים
 אויסגעהאַפטן אויף זייערע בלויע קאַפּטאַנעס, — האבן נישט געהערט
 ווי די שווערע קלויסטער-גלאַקן האבן גערופן און מחנות-ווייז האבן
 זיי געצויגן אין די הייליקע דעמבאָוע וועלדער, צו די גאַנטינעס
 צו די שיינע פריסטערינס.

און נישט איין שררה, אן ערלעכער קאַטאַליק, וואס האט
 אויסגעבויט אַ קלויסטער, אויסגעהאַלטן עטלעכע הונדערט בענעדיקי

טיבער, וואס האט זיין גאנץ לעבן מלחמה געהאלטן מיטן אנטי-קריסט, האט אין דער שטיבל, קיינער זאל נישט וויסן, אויך אויס-געבויט אין וואלד א שטיבל, ארומגעווינגלט מיט אָנגעשאַטענע ערד, מיט צעוואַקסענע דעמבעס און אויסגעוואַלטן אַ מכשפה מיט שיינע טעכטער.

דער אלטער שליאכטשיץ מיטן פארמעטנעם הערב אויף דער וואנט, מיטן ייד, וואס האט געפירט זיינע געשעפטן, איז געוואָרן אלץ זעלטענער און דער יונגער דור, וואס איז געוואַקסן אין וואַרשע, וויים, פאריז, האט דאָס דאָרף כמעט נישט געקענט. דער יונגער שליאכטשיץ האט געקייט און באַזונגען די קורטיזאַנע, גע-צאָלט הינדערטער פאר אַ שוייענד אונטער-קליידל, געוואַרפן טויזן-טעוי פאר אַ האַלב אַנטבלייזט פיסל — האָבן די געדיכטע וועלדער פון פוילן געקרעכצט, געוואָרן אלץ שיטערעווי, איבערגעגאנגען אַ יידישע הענט. זיי קלעצער האט מען געבונדן אין פליטן. און אַ קיילעכדיקן זומער האָבן יידן געשיקט איבער דער ווייפל, איבער דער זשאַלדעווקא דאָס געהילף נאָך דייטשלאַנד. פאָרזיינען פרישע וועלדער האט נישט געלוינט פאר די פריצים, צו לאַנג צו ווארטן ביז אַ וואַלד ווערט צייטיק, האט מען די קאַרפעס אויסגעברענט, פאַראַקערט דאָס לאַנד און פון די וועלדער איז קיין זכר געבליבן.

Urywek z książki שלום עליכם (Szolem Alejchem)
p. t. מאטל דעם חזנים (Motel dem Chazens — Motel syn
kantora).

איך געה מיט אייך אין געוועט אויף וויפיעל איהר היילט,
אז קיינער אין דער וועלט איז נישט געווען אזוי צופרידען
מיט'ן ווארימען ליכטיגען נאך-פסח, ווי איך פייסי דעם חזנים יונג-
געל מאטעל, און דעם שכנים קעלבעל, וואס מען רופט דאס „מע-
ני“ (דאס האב אין, מאטעל, דעם א נאמען געגעבען „מעני“).

ביידע גלייך האבען מיר דערפיהלט די ערשטע שטראהלען
פון דער ווארימער זון אינעם ערשטען ווארימען נאך-פסח'דיגען
טאג, ביידע גלייך האבען מיר דערשמעקט דעם ריח פונעם ערשטען
גרינעם גרעזעלע, וואס קריכט, שפראצט ארויס פון דער נור וואס
אפגעדעקטער ערד, און ביידע גלייך זענען מיר ארויסגעקראכן
פונעם פינסטערען ענגשאפט צו מקבל פנים זיין דעם ערשטען זי-
סען ליכטיגען ווארימען פרייהינגס-מארגען. איך, פייסי דעם חזנים
יונגעל, מאטעל, בין ארויס פון א טוואן, פון א קאלטען נאסליכען
קעלער, וואס שמעקט מיט זויערטייג און מיט רפואות פון דער
אפטייק; אין מעני, דעם שכנים קעלבעל, האט מען ארויסגעלאזט
נאך פון איין ערגערן עפוש: פון א קליין, פינסטער, בלאטיג,
פערפאסקודיגט שטעלעכעל מיט אויסגעקרימטע צופליקטע ווענד,
וואס ווינטער בלאזט אריין אהין דער שניי און זומער שמיסט
אריין דער רעגען.

ארויסגעחאפט זיך אויף גאטס פרייע ליכטיגע וועלט, האבען
מיר ביידע איך און מעני, אויס דאנקבארקייט צו דער גאטור, זיך
בענומען אויסדריקען אינווער צופרידענהייט. איך, פייסי דעם חזנים
יונגעל, האב אויפגעהויבען ביידע הענד ארויף אויפגעשענט דאס
מילד און אריינגעצויגען אין זיך די פרישע ווארימע רופט אזוי
פיעל, הימיעל איך האב געקאנט, — און עס האט זיך מיר אויס-

געדאכט, אז איך וואקס אין דער הויך, און עס ציהט מיך ארויך
 ארויף אין דער טייערער-טייעפער בלוזער יארמעלקע אריין, דארט
 וואו די שיטערע וויכגע וואַלקענס שוועבען, דארט וואו די ווייסע
 פויגלען טיקען זיך, בעווייזען זיך און ווערען פערשוואונדען מיט
 א קוויטש און מיט א צוויטשער, און עס רייסט זיך ארויס פון
 מיין אנגעפולטער ברוסט אהן מיין היסען א מיין געזאנג נאך ש-
 גער ווי יום-טוב מיטן טאטען ביים עמוד, א געזאנג אהן ווערטער,
 אהן נאטען, אהן א שום מאטיוו, א מיין נאטור-געזאנג פון א ווא-
 סעו-פאל, פון אגענדיגע חוואליעס, א מיין שיר השירים, א געט-
 ליכע התפעלות, א הימלישע באגייסטעוונג:

אַט אזוי האָט אַרויסבעוויזען זיין צופרידענהייט מיטן ער-
 שטען פרייהלינגס-טאָג פייסי דעם חזנס' יונגעל. גאנץ אנדערש האָט
 דאָס אויסגעדריקט מעני, דעם שכנס' קעלבעל.
 מעני, דזנס שכנס' קעלבעל, האָט קודם אריינגעשטעקט ד
 שוואַרצע נאסע מאַרדע אין מיסט אריין, א שאַר געטהאָן מיט'
 פאַדערשטען פיסעל די ערד אונטער זיך אמאָל דריי, פערריסען
 דעם עק, אויפגעשפרונגען נאָכדעם אויף אלע פיער, און אַרויסגע-
 לאַזט אַ טומפיגען „מע“!. דער „מע“ האָט מיר אויסגעוויזען אזוי
 קאַמיש, אז איך האָב מיך געמוזט צולאַכען און נאָכמאַכען פונקט
 דעם אייגענעם „מע“ מיטן זעלביגען נוסח, וואָס מעני, מעני'ן איז
 דאָס ווייזט אויס גענעלען, וואָרום עס האָט לאַנג נישט גענומען,
 האָט דאָס קעלבעל איבערגעחזרט דאָס אייגענע נאָך אמאָל, מיטן
 זעלביגען נוסח און מיטן זעלביגען שפּרונג. זעלבסטפערשטענדיך,
 אז איך האָב דאָס באַלד נאָכגעטהאָן, מיט אלע פּיטשעווקעס, מיטן
 קול און מיטן שפּרונג. אזוי עטליכע מאָל: איך אַ שפּרונג, דאָס
 קעלבעל אַ שפּרונג; דאָס קעלבעל א „מע“, איך א „מע“. ווער

Wyjątki z książki d-ra G. Lewina p. t.
ווארשא (Perec). 1919 פ ר ז

מיט דער „זשארגאנישער ליטעראטור“ — פין קיין אידי-
שער האט מען אין מיינע קינדער-יאָרן נאָך נישט געוואוסט —
האָב איך מיך בעקענט אין דער קיך. אין אלע איבעריגע צימען
פן אונזער וואוינונג האָבען געווערשט פערשידענע אַנדערע ליטע-
ראטורן: די מיטער מיינע פלעגט יעדען שבת נאכמיטאָג הויך צו
לייענען דעם טייטש-חומש⁽¹⁾ מיין שוועסטער האָט געלעזען פון
לישע און דייטשע ביכער, דער שוואָגער איז געלעגען איבער דע-
סישע ביכער. פיסארעו און דאָסטאיעווסקי זענען געוועזען זיינע צוויי
אַבעטער, וועלכע קיינער האָט נישט געטראָט קריטיקירן.
דער פאָטער מיינער איז געוועזן א גרויסער לייענהאַבער
פון לשון קודש און די לייענע האָט ער זיך בעמיהט איבערצו-
טלאַנצן אויף מיר.

געלעזען האָב איך פערשיעדענע לשון-קודש'ע ביכער זעלבסט
פערשטענדליך אָהן א שום סיסטעם. קיינער האָט זיך מיט דע-
נארישער פראגע נישט אינטערעסירט, נישט די עלטערען און ניש-
די מלמדים. מען האָט געלעזען, וואָס איז נאָר געפאלען אין דע-
האנד אריין.

מיין פאָטערס מיה מיך צו מאַכן פאַר אַנ'העברעער איז גע-
לונגען און די לייענע מיינע צו העברעאיש איז געוואָקסן פון
טאָג צו טאָג.

אין מיין קינדישע פאנטאזיע האָט דעמאָלט דעם ערשטע
און וויכטיקסטען פלאַץ פערנומען דער העברעאישער מחבר⁽²⁾.

(1) przekład Pięcioksięgu Mojżesza

2) autor

מיט זיי מעשה-ביכלעך האט מען זיך אינטערעסירט נאָר אין דער קיך. פֿרײַטאָג-צו-נאַכטס און שבת בײַ טאָג נאָכ'ן עסען פֿלעגט אונזער קעכין — א בעיאָהרטע³⁾ אידענע מיט א פֿאַר גרויסע גוטע אויגען — אַנצוטהון די גרויסע ברילען און אויפן קול⁴⁾ צו לײַעגען פֿערשידענע מעשיות.

די מעשה-ביכלעך זענען געווען געדרוקט אויפֿן ערגסטען פֿאפיר, וואָס ס'איז נאָר געווען. די פֿלעטלעך זענען געווען אזוי פֿערפלעקט⁵⁾, אז מען האָט זיי געקאָנט קוים לעזען און מען האָט דאָרט געפֿינען שפורען פֿון פֿאַרשידענע שבתדיגע מאַכלים⁶⁾.

ווען איך בין אלט געווען א יאָהר צעהן--צוועלף איז פֿאַרגעקו-מען א זאך, וואָס האָט אביסעל געענדערט מיין מיינונג וועגען די זשאַרגאַנישע מעשה-ביכלעך.

מיין פֿאָטער איז געפֿאַהרען קיין רוסלאַנד און צווייקומענ-דיק פֿון דאָרט, דאָט ער מיט זיך געבראַכט דאָס „פֿוילישע יונגעלײַ" פֿון ליניעצקיץ. דער פֿאַקט אליין, וואָס מיין פֿאָטער דער גרויסער ליבהאַבער פֿון העברעאיש, האָט דאָס ביפֿעל געקויפֿט אין האָט עס אפֿילו פֿאַרגעלעזן פֿאַרן גאַנצען הויז-געזינד יעדען אַווענד בײַ טהע, — דער פֿאַקט אליין האָט געצייגט, אז ס'איז אַנדאָי⁷⁾ א וויכ-טיג מעשה-ביכעל.

דאָס איז געווען דאָס ערשטע מעשה-ביכעל, וואָס האָט די זכִּיה⁸⁾ געהאַט געלעזן צו ווערן בײַ אונז, נישט אין דער קיך נאָר אינם עס-צימער.

3) leciwa

4) אויפֿן קול — głośno

5) zaplamiony

6) מאַכל — pokarm

7) z pewnością

8) szczęście

דאס „פּוילישע יונגעל“ האָט געמאַכט אַ גאַנצע רעוואָלוציע אין מיין מוח.⁹⁾ זענען דאָך דאָ שענע אינטערעסאַנטע מעשה-ביכערען נישט נאָר אין רשוֹן-קודש, נאָר אַפילו אין „זשאַרגאָן“, האָב איך מיר געטראַכט, פאַר וואָס זשע האַלט עפעס קיינער נישט פון זיי? אַביסעל שפעטער האָב איך ערויץ געפאַקט דינענוואַנס „שוואַרצן יונגעראַנטשיק“, שאַצקייס „ערב פּסח“ און די ביכערען זענען מיר אזוי געפעלען, אז איך האָב אָנגעהויבן ספּעציעל צו זוכן ערצעהלונגען אויף „זשאַרגאָן“.

איינמאָל איז ניין פאַטער געפאַרן קיין זאַמאַשטש און צוריקקומענדיק פון דאָרט, האָט ער גערעדט פון איינעם אַנאָד-וואַקאַט פּרָך. ער איז אַ גרויסער משכיל¹⁰⁾, האָט מיין פאַטער דערצעהלט, — שרייבט שיריים¹¹⁾ אויף העברעאיש און ערצעהלונגען גען אויף „זשאַרגאָן“. חוץ דעם אַלעם איז ער עפעס אַנאָריגי-נאַל, אַפילו אַביסעל משוגע¹²⁾, און גאָר דער גרויסער אַפיקורס¹³⁾. אין יענע פאַנאַטישע צייטען האָט יעדעס שטיקעל אַפיקורסות זעהר אימפּאַנירט. אויף אַנאָפיקורס פלעגען משכילים קוקען, ווי אויף אַ העלד, ווי אויף אַ שטאַרקען מענש, וואָס האָט די הוֹפּזָה און די קראַפט אויסצולאַכן דאָס, וואָס פאַר אַנדערע איז הייליג. אַפילו גאַנץ פרומע אידען פלעגען רעדען וועגען אַפיקורסים מיט אַ געוויסן רעספּעקט.

דערפאַר איז קיין שום וואַונדער נישט, וואָס דער אַפיקורס און דער שרינפטשטעלער פּרָך האָט מיך זעהר פּעראַינטערעסירט.

9) mózg

10) postępowiec

11) poezje

12) patrz w słowniku מסוג

13) wolnomysłny (z greckiego)

איך האָב גאַרנישט געקענט פערשטעהן, ווי אזוי איז דאָס מעגליך.
אז איין מענש זאָל שרייבען אי14) העברעאיש, אי זשאַרגאַן. די
צוויי שפראַכען האָבען ביי מיר דעמאָלט אויסגעזעהן, ווי פייער
מיט וואַסער.

אמאָל האָב איך דערהעוּט, אז ס'איז געקומען פון זאמאַשטש
קיין וואַרשאַ י. 5. פּרץ, און האָלט יעדען שבת פאַרלעזונגען
אויף העברעאיש.

שבת 4 א זייגערי נאַכמיטאָג, בין איך מיט עטליכע קאַלעגען
געגאַנגען אין שול אַרײַן, דאכט זיך, אויף די נאַלעווקיס. דאָרט
האַבען מיר געטראָפּען נישט קיין גרויסען עולם, אממייסט יונגע-
לייט.

אין מיטען שול, אויף דער בימה, איז געשטאַנען א יונג-
געורמאַן, וועלכען מען האָט געקאַנט געבען א יאָער 30 מיט א
פּלאַנד בערדיל, מיט עבערגיש-ליידענשאַפטליכע ליפען און מיט
א פאַר גרויסע שענע אויגען, פון וועלכע איך האָב מיר פשוט
נישט געקענט אַפּרייסן.

דאָס איז געוועזען יִצְחָק לֵיבּוֹש פּרץ.

ער האָט זעהר פליעסיג גערעדט א שענעם העברעיש, מיט
וועלכען ער האָט אונז זעהר אימפּאַנירט.

אינמאָל אין דער וואַך, שבת צו נאַכטס, פלעגען ביי דאָק-
טאָר מינץ אין דעם שענעם גרויסען זאל זיך צו פארזאַמלען עט-
ליכע אידישע דאָקטוירים, א פאַר וואַרשאַווער און א פאַר פּלאַצ-
קער משפּילים, עטליכע דאַמען, אייניגע סטודענטען און סטודענט-
קעס (פון אויסלענדישע אוניווערזיטעטען) דאָס זענען, דאכט זיך,
געוועזען די ערשטע פּערזאָנלעכע פון דער איזישער אינטעליגענץ
אין וואַרשאַ...

SŁOWNIK

żydowsko-polski

SKRÓCENIA

<i>H</i>	=	wyraz	hebrajski
<i>HN</i>	=	„	hebrajsko-niemiecki
<i>N</i>	=	„	pochodzenia niemieckiego
<i>P</i>	=	„	„ polskiego
<i>R</i>	=	„	„ rosyjskiego
<i>T</i>	=	„	talmudyczny
<i>m</i>	=	rodzaj	męski
<i>f</i>	=	„	żeński
<i>n</i>	=	„	nijaki
<i>fig</i>	=	przenośnie	
<i>lp</i>	=	liczba	pojedyncza
<i>lm</i>	=	„	mnoga
<i>p</i>	=	patrz	
<i>zdr</i>	=	zdrobniałe	
'	=	akcent	
<i>wp</i>	=	wymowa	polska
<i>przedr</i>	=	przedrostek.	

UWAGI O Słownik poniższy ułożony jest w ten sposób, że wyrazy żyd. zaczynają się od prawego brzegu łamu stronicy, objaśnienia zaś następują od brzegu lewego. Wymowa polska niektórych trudniejszych wyrazów, podana jest w nawiasach. Jeżeli po wyrazie żydowskim nie stoi tera oznaczająca z kąd wyraz ten pochodzi, to znaczy, że wyraz ten jest pochodzenia niemieckiego.

W słowniku opuszczone są niektóre wyrazy, mające brzmienie równe lub podobne do wyrazów polskich i nie mogące sprawiać trudności w zrozumieniu, np. **פּאָרש** (osobe) — osoba. Również niepodane są niektóre wyrazy identyczne z niemieckimi.

Jeżeli w słowniku niema wyrazu z przedrostkiem, należy szukać tegoż wyrazu bez przedrostka, np. **אָפּלאַקענען** (oplajkenen) zaprzeczyć, należy szukać **פּלאַקען** (lajkenen); **אַראָב־פּאַרן**, należy szukać **פּאַרן**.

Jeżeli wyraz hebrajski lub talmudyczny nie ma znaczonego akcentu, należy akcentować zgłoskę statnią. Często używane w druku skróty całych dań hebrajskich, ułożone są na początku każdej nowej litery.

Na określenie liczby mnogiej podawane są często same końcówki. Jeżeli zachodzi potrzeba powtórzenia wyrazu opodal zamieszczonego, powtarza się go w skróceniu, tylko pierwszą literą, np. **אָבן** (nwen) kamień; **א' טוב = טוב אָבן** kamień szlachetny.

BIBLIOGRAFJA

- I. Bernstein u. B. W. Segel: Jüdische Sprichwörter
Warszawa-Kraków 1908.
- A. Harkavy: English-Jewish Dictionary. 6 wyd. N.
Jork 1910.
- A. Harkavy: Yiddish-English Dictionary. 6 wyd. N. Jork.
- G. Golomb: Millim bilszônî (sł. hebr.-żyd.) Wilno 1910.
- C. D. Spivak and Sol. Bloomgarden: Yidish Dictio-
nary containing all the Hebrew and Chaldaic
elements of the Yiddisch language. N. Jork 1910.
- Ch. Spivak u. Jehoasch; Idisches werterb. N. Jork 1914.
- H. L. Strack: Jüdisches Wörterbuch. Lipsk 1916.
- E. Bischoff: Jüdischer-deutscher u. deutsch-jüdischer
Dolmetscher. 4 wyd. Lipsk 1916.
- Lifszic: Russko-jewrejskij słowar' (1869).
- Lifszic: Jewrejsko-russkij słowar' (1876).
- Drejzin: Russko-nowojewrejskij słowar' Warszawa 1909.
- M. Wolfson: Słownik polsko-żydowski. Warszawa (1923).
- J. Willer: Żargon żyd. na ziemiach pol. Encyk.
Akad. Um. T. 3. Kraków 1915.
- H. Löwe: Die jüdisch-deutsche Sprache der Ostju-
den. Berlin 1915.
- Ph. Mansch. Der jüdisch-polnisch. Jargon (w Israelit)
Lwów 1888-1890.
- W: Gesenius: Hebräisches u. aramäisches Handwör-
terbuch. 16 wyd. Lipsk 1915.
- K. Feyerabend: Taschenwörterbuch der hebräischen
u. deutschen Sprache. Berlin 1905.
- J. Szeruda: Słownik hebrajsko-polski. Warszawa 1921.

oblawa <i>P</i> אַבלאַווע	złamać wia-	HN אַב־שמד'ען
puścić, opuścić אַבלאַווען	rę (z powodu chrztu)	
zaprzeczenie, za-	(obszmues) HN אַב־שמועס	
zaparcie się	<i>m</i> obmowa	
ożywiać אַבלעבען	zamówić (urok) אַבשפרעכען	
ugoda, układ אַבמאַך	mimochodem, także <i>T</i> אַבב	
ocucić אַבמינטערן	związek, stowa- <i>T</i> אַגדה	
kamień, (ewen) <i>H</i> אַבן	rzyszenie	
kamień szlachetny, fig. słowo trafne, natchnione	naprze- אַגעגען lub אַקגעגען	
wieczór אַבענד lub אַווענד	ciwko	
<i>Im</i> ען	list <i>H</i> אַגרת	
zakończyć אַבעקען	dzięki (komuś, cze- אַדאנק	
(obpatern) HN אַב'פטרין	muś)	
pozbyć się kogo, załatwić	pan, (odojn) <i>H</i> אַדון	
podupaść, ponosić אַבקימען	<i>Im</i> אַדונים (adojnim)	
(karę)	pan świata, <i>H</i> אַדון עולם	
członek (ciała) (ewer) <i>H</i> אַבר	Bóg	
uporządkować אַברוימען	człowiek (odom) <i>H</i> אַדם	
przekupić HN אַב־שחדן	miłość (ahowe) <i>H</i> אַהבה	
wstrzymać, zaka-	do domu אַהיים	
zać אַבשטעלען	dotąd אַהין	
poważanie, uszano-	tutaj אַהער	
nie אַבשיי	z pewnością <i>T</i> אַידאי	
pożegnanie <i>m</i> אַבשייד	przyjaciół (ojhew) <i>H</i> אַוהב	
obierać (jabłko) אַבשיילען	ojhew zajn — kochać, lu-	
odbicie <i>m</i> אַבשיין	bieć	
	uwa- (uważen) <i>P</i> אוואזשען	
	zać	

nieoczekiwany	אונגעריכט	za =	חזק
podszczuwać	אונטערעהעצען	oto	אט P
podśluchiwać	אונטערעהערען	oddech =	אָטעם
(unterchas- HN	אונטערקחמ'ען	oj oj	אָי אָי P
men) podpisywać	(przedrostek) [iber]	איבער	איבער
podpierać	אונטערשפארען	prze(żyć)	פּרע(זיך)
nieufność, "	אונצוטרוי "	powtórzyć	אָיבער-קוּרן HN
wieczór =	אָווענד	przebrać się	איבערטהון זיך
na, N auf,	אָף = (uf)	przedwczesny	איבערצייטיג
po, do, wstawaj	אָפּ	zmienić re-	איבערקעהרען זיך
sposób, rodzaj	אַרץ T	ligę, ochrzcić się	ליגע, אָכרציען זיך
skarb	אָר; (ojcer) H	przewrót	איבערקעהרעניש
podróżny, (ojroch)	אָרעך H	zdr	איבערזע; זיך, איד
gość, Im	אָרעם (orchim)		זיך, איד
znak, litera (ojs)	אָר H		זיך, איד
kopja; ojs-bojs	אָרעם		זיך, איד
literę, dokładnie;	אָרעם		זיך, איד
(ojsjes) litery	אָרעם		זיך, איד
że, kiedy, gdy	אָרעם		זיך, איד
ein solcher, taki	אָרעם		זיך, איד
(a zârer—taki)	אָרעם		זיך, איד
tak, (wi azoj jak ?)	אָרעם		זיך, איד
taki, taki sobie	אָרעם		זיך, איד
jezioro R	אָרעם		זיך, איד
taki	אָרעם		זיך, איד
aż	אָרעם		זיך, איד
jedność	אָרעם		זיך, איד
z a, po- (a-chuc)	אָרעם		זיך, איד

czy, jeżeli (obj) אויב	ortograficznie
obj azoj — jeżeli zachodzi ten wypadek; er obj wer — ten, aniżeli kto inny	wygubić, umo- אויסמעקען
owoc " אויבס	rzyć
wyżej אויבען	אויסערן-מיניסטער
oko; zdr. aigl, ai- " אויג	minister
gele — oczko, <i>lm</i> ajglech	spraw zagranicznych
mówią też אייגלאך	wykonanie, wynik אויספיהר
<i>o</i> <i>lm</i> piec, (ojwn) <i>m</i> אויווען	powrócić do ży- אויסקומען
z (aus) אויס	dowstwa (po ochrzczeniu)
wybuch ać, np. אויסברעכען	powiat (ujezd) <i>R</i> אויעזוד
fajer hot ausgebrochen—	אויער <i>lm</i> ן ucho " אויער
wybuchł pożar	zacząć, przedsię- אויפטון
rozwiązły, roz- אויסגעלאזען	wziąć
pustny	dorobkiewicz אויפגעקומענער
(ausgepegert) <i>NH</i> אויסגעפגערט	wybuch אויפרייס, אויפרייסונג
zdechły	eksplozja
okrzyk אויסגעשריי	(przedrostek (um) <i>N</i> אום
wydrzeć <i>NP</i> אויסהאפען	oznaczający przeważnie
wykladać, tłu- אויסטייטשען	przeczenie, często un)
maczyć	nieszczęście " אומגליק
kończyć się זיך אויסלאזען זיך	brzy- (umchen) <i>HN</i> אומיךן
(der golus lozt zich nit	docta, niechęć
aus—wygnanie, tułactwo	smutny, pochmurny אומעדיג
się nie kończy)	um und um = <i>N</i> אומעטום
לומאציע, פיסען אויסלעגען	wszędzie
	melancholja אומעט
	brud, niechluj- אומפלייט <i>m</i>
	stwo, roactwo
	oglądać się זיך אומקוקען זיך

okropny, *HN* אימה'דיג
 ktoś, któryś עמיצער, אימיצער
 nic nie mam *H* אין לי
 wkrótce אינגיכען
 młodzieniec אינגעל
 fala אינדע
 wewnętrzny אינווייניק
 teraz איצט
 jąkać się *P* איקען זיך
 mąż; *Im* אנשים (isz) *H* איש
 mąż boży *H* איש אלהים
 wojownik *H* איש חיל
 z ust do ust *H* איש מפּי איש
 okrutny (achzer) *H* אכזר
 jeść (achlen) *HN* אכלען
 wszystek, cały אל
 (ēl) bóg *H* אל
 tylko, jednak, więc אלא
 wszystko אלדינג
 (elohim) bóg *H* אלהים
 poco? אלמאי *T*
 coś אלסדינג
 tysiąc (elef) *H* אלף
 pierwsza litera (álef) אלף
 alfab. *H*; fig początek
 zupełnie, ciągle אלץ
 jeżeli (im) *H* אם
 jeżeli tak jest *H* אם בן

niegdyś, niekiedy אמאל
 lud (imme) *H* אמה
 ludy nieży- *H* אמת העולם
 dowskie
 wiara (emîne) *H* אמונה
 sprzeczać się זיך אמפערן
 prawda; *m* (emes) *H* אמת
HN prawdziwy, אמת'ער
HN odpowiadają- אמת'דיג
 cy prawdzie
 (rodzajnik nieokreślony אן
 przed samogłoską, *P* א
 gotowy אנגעברייט
 naprężony אנגעשטרענגט
 inaczej אנדערש
 początek *m* אנהייב
 wskazać אנווייזען
 nigdyś אנומאלט
 gubić אנווערען
 okazały, zna- אנזעהעוודיג
 czący
 bankructwo אנזעץ
 ubranie אנטהון
 naprzeciw אנטקעגען
 ja (eni) *H* אני
 napad *m* אנפאל
 odsłaniać אנפלעקען
 אנשים *P*. איש

przeznaczenie <i>f</i> אנשיקעניש	odziedziczyć ארבען
nieszczęście	zły, szczupły ארג
trud, natężenie <i>f</i> אנשטרענגונג	wystąpienie, <i>f</i> ארויסטרעטונג
zakaz (isser) <i>T</i> אסור	wybryk
zebranie <i>T</i> אזיפה	wywóz <i>m</i> ארויספיהר
zakazać (asern) <i>HN</i> אסרען	do góry, na górę; ארויף
apтека אפטיק	<i>N</i> herauf
zagłada <i>n</i> אפשאפן	około, dookoła; <i>N</i> he-
pieśń radosna <i>T</i> אפיקומן	rum
(po uczcie w święto	skrzynia, trumna <i>H</i> ארון
passah)	na inną stronę, אריבער
na אויף, אף	<i>N</i> hinüber
także, nawet (afille) <i>T</i> אפילו	w, wewnątrz <i>N</i> herein
szczerłość אפענקייט	dokładność אריכות
może (efszer) <i>T</i> אפשר	biedny ארים, ארעם
palec, (ecba) <i>H</i> אצבע	ramię <i>m</i> ארעם
członek	szkodzić, trapić ארען
teraz אצינד	(aszk'naz) Niemcy <i>H</i> אשכנז
na dół, <i>N</i> herab אראב	rajskie jabłko <i>T</i> אתרוג

ב.

druga litera alfabetu, ב	Bóg
zwana בית (wp bejs)	(bal ha- <i>H</i> בעל הבית =
dom; jako cyfra = 2,	bais) pan domu
ב = 2000.	(np. בבית w domu), <i>w' H</i> ב
(boruch <i>H</i> ברוך השם = ב"ה	zawsze w łączności z
haszem) błogosławiony	wyrazem <i>H</i> szukać na-

leży w słowniku bez ב
 przedrostek ... בע. = ... בא
 np. באוואפן zbroić
 babrać się P באברען זיך
 kąpiel n באד
 bawełna f באוועל
 bawić się P באווען זיך
 objaśnienie T באור
 (bojse réga) T באוונז רגע
 w tej samej chwili
 oferta n באט
 w żaden sposób T באין אופן
 jeżeli T באם
 (beemes) H באַמט
 w rzeczywistości
 bednarz P באַנדער
 walczyć R באַרען זיך
 im בערג, góra m
 im בערד, broda f
 gruszka f באר
 czyścić szczołkę בארשטען
 ubranie (béjged) H באַד
 im באַדים
 szaty świąt. H באַדי שבת
 badać HN באַק'ענען
 ydło (behejme) H באַמה
 zdrajca H באַנד
 z pewnością T באַלאַ

badacz T באַדק
 pierś m בוועם
 zgnieć בויעגן
 ziemia, grunt m בוידעם
 im בויער, b. zuch f
 drzewo m בוים
 im בויעמער lub בויעמער
 podjudzać P בוונטעווען
 schylić się זיך בוקען
 nieuk T בוור
 stwórca (bojre) H בוורא
 bojre chasme — życze-
 nia noworoczne
 burza R בוורע
 głosować TN בוורן זיין
 wstyd H בוושא
 huczeć R בוושעווען
 tani (b'zojl) T בוול
 w tym czasie H בזמן הנה
 w krótkim T בזמן קריב
 bachor, (bucher) H באַחור
 chłopiec im באַחורים
 dziecinnie HN באַחור'ווייז
 darmo (b'chinnom) H באַחנם
 półdarmo T באַחצי האַנם
 pewność T באַטווחות
 zniweczyć H באַטל
 próżniak T באַטלן

obecność	T	ביאה	בתים	שו
biedny	P	בידוע	בית החולים	(bejs hachojlim)
hańba	(bijjusz)	T	szpital	
dotąd		ביו אהער	בית חיים	T (b. chajjim)
dotychczasowy		ביו-איצטיק	cmentarz	
obwarzanek		בייגעל	בית הכנסת	T (b. haknéses)
zły, gniewny		בייו	synagoga	
gniewny		בייזעריג	בית המדרש	T (b. hamidrasz)
zagon, grzęda	"	בייט	szkoła, synagoga	
zmieniać		בייטען	בית המקדש	T (b. hammik-
zmieniony		געביטען	dasz) świętość, świę-	
bat (bajcz)		בייטש	tynia	
pić		בייכלען	בית עולם	H (bejs ojlom)
guz	f	בייל	cmentarz	wieczny dom,
przewyciężyć		בייקומען	בית עלמין	T (b. almin)
być w sta-	TN	ביכולת זיין	cmentarz	
nie		בילע	בית הקברות	T (b. hakworojs)
byle kto	PN	ווער	cmentarz	
szczekać		בילען	aby, z tem	T בכדי
dzwonić		בימבלען	pierwo-	H (b'chor) בכור
mownica	T	בימה	rodny	
pomiędzy	(bejn)	H	w ogólności	T בכלל
tymczasem	T	בינו לבינו	stosownie do tego	T בבן
wiązka	"	בינטעל	bez (b'lo)	H בלא
zwolna		ביסלעכווייז	niebieski	בלא
strzelba	f	ביקס	błądzić	P בלאנדוען
gięda	f	בירוע	błyszczec	בלאנקען
dom	(bajs)	H	bez (b'li)	H בלי

w obcej mowie *T* בלעז
 za pozwoleniem *T* במחילה
 syn (ben) *H* בן
lm בנים (bonim)
 (ben jisroel) *H* בן ישראל
 izraelita
 (ben mówes) *H* בן מות
 skazany na śmierć
 ze względu na *T* בנוגע
 budynek *H* בנין
 w tajemnicy *H* בסוד
 zdolność *f* בעאבטקייט
 godny zaufania בעלגויבט
 posługiwać się, זיך בעגעהען
 postępować
 ograniczać, *NP* בעגרונגיגען
 potrzebować, בעדארפען
 musieć
 warunek *m* בעדינג
 załatwić זיך בעדינגען
 potrzeba *n* בעדערפעניש
 obeznany בעהאוועט
 zasadzka *m* בעהעלטעניש
 pomocnik nauczy- בעלפער
 ciela
 zabezpieczyć בעוואַרטענען
 znany בעוואוסט
 osiągnąć בעווייזונ

בעז *p* ביין
 znaczyć בעטייטען
 prosić בעטען
 ustnie *T* בעל פה
lm בעלים pan (bał) *H* בעל
 (bał [ha]bojs) *H* בעל (ח)בית
 pan domu, gospodarz;
 babojste — pani domu
 (bał chojw) *T* בעל חוב
 dłużnik, wierzyciel
 (b. meloche) *H* בעל מלאכה
 robotnik
 (b. milchome) *H* בעל מלחמה
 żołnierz
 (b. agole) *T* בעל עגלה
 woźnica
 kupiec *T* בעל עסק
 doradca *T* בעל עצה
 cudowny rabin *H* בעל שם
 towarzyszyć בעלייטען
 oblegać בעלעגערן
 zadowolić בענוגען
 odnowić בענייען
 pragnąć בענקען
 krzywdzić *HN* בע'עוולהין
 rozważać בעקלערען
 chwalcą *m* בעריהמער
 około *T* בערך

oczerniać בערעדען
 stworzenie ם בעשעפעניש
 tswórca בעשעפער
 w rzeczywi- T בפעל ממש
 stości
 szczególnie T בקרט
 znawca T בקי
 syn (bar) T בר
 (bar micwe) T בר מצוה
 syn przykazania (uznany
 w 13 roku życia za zdol-
 nego do wypełniania
 przepisów religijnych);
 święto tego wydarzenia
 złamanie ם בראך
 połamać ברעקען
 na czele H בראש
 błogosła- (boruch) H ברוך
 wiomy, ha-kodesz boruch
 hi — święty (Bóg) niech

będzie błogosławiony
 z pewnością T ברי
 liścik ם בריחעל
 związek (b'ris) f H ברית
 święto obrzezania, bris
 mile—obrzezanie
 błogosławieństwo H ברכה
 chleb na szabas T ברכעפ
 brwi ברעם
 mięso (buser) H בשר
 błędnie T בשוגג
 w żaden TN בשום אופן נישט
 sposób
 w imieniu H בשם
 w czasie od H בשעת
 córka (bas) H בת
 im. ; bas jisroel—ży-
 dówka, bas koł — głos
 boski
 domy (batim) ם בתים

ג.

trzecia litera alfabetu, ג
 zwana גמל (lub גימל)
 (wp gimel) wielbłąd; ג=3
 (gmiles- T גמילות חסד
 chesed) dobroczynność

pycha (gajwe) H גאון
 żółć f גאל
 łysy P גאל
 gąbka P f גאמקע
 גאנו, געט f גענו

ganek P = גאניק

gąsior גאנער

ulica f גאס

całkiem, zupełnie גאר

(stoi przed rodzajnikiem)

gorzelnia P f גאראלניע

gardło m גארגעל

pas m גארטעל

= גערטנער ; ogród m גארטען

gardło P גארלע

żądać גארען

pożądany געגארט

piętro P גארען

przełożony (gabbe) T גבאי

granica (g'wil) H גבול

okręg

bohater (gibber) H גבור

silny

potęga (g'wire) H גבורה

siła

wielkość (g'dile) H גדלה

dobroć f גוטסקייט

cementarz m גוטער ארט

nieżyd, chrześ- (goj) H גוי

cijanin, ignorant ; m גוים

(goim); szabbes-goj —

zługa chrześcijański, któ-

ry wykonuje w sobotę

pracę żydom niedozwo-

loną

(gojte lub goje) TN גוי'טע

chrześcijanka

niepożydowski גוי'יש

nieokrze- (gojlem) T גולם

sany, nieporadny czło-

wiek

podniebienie m גומען

ciało (gif) H גויף

łos H גורל

rabować HN גולען

rozporządzenie T גורה

dolina (gehinnom) T גיהנום

Hinnoma, piekło, wie-

zienie

roznosiciel גיער

prędko גיד

złoty גילדען

znaczyć גילטען

szkło " גלאז

pojedynczo, tylko גלאט

patrzyć osłupiałym גלאצען

wzrokiem

ogolony (wbrew T גלוח

żyd. zwyczajom)

wierzyć גלויבען

zachcianka m גלוסט

tułactwo (golus) <i>H m</i>	גלות <i>H m</i>	był	געווען
ksiądz (galloch)	גלח <i>T</i>	sklep kupiecki	געוועלד
katolicki, mnich		trwać	געווערען
ścinać, mrozić	גליווערן	rodzina, domownicy	געזינד
prosty, zdrowy	גלייך	gromada, grupa	געזינדעל
przysłowie, " <i>n</i>	גלייכווארט	żegnać się	געזעגנען זיך
dowcip		zaufać	געטרויען
szczęście <i>n</i>	גליק	łowy <i>n</i>	געיעג
także <i>H</i>	גם	żółty, rudy (gejl)	געל
	גם	ten, który ucierpiał,	געליטען
ogród (gan-ejden) <i>H</i>	גן-עידן	poszkodowany	
Edenu, raj; gannen —		w spokoju	געמאך
ogrodnik		zmierzony	געמאסטען
złodziej (gannew) <i>H</i>	גנב	obraz <i>n</i>	געמעל
	<i>Im</i> ים	granica <i>f</i>	געמעריק
(ganwen, ganwe- <i>HN</i>	גנב'ען	zmuszony	געצויט
nen, gannefn) kraść		dostateczny	געניגע
urodziny <i>m</i>	געבארען-טאג	doświadczony, tęgi	געניט
namiętności <i>Im</i>	געבליטען	doświadczenie <i>f</i>	געניטשאפט
równy, jednaki	געגלייכען	cierpieć niedo-	געניעטען
gęsty	געדעכט	statek	
ostrożny	געזיט	uliczka <i>n</i>	געסעל
głos, brzmienie	געזיך	przypadać	געפאלען
materja	געוואנט	upadły	געפאלען
zwyczajny	געוויינטליך	uczucie <i>m</i>	געפיהל
wygrana, korzyść <i>m</i>	געווינס	znaleźć	געפינדען
rodzić	געווינען	narzędzia	געציג
zakład (o coś)	געוועט	klótnia <i>n</i>	געקייג

pomarszczony	בעקנישט	wielki	גרויס
powodzić się	געראָטען	wypędzenie	H גרוש
poruszenie, hałas	m גערודער	Gródek	גריידינג
uprawniony	גערעכט	błąd	m גרייז
podarunek	m געשאנק	gotowy	ג"ייט
tłum	געשטופ	gotowość	f גרייטקייט
obcy (gejr)	T גר	osiągnąć	גרייכען
gruby, nieokrzesany	גראָב	zielony	גריין
siwy	גראָה	łatwy	גרינג
(w Małop. grus)	N גראָז	bielizna	גרעט
trawa	צוואַלף	człowiek	uuaף, גרעטעניש
rym	m גראַם	dobrze	żniwo
dół	f גרוב	cielesny,	mater-
przestronny	גרויס		T גשמי
			jalny

.ד

czwarta litera alfabetu	ד	wtedy	דאמאַלט
zwana	דלת (wp dalet) —	ówczesny	דאמאַלסדיג
drzwi, jako cyfra	=4	denuncjować	R דאַנאַסעווען
	ד"א = דָּרָך אַרץ	wyróżniać się	דאַסען
osiągać	דאַפּווען	sprawozdanie	R m דאַקלאַד
troska (dajge)	H דאגה	suchy	דאַר
im דאַגוה (dajges);	dajgen	potrzebować, być	דאַרסען
zich — troszczyć się		obowiązany	דאַרסען
(dawnen z łaciny)	דאַווען	mieć pragnienie	דאַרשטען
modlić się		zły duch (dibuk)	T דבוק
ten, wymieniony	דאַיג	mówienie, słowo	T דבור

słowo, (dôwer) <i>H</i> דבר	ubóstwo (daßes) <i>H</i> דלות
rzecz, okoliczność	pogląd <i>H</i> דעה
<i>Im</i> דברים (d'worim)	wtedy דעמאלט
mówić <i>HN</i> דברן	ówczesny דעמאלסדיג
to jest, a miano- <i>T</i> דהיינו	wtedy דענסטמאל
wicie	sąsiedni, będący דערבייאג
odrzucić <i>HN</i> דוחה זיין	obok
wydaje się דוכט זיך	pochodzić czego, דערגעהען
kręcić, gmatwać דולען	dojść do wiadomości
bło- (duchnen) <i>HN</i> דוכנען	osiągnąć דערגרייכען
gosiławić	zwłaszcza, szcze- דערהויפט
spodziewać się <i>P</i> דופען	gólnie
ścisły, dokładny <i>T</i> דוקא	zabić <i>HN</i> דער'הרגען
pokolenie, ród (dojr) <i>H</i> דור	oddalać דערווייטערן
<i>Im</i> דורות	tymczasowy, do- דערווייליג
przechodzić <i>m</i> דורכגעהער	czesny
dlatego דורכדעם	dowiedzieć się זיך דערווייטען
przepoić <i>P</i> דורכזאפען	odważyć się זיך דערוועגען
porażka <i>n</i> דורכשאל	zadusić זיך דערווערגען
udusić <i>P</i> דושען	utopić דערטרונקען
bieda, brak <i>T</i> דחק	przeto דעריבער
dosyć <i>H</i> די	dopuścić, do- דערלאזען
oddychać <i>P</i> דיכען	zwolić
cienki דין	wręczyć, wydać דערלאנגען
prawo, sąd, (din) <i>H</i> דין	wybawić (drłajzn) דערלייזען
sędzia (dain) <i>H</i> דין	opłacić דערלעגען
mieszkanie (dîre) <i>T</i> דירה	wspominać דערמאנהען
ubogi (dał) <i>H</i> דאָל	tem, aby דערמיט

za tem, według	דערנאנדעם	wykład, (d'rusz)	דרוש ז
przejeść się, uprzy-	דערעסען		kazanie
	krzyć		זużyć דריבלען
zato, nato	דערפאר	drzemać P	דרימלען
ku temu, pozatem	דערצו	wnioskować	דרינגען
(w Małopolsce	דערצעהלען	droga (dérech)	דרוף H
drcajłn) opowiadać			דרקים im
rozgniewać	דערצערנען	mimochodem	דרוף אגב
(drkwiken)	דערקוויקען	(dérech érec)	דרוף ארץ H
	orzeźwić	sposób życia, poważa-	nie (w zakończeniu lis-
poznać, uznać	דערקענען	tów)	
dokazać czego	דערשלאגען	główna droga H	דרוף המלך
	zdobyć	mówić (darszen)	דרש'ען HN
dokład-	(dikdik)		kazanie
ność, gramatyka		ustawa religja (das)	דת H
południe (dorojm)	דרום H	religja chrze-	דת המשיחית
strona połu-	ד' ממערב-זייט	ścijańska	
dniowo-zachodnia			

ה.

piąta litera alfabetu,	ה	wyżej H	הנ"ל = הנזכר לעיל H
zwana	הא (wp hej)—		wymieniony
	jako liczba=5	H	הקב"ה = הקדוש ברוך הוא H
H	הבע"ל = הבא עלינו לטובה	(hakkodojsz boruch hu)	święty niech będzie
(habô oléjni letojwe)	ten		błogostawiony
(dzień, rok), który przy-		http://rcin.org.pl	
chodzi do nas jako dobry		Bóg H	השי"ת = השם יתברך

niech uwielbiony będzie.
 z następującym „dage-
 szem mocnym“, np. מֶלֶךְ
 (melek) król, הַמֶּלֶךְ (ha-
 melek) ten król; הָ הָ הָ
 H rodzajnik określony:
 ten, ta, to, w ścisłym
 połączeniu z następują-
 cym wyrazem
 być chci- האֲבוֹנוּעוּעוֹן, האֲבִיעוּעוּעוֹן
 wym
 mieć האֲבִיעוּעוֹן
 grad m האֲנַעַל
 obrzydzić R האֲדוּזַעַן
 wychowywać, ho- P האֲדַעוּעוֹן
 dować
 szpetny R האֲדַקַּע
 Im האֲהֵן קוֹגוּט הַהֶנְעֵר
 włos n האֵר lub האֵהר
 być zajęтым האוּעוֹן
 półmie- HN האֵלֶבֶת חֲדָשׁ־דִּיג
 sięczny
 lubieć האֵלֶדֶת האֲבִיעוּעוֹן
 szyja m האֵלֶז הַעֲלוּעֵר m
 trzymać האֵלֶטַעַן
 nieustawać H' אֵין (בִּי)
 hamować P האֲמַעוּעוֹן
 kłócić się זֵין האֲמַפְעוּעוֹן

ręka, f האַנט lub האַנד
 Im העַנַד
 naczynie do rytu- האַנְד־פֶּאָס
 alnego obmywania rąk
 dumny האֲפַעֲרֵדִיג
 pan האַר
 ha- P האַרְאוּעוֹן lub האַרְעוּעוֹן
 rować, mozolić się
 ostry, ciężki האַרֵב
 garb m האַרֵב
 jesień m האַרְבַּסַּט
 ostrość, twar- f האַרְטִקִיט
 dość
 być uciążliwym האַרְעוֹן
 serce n האַרְץ
 serdecznie דַּרְצִיג
 cere- (hawdole) T הַבְּדִלָּה
 monia zakończenia sza-
 basu, koniec szabasu,
 zapalenie światła
 marność, (hewel) H הַבֵּל
 płatki
 igrać HN הַבֵּל־עוֹן
 chociaż T הַגַּם
 prosty (z greckiego) הַדְיוּט
 człowiek, laik
 zapalenie świa- הַדְלַקַּת הַנֵּר
 tła przed szabasem

mirt (hodes) <i>H</i> הרס	zważywszy, że... <i>T</i> היות
kura היהן	strzec, przestrzegać היטען
wznosić היבען	podnosić היבען
(nazwa Boga) <i>H</i> הויה	<i>f</i> akuszerka
próżny, pusty הויהל	mieszkanie, domo- <i>f</i> היים
(houz; lit. hojz) <i>n</i> הויז	stwo
dom <i>Im</i> הייזער	bezdomny היימלאז
domownicy הויזגעזינד	dziś היינט
(hojzn, lit. hejzn) הויזען	היבא <i>T</i> · <i>ה</i> תמא
spodnie	gdzie to znajdujesz?
wysoki הויך	(czy to możliwe)
dwór <i>m</i> הויף	świątynia היכל
hulać <i>P</i> הוליען	brzmić, grzmić הילכען
postępo- (hojlech) <i>T</i> הולך	(jak pies) podle הינטיש
wanie, postać	zaległy הינטערשטעליג
bogactwo (hojn) <i>H m</i> הון	gnić <i>R</i> היגליען
sto הונדערט	kulawy הינקעדיג
wyskakiwać הופען	tutejszy היעגער
dopomóż! (mo- <i>H</i> הושענא	przyjęcie <i>T</i> הכנסה
dlitwa); <i>ה</i> רבה święto ku-	odzienie <i>T</i> הלבשה
czek	pożyczka (halwoe) <i>T</i> הלקאה
szkoda (hejzik) <i>T</i> הויק	on poszedł (halech) <i>H</i> הלך
postanowienie הדיקטא	halch'nen, halchen — iść
tutejszy היגער	pieśń pochwalna <i>H</i> הלל
ten dzień, (hajjom) <i>H</i> היום	czemu <i>T</i> הלאמאי
dzisiaj; „nach ałe haj-	tum <i>H</i> המון
joms komen“ — przyjść	jak... tak <i>T</i> הן ... הן
za późno <i>rcin</i> zado	wolenie (hanoe) <i>T f</i> הנאה

mowa żałobna	הספד <i>T</i>	góra (har)	הר <i>H</i>
bezczelny	הצוה'דיג <i>HN</i>	<i>Im</i> horym (horim)	
daleko, het	העט <i>P</i>	הרג'ען lub הרג'ענען <i>HN</i>	
podwyższać	העכערן	(hargen) zabijać	
słoń	העלפאנט	myśleć <i>T</i>	הרהור
świętość <i>f</i>	העל'קייט	zabity (horig)	הרוג <i>H</i>
<i>Im</i> szczucie <i>f</i>	העצע	gryźć <i>P</i>	הריזען
drobna sprzedaż	העקער	imię (haszejm)	השם <i>H</i>
nadół	העראב	t. j. Bóg „haszejm jis-	
dokoła	הערום	borech“ — Bóg niech	
herb <i>P m</i>	הערב	będzie błogosławiony	
słyszeć	הערען	zaczęcie <i>T</i>	התחלה
samowola <i>T</i>	הפקרות	pozwolenie, grzech <i>T</i>	התר
święty (ha kodesz)	הקדוש <i>H</i>	ostrzeżenie <i>T</i>	התראה

♦

szósta litera alfabetu,	ו	„wu niszt wu“ — tu i tam	
zwana וו (wuw) — hak,		dokąd וואוהין	
gwoźdź, klucz, Wartość		dobrze, dobry (wojł) וואויל	
liczbowa=6		swawolny	
i tak dalej וכו' = וכלו		ni szkać וואינען	
waga (Młp wug) <i>f</i>	וואג	wskazówka <i>m</i>	וואנק
błąkanie <i>f</i>	וואגלעניש	wycić <i>P</i>	וואיען
wóz <i>m</i>	וואגען	tydzień <i>f</i>	וואך
prawdziwie	וואהר	codzienny	וואכעדיג
„as wor“? — nieprawda?		lichwiarz	וואכערניק
gdzie	וואו?	fala <i>R</i>	וואל

toczyć וואָלגערן
 las ⁿ וואַלד
 powoli ^P וואָלנע
 brzuch ^m וואַמפּ
 fun wanet lub war- וואַנעט
 nen) skąd
 co וואָס
 ciągle וואָס אַמאָל
 (Młp. wusr, wus fare) וואָסר
 jaki
 wahać się ^P וואַקלען זיך
 rzeczy, narzędzia וואַרג
 dusić וואַרגען
 ponieważ וואַרום
 ostrzegać וואַרנען
 ponieważ וואַרעם
 obiad וואַרעמעס
 ostrzżenie ^f וואַרעניש
 przestrzegać וואַרעגען
 , rzucać וואַרפען
 Warszawa (א) וואַרשע
 pewny ^T נדאי
 jak ווי אזוי
 znów, jak, niżeli ווידער
 echo ^{NH} ווידער-קול
 nieszczęście ^H נהיה
 kobieta ⁿ ווייב
 ogon ^m ווידער-

pokazywać הייווען
 dalej הייטערדיג
 ponieważ, podczas ווייל
 mało ווייניג lub וועניג
 Wisła ווייסל
 zmoczyć וויקען
 być dzikim ווילדעווען
 mało ווינציג
 pusty וויסט
 wiedzieć וויסען
 dzika świnia ^P היעפש
 krzyk ^H ויצעקו
 debata ^T רבוח
 zebranie ^T נעד
 ból וועהטאג
 wiać וועהען
 bronić וועהרען
 będzie וועט
 a ponadto, wię- ^H ועל-כלם
 cej niż wszystko
 tani וועלועל
 chcieć וועלען
 gdy, kiedy ווען
 zależeć od kogoś ווענדען
 bielizna וועש
 רשעה = וואַרשע
 staranny ^T נתיק
 hojny ^T נתרן

ז

siódma litera alfabetu, ז	<i>m</i> זיהן syn זיהן
zwana זין (zajin) — broń	ssać, karmić זויגען
jako cyfra = 7	zasiewy זוימען
pamięć זכרון זכרה	taki sobie זוינער
jego niech będzie błogo- sławiona	godny, (zójche) <i>m</i> זוכה
mówić זאגן	zdatny
(w Młp züge — mówze.)	lato <i>m</i> זומער
tylny <i>P</i> זאד	motyl <i>m</i> זומערפויגעל
fabryka <i>R</i> זאראד	bagno <i>m</i> זומפ
syty זאט	słońce <i>f</i> זון
zasiew <i>f</i> זאט	wszetecznicza (zójne) <i>H</i> זונה
zaczepiać <i>P</i> זאטשעפען	niedziela <i>m</i> זונטאג
chorować זאכען	70 זיבעציג
być powinnym זאלען	łyżyc זידלען
piasek <i>m</i> זאמד	bądź זיי
kłos זאנג	zegar, <i>P</i> זייגער
sok <i>f</i> זאפט	dziadek <i>P</i> זיידע
wór <i>m</i> זאק	wytworny, uczony זיידען
pończocha <i>m</i> זאק	strona <i>f</i> זייט
ustawa <i>m</i> זאקאן	zbyteczny זייטיג
z-płata z גó y <i>P</i> זאדע	bardzo זעהר lub זיער
złoto (zohow) <i>H</i> זהב	jej, ich זיער
para (czegoś) <i>T</i> זוג	wasz זייעריג
żona <i>T</i> זונה	zmysł, myśl <i>m</i> זין
wrzący, gorący זידל	śpiewak זינגער
	od זינט

wzdychać זיפצען	zecer ר זעצע
zasługa זכות T	starzec (sok'n) H זקן
niewinny זיך T	nasienie, (zéra) H זרע
pamięć (zecher) H זכר	ród
czas זמן H	obcy, skra- (zór) H זר
pieśń זמר T	dziony
widzieć זעהען	gotowy זריז T
bardzo זעהר	żaba זשאבע P
syty זעט	rdza זשאוער P
takie זעליכע	żar זשאר P
żołnierz זעלנער	żyd זשיד P
sadzać, położyć זעצען	że זשע P

ח.

ósma litera alfabetu ח	wychować פ האָווען
zwana חיה (wp ches) —	choć, przynaj- P האַטש
ogrodzenie; wartość	mniej
liczbowa = 8	porwanie P חאפ
Brakujących tutaj wyra-	porwać, pojąć P האפען
zów szukać należy pod כ	złodziej האפער
(chos we- H חס ושלום = ח"ו	miłość T חבה
szolem! Boże strzeż!	dzieło, dodawanie T חבור
הוה"מ P חול המועד	towarzystwo T חבורה
(choj- H חתים מטה = ח"מ	(chower, chawer) H חקר
sem matto) podpisany	towarzysz
adwokat (po- R האדאטארי	przyjaźnić się HN חבר'ן זיך
kątny) // rc	związek (chewre) H חברה

święto żyd. (chag) <i>H</i> חג	łój, tłuszcz (chejlew) <i>T</i> חלב
święto macy <i>H</i> חג המצות	(zakazany żydom)
święto (chogge) <i>T</i> חגא	biały chleb (challe) <i>H</i> חלה
chrześcijańskie	profanacja (chill) <i>T</i> חילול
ostry <i>H</i> חדר	sen (chałojm) <i>H</i> חלום
dziwny <i>HN</i> חדוש'דיג	zamiana (chillif) <i>T</i> חלופה
izba, szkoła (chéder) <i>H</i> חדר	choroba (choły) <i>H</i> חלי
miesiąc (chojdesz) <i>H</i> חדש	niechaj (chołyłe) <i>H</i> חלילה
fala <i>P f</i> חואליע	będzie dalekie! niech
obowiązek, (chojw) <i>H</i> חוב	strzeże Bóg!
dług	nóż (challef) <i>H</i> חלף
miłośnik <i>H</i> חובב	część, (chéjlek) <i>H</i> חלק
nić (chit) <i>H</i> חוט	udział „a chéjlek ge-
arendarz <i>T</i> חוכר	ben“ — żyć „chejlek l'oj-
dnie nawpół <i>H</i> חול המועד	łom habō — udział w
święteczne (w pessach)	przyszłym życiu
chory (chojle) <i>H</i> חולה	omdlewać <i>HN</i> חלישין
za, poza (chuc) <i>H</i> חוץ	syn Noego, gbur <i>H</i> חם
<i>P</i> חרבן	gniew <i>H</i> חמה
świnia (chazer) <i>H</i> חזיר	kwasy, (chojmec) <i>H</i> חמץ
powtarzać <i>HN</i> חזרין	zaczyn, zwykły chleb:
żywy (chaj) <i>H</i> חי	hultaj
winny (chajew) <i>T</i> חיב	powab (chejn) <i>H</i> חן
chyba <i>P</i> חיבע	daremnie, darmo <i>H</i> חנם
wojsko, mnóstwo <i>H</i> חיל	חס ושלום <i>P</i> ח"ו
życie (chajim) <i>H</i> חיים	łaska (chesed) <i>H</i> חסד
być w mocy, <i>TN</i> חל זיין	pobożny, chasyd <i>H</i> חסיד
zachodzić	<i>ל</i> chasidim

ślubny bal- (chippe) חפה
 dachim, ślubna cere-
 monja
 połowa (chocy) חצי
 wstyd, (chicpe) חצפה
 bezczelność
 ustawa (chojk) חק
 miecz (cherew) חרב
 rozbity, (chorew) חרב
 słaby

ruina (chorban) חרבן
 zburzony חרוב
 klątwa (chérem) חרם
 milczenie (chéresz) חרש
 ra- (cheszbojn.) חשבון
 chunek
 podejrzenie חשד
 mrok (chójszech) חשך
 chęć, ochota חשק
 podpisywać חתמ'ען

ט.

dziewiąta litera alfabetu ט
 zwana טית (tes) — wąż;
 ט=9; ט״ו = 15 lub 9+6,
 zamiast יח
 błąd orto- ט״ס = טעות סופר
 graficzny
 dzień swię- טאבעלנער טאג
 teczny
 im טעג: dzień m טאג
 przebywać za dnia טאגען
 tablica f טאועל
 rodzice טאטע-מאמע
 córka f טאכטער
 dolina n טאהל
 porządek, zgoda ר טאקס

objaśniać ר טאקעווען
 może (H) טאמער
 tańczyć טאנצען
 im טעפ garnek m טאפ
 tupać P טאפטשען
 podwójny טאפעלט
 macać טאפען
 chwyt טאפ
 istotnie, przeto P טאקי
 właśnie dla- טאקי דערפאר
 tego
 czy naprawdę? טאקי באמת
 toczyć, gładzić P טאקען
 handlować P טארגעווען
 móc טארען

kąpiel ry- (t'wile) <i>טבילה</i> <i>τ</i>	wieża <i>מ</i> <i>זירעם</i>
tuałna, chrzest	bić (o sercu) <i>P</i> <i>טיאקען</i>
przyroda <i>טבע</i> <i>τ</i>	zwierzę <i>נ</i> <i>טיהר</i>
robić <i>טהון</i> lub <i>טהאן</i>	tytuł <i>מ</i> <i>טיטול</i>
działanie <i>נ</i> <i>טהועכץ</i>	herbata <i>מ</i> <i>טהיי</i> lub <i>טיי</i>
czysty <i>H</i> <i>טהור</i>	ciasto <i>מ</i> <i>טייג</i>
czysta <i>H</i> <i>טהורה</i>	daktyl <i>f</i> <i>טייטעל</i>
czasami <i>מאל</i> <i>טייל</i>	znaczyć <i>טייטען</i>
drzwi <i>f</i> <i>טהיר</i>	zabić <i>טייטען</i> lub <i>טייטען</i>
czystość, mycie <i>H</i> <i>טהרה</i>	tłumaczenie, zna- <i>f</i> <i>טייטש</i>
umarłych	czenie
dobry (toiw) <i>H</i> <i>טוב</i>	co to jest? <i>מ'טייטש</i>
chrzcić, (tojweln) <i>H/W</i> <i>טובלען</i>	tłumaczyć <i>טייטשען</i>
tuż <i>P</i> <i>טוזש</i>	rzeka, jezioro <i>מ</i> <i>טיין</i>
ciasto <i>מ</i> <i>טייג</i>	część <i>מ</i> <i>טייל</i>
być zdatnym <i>טייגען</i>	drogi <i>טייער</i>
tysiąc <i>טויזענד</i>	głębina <i>f</i> <i>טינעפעניש</i>
śmierć <i>מ</i> <i>טייט</i>	stół <i>מ</i> <i>טיש</i>
zabić <i>טייטען</i>	tlić się <i>P</i> <i>טליהען</i>
brama <i>נ</i> <i>טויער</i>	płaszcz do (talles) <i>τ</i> <i>טלית</i>
zgiełk, zawrót <i>מ</i> <i>טומעל</i>	modlitwy
hałasować <i>טומלען</i>	nieczysty (tome) <i>H</i> <i>טמא</i>
głuchy <i>טומפייג</i>	bezpłciowy <i>τ</i> <i>טמטום</i>
tonna, beczka <i>f</i> <i>טון</i>	gnój, (tinnef) <i>τ</i> <i>טנף</i>
ciemny <i>טונקעל</i>	tanie towary, nicpoń
zanurzyć <i>טונקען</i>	błąd <i>τ</i> <i>טעות</i>
tuzin <i>נ</i> <i>טויזן</i>	przyczyna, (tam) <i>H</i> <i>טעם</i>
zanurzyć <i>טונקען</i>	smak

handlarz starzyzną	טענדלער	kroczyć	טרעטען
mniemać, żądać <i>HN</i>	טענהן	topić się	טרענקען זיך
turecki	טערקיש	drzeć, kiwać <i>PN</i>	טרעסען זיך
głupiec <i>T</i>	טפש	się	
nosić, być w ciąży	טראָגען	kropelka	טרעפעל
brzemienna	טראָגענדיג	wydarzać się, zda-	טרעפען
rozważać	טראַכטען	rzyć	
kropla <i>m</i>	טראַפען	rytualnie nie-	(tref) <i>H</i> נרף
traf <i>P</i>	טראַף	ściśle zakazany	טרו-תור
trzcina <i>P</i>	טראַסטינע	jak wieprzowina	
sen <i>m</i>	טרוים	zabronione (trejfe) <i>H</i>	טרפה
smutny	טרויערדיג	pokarmy	
trąba	טרויט	łza <i>f</i>	טרער
wierny	טרוי	łezki	טרעהרעלעך
pocieszać	טרויסטען	czatować <i>P</i>	טשאטעווען
trząść się	טרויסלען זיך	czajnik <i>P</i>	טשייניק
schnąć	טריקענען	kufer <i>R</i>	טשעמאדאן
susza <i>f</i>	טריקעניש	czepiać <i>P</i>	טשעפען
żądać <i>R</i>	טרעבעחען	linja <i>R f</i>	טשערטאָ

dziesiąta litera alfabetu, י
zwana יוד (jud) — ręka,

10 = י

Bóg (jud-he) *H* י"ה = יוד-הא

początkowe litery Jah-
weh

י"ט = יום-טוב

י"כ = יום כפור

י"ז = יום כפיו

י"ש = יין שרף

denuncjować *R* יאָבעדעווען

jagoda *P f* יאָגדע

martwić, męczyć <i>P</i> יארען	żyd יוד
rok (wp jur) <i>n</i> יאהר	żydówka יודענע
rocznica śmierci יאהר-צייט	zupa יויך
zwątpienie <i>T</i> יארש	dzień (jom) <i>H</i> יום
zagubiony <i>H</i> יאכלווה	<i>Im</i> ימים (jomim)
narzekanie <i>m</i> יאמער	sądny (jom hadin) <i>H</i> יום הדין
jesion <i>P</i> יאסינע	dny dzień, dzień nowo- roczny
dziaśło <i>P</i> יאסלע	dzień i noc <i>H</i> יום וליילה
czapka, jarmułka יארמוילקע	dzień (jom tojw) <i>H</i> יום טוב
tegoroczny יארקע	święteczny, <i>Im</i> יום טובים
troski i wzdy- <i>H</i> יגון ואנחה	święteczny <i>HN</i> יום-טוב'דיג
chania	(jom kipper) <i>H</i> יום כפור
trud <i>T</i> יגיצה	sądny dzień
<i>Im</i> ידיים; ręka (jad) <i>H</i> יד	mały sądny <i>T</i> יום כפור קטן
jedna ręka, spo- <i>H</i> יד אחת	dzień (przed pełnią księżyca)
łem; „matnes-jad” – po- liczkować	Grek, Grecja, (jowan) <i>T</i> יון
znany <i>EV</i> ידוע'דיג	obrzędku gr. kat. Rosja- nin; „jowen malchus” — państwo greckie, Rosja
dobry przyjaciel <i>H</i> ידיד	<i>Im</i> יונים
wiadomość (jedia) <i>T</i> ידיעה	młody יונג
poznanie, świadomość	młodzieniec יונגעל
<i>Im</i> ידיעות	<i>Im</i> יונגעלעך
dobre wieści ידיעה'לעך	młodzieź יונגווארג
(ironicznie)	żakiet <i>f</i> יופע
znawca <i>T</i> ידען	
żydowstwo <i>T</i> יהדות	
okres 50 lat, (jubel) <i>H</i> יובל	
jubileusz	

spełnić obo- *HN* יצא זיין
 wiązek, być wolnym
 pieśń pochwalna, *H* יוצר
 fig. okoliczność
 człowiek ograni- יורקע
 czony
 spadko- (jojresz) *H* יורש
 bierca
 dziedziczyć *HN* יורש זיין
 płynąć (o krwi) *P* יושען
 zaleta, (jichês) *T* יחוס
 (dobre) pochodzenie, ro-
 dzina
 pojedynczy (jochid) יחיד
 człowiek; „ben jochid“
 jedynek
 niech *H* יחי lub skrót יחיה
 żyje (w listach)
 szlachetnego po- *T* יחסן
 chodzenia
 ייד = יוד
 wino (jájín) *H* יין
 wódka (j. sorof) *T* יין שרף
 móg *HN* יכודען
 biadanie *H* ילקה
 morze (jam) *H* ים
 lm ימים lub ימען
 zatoka morska *HN* יקאוויסט

czc:ina (jam suf) *H* ים-סוף
 morska
 morze lodowate ים נקיח
 ימים *P* יום
 pożywienie *T* יניקה
 podstawa, (j'sojd) *H* יסוד
 element; „in j'sod“ —
 właściwie
 boleści (jessirim) יסורים
 każdy יעדער
 wtenczas יעמאלט lub יעמעלט
 terazniejszy יעצטיג
 piękny *H* יפה
 pię- (j'fas tojer) *H* יפת תאר
 kna z wyglądu; piękna
 kobieta
 (jecer hore) *H* יצר הרע
 zła skłonność, zły do-
 radca
 dobra skłonność *H* יצר טוב
 drogi (joker) *T* יקר
 drożyna (jakres) *T* יקריות
 żądać wysokiej ceny יקרן
 bogobojny *T* ירא שמים
 dziedziczyć *HN* ירשענען
 stary, sta- (joszen) *T* ישן
 rożytny
 ispać (josznen) *HN* ישנען

Izrael H ישראל |
rozważyć HN שוב'ענין?

pomoc H יצועה |
sierota H יתום

כ

jedynasta litera alfabetu, כ |
zwana כף (wp kof) — dłoń

כ=20

Brakujących tutaj wyra-
zów szukać należy pod ח.

jak H כנ"ל = כנופר למעלה |
wyżej wspomniano

prawdziwy כ"ץ = פהן אדק |
kohen, pochodzenia ka-

płańskiego
do- כש"ת = כבוד שם תפארתו |

stojęństwo jego znako-
mitego imienia (w lis-

tach)
np. כ' = איך (skrót) כ'האב |
(chob) ia mam

jak, około przedr. H כ |
(zawsze pisany łącznie z

następującym wyrazem)
wszetecznicza כאנטע |

chór כאר |
charczeć P כארכלען |

honor (kowojd) H כבוד |

jak w ubiegłych כדאשתקד T |
latach

naprzykład T כדומה |
kula, piłka H כדור

kula ziemiska H כדור הארץ |
przeto, aby, (k'dej) T כדי

ażeby
według drogi T מדרך הטבע |
natury, w sposób natu-

ralny
podług T כדת משה וישראל |
praw Mojżesza i Izraela

Im ; kapłan H כהן |
arcykapłan H כהן גדול

w okamgnieniu H כהויף עין |
gwiazda, (kojchew) H כוכב

los
licznik P כילגאן |
związek T כ"ס

mieścić zawierać כ'זיין |
wzgląd, (kawone) T כונה

nabożność
puchar (kojs) H כוס

pić (kojsen) *HN* כּוּסֵינ
 przeczyiciel, (kojfer) *T* כּוּפּר
 niewierzący
 kłamstwo *H* כּזָב
 kłamca (kazben) *H* כּזָבָן
 siła (kojach) *H* כּחַ
 worek (pienię- (kis) *H* כּיס
 dzy)
 złodziej kie- *HN* כּיסֵ'עַר
 szonkowy
 tak *T* כּךָ
 w następujący *T* כּךָ וּקְדוּ
 sposób
 wszystkim, (koł) *H* כּל
 każdy
 wszystko (koł-boj) *H* כּל־בוּ
 w nim, zuchwały, ency-
 klopedia
 (kołbojnik) *HP* כּל־בוּ'נִיק
 zuchwały, frywolny
 (koł wechoł) *H* כּל וְכֹל
 wszystkim i każdy (o wy-
 bitnym mężu)
 cały czas *H* כּל זְמַן
 wszystko dobre *H* כּל־טוֹב
 „wszys- (koł-nidre) *H* כּל־גְּדָרִי
 tkie śluby“ (rytualny
 początek sądnego dnia)://

zupełnie nic *HN* כּל־נִישֵׁט
 wszelaki *HN* כּל־עֲרֵלִי
 o wiele więcej *T* כּל־שֶׁבֶן
 pies (kélew) *H* כּלָב
 suka, wszetecz- *HN* כּלָב־טַע
 nica
 narzeczona (kałe) *H* כּלָה
 (klojmarszt) *HN* כּלּוֹמַרְשֵׁט
 wspólny, domniemany
 ogólność, su- (kłół) *T* כּלָּל
 ma, kapitał, reguła
 ogólny *T* כּלָּלִי
 przeciw *T* כּלָּפִי
 nieomał, prawie *H* כּמֵעַט
 przeciwny, odpo- *H* כּנֶגֶד
 wiadający
 regularny *HN* כּסֻדְרִיג
 srebro, pieniądze *H* כּסֶף
 gniew *H* כַּעַס
 skrucha, (kappore) *H* כּפּרָה
 pojednanie, ofiara po-
 kutna; „kappore gen“ —
 gubić, zgładzić; „kappo-
 re(s)“ — bankrut, zni-
 szczony, zmarły; „kap-
 pores-szlugen“ — zabi-
 cie koguta w przedwie-
 czerz sądnego dnia, ja-

ko ofiarę za grzechy	rytualnie (koszer) <i>T</i> כָּשֵׁר
stosownie <i>H</i> כָּפִי	czysty, dozwolony, dobry,
podwoić <i>HN</i> כִּפְלָעַן	żydowski
cherubin <i>H</i> כְּרוּב	pismo, list, (k'saw) <i>H</i> כְּתָב
miasto <i>H</i> כִּרְךָ	dokument; „k'sawen” —
czary (kiszif) <i>T</i> כְּשׁוּף	pisać
tak samo jak <i>T</i> כְּשֵׁם	korona (késer) <i>H</i> כִּתְרִי

5

dwunasta litera alfabetu, <i>5</i>	ciało = לְאֲבֵעַן
zwana לָמֶד (lamed) —	naczynie <i>n</i> לְאֲבֵעַל
uczeń; <i>5</i> = 30	ład <i>P m</i> לְאֵד
na teraz <i>H</i> לָעַתְּ עֵתָהּ = לָעַתְּ	sklep <i>m</i> לְאֲדָעַן
לָפִיג = לְפָרִט גְּהוּל	zakaz, nikt, (ław) <i>T</i> לָאוּ
לָפִ"ק = לְפָרִט קָן	nic, nie
do, dla, po przedr. <i>H</i> לָ	niedokładnie <i>T</i> לָאוּ דוֹקָא
(służy zamiast celownika;	zostawić, ka- (łozn) לְאֲזַעַן
zawsze w połączeniu z	zać, puścić, oddać
wyrazem następującym)	kraść <i>P</i> לְאֲטַכְעַן
nic <i>H</i> לָא	śmiejący się לְאֲכַעְדִּיג
nie tylko <i>T</i> לָא דִּי	latarnia לְאֲמַטְעָרֵן
nie na was, <i>T</i> לָא עֲלֵיכֶם	pozwól, lass mich <i>N</i> לְאֲמִן
oby was to nie spotkało	lampa <i>f</i> לְאֲמַפּ
aby to nas nie <i>T</i> לָא עֲלֵינוּ	więc <i>H</i> לְאֲמַר
spotkało	od dawna istnieje- <i>L</i> לְאֲנַגְסִיג
niszczuć, <i>HN</i> לְאֲבֹד גַּעַן	jący
glnać	przeciwnie, ale <i>T</i> לְאֲפִיקִי

fartuszek^m פאָרטשעק
 łakomić się ^P פֿאַקאָמען זיך
 czyhać, czatować פֿאַקערען
 makaron ^R פֿאַקשען
 serce, odwaga (łejw) ^H לֵב
 poza ^H פֿאַר
 ubranie ^H פֿאַרש
 księżyc (łewône) ^H לֵבָנָה
 przy, w porówna- ^T פֿאַר
 niu z...
 w zupełności ^T פֿאַר
 kalendarz, (lîach) ^H לֵוִי
 lewita ^H לֵוִי
 pochwała ⁿ פֿאַר
 wolny פֿאַר
 głośno, podług, we-
 dług
 jedynie, tylko פֿאַר
 świecić פֿאַר
 zapłata, nagroda = פֿאַר
 zwawy, żywy פֿאַר
 gałązka ce- (lîłow) ^T פֿאַר
 dru, lub palmy (na świę-
 to kuczek)
 łupina, łuska ^P פֿאַר
 powietrze ^f פֿאַר
 wietrzyć פֿאַר
 do ży- (l'chajim) ⁿ פֿאַר

cia! na zdrowie! (przy
 picciu)
 (l'chajim ^H פֿאַר
 u-l'szołem) żyj zdrowo
 chleb (łëchem) ^H פֿאַר
 „l. d'wasz“ — placek;
 „l. low'n“ — bułka
 chleb biedy, ^H פֿאַר
 maca
 lada, ladajaki ^P פֿאַר
 hałasliwy פֿאַר
 hałasować פֿאַר
 kłamstwo ^m פֿאַר
 leżeć (lign) פֿאַר
 kochanku! ^P פֿאַר
 żyd litewski פֿאַר
 lew (lajb) פֿאַר
 ciało, bochenek (lâb) פֿאַר
 chleba
 kłască פֿאַר
 krzywda, żal ^f פֿאַר
 wolny, pusty פֿאַר
 rozważać, פֿאַר lub
 kupić
 ludzie, człowiek z פֿאַר
 towarzystwa
 znakomity, zacny פֿאַר
 drabina ^m פֿאַר

przeście- (łalech) לייערן	לערנען	uczyć się
radło		לערנונג
glina <i>m</i> ליים		לעשען
czytać לייענען	לעת צעה <i>T</i>	teraźniejszy <i>T</i>
zaprzeczać, za- לייקענען	לפי <i>H</i>	stosownie, według
pierać się	לפנים <i>T</i>	wewnątrz
jasny, świecący ליכטיג	לפעמים <i>H</i>	niekiedy
nieszczęście, ליכע lub ליכע	לפרט גדול <i>T</i>	według wiel-
lichy		kiego liczenia czasu, t.
miłość <i>f</i> ליעבע		j. od stworzenia świata,
warga ליפ		np. 5684 = 1924 r. po
według ogól- לכל הדעות <i>T</i>		Chr.
nego mniemania		szyderca, błazen <i>H</i> קץ
przeto <i>H</i> לבן		szydzić <i>HN</i> לצען
poco? naco? <i>T</i> קטא		język, (łosz'n) <i>H</i> לשון
uczony (łamd'n) <i>T</i> למדן		mowa
nauka (limmîd) <i>T</i> למיד		(ł. hakójdész) <i>H</i> לשון הקדש
naprzykład <i>T</i> למשל		święta mowa, język he-
nareszcie <i>T</i> לסוף		brajski „ł. iwri“ — język
żyjący (łejbedig) לעבעדיג		hebrajski; „ł. carfes“ —
życie (łejbm) <i>n</i> לעבען		jęz. francuski (romański)
położyć się, לעגערן זיך		(ł. hara) <i>H</i> לשון הרע
obozować		obmowa
wolny לעדיג		mówić (łosznen) <i>HN</i> לשונען
nauka <i>f</i> לעהרע		(ł'szone tojwe) <i>H</i> לשנה טובה
dziurawy לעכערדיג		z dobrym nowym rokiem
łyżka לעפעל		(życzenie)
około <i>T</i> לערך		

מ.

trzynasta litera alfabetu, **מ**
 zwana **מים** (wp mem) —
 woda; **מ** = 40
 co jest? **מ"ט** = מאי טעמא **ט**
 o wiele **מכ"ש** = מכל שכל
 więcej
 prawdziwy **מ"ץ** = מורה צדק
 nauczyciel
מ', מע, מען **man** **N**
 np. **מען הערט** — słycać
 niweczyć, **מאבד זיין** **HN**
מעגען **P** **מעגען**
 (Małop mugn) **מעגען** **m**
 żołądek
 modny **מאדיש**
 sto (mejo) **מאה** **H**
 malować **מאהלען**
 przypominać, prze- **מאהנען**
 strzegać
 zły, brzydki, (mies) **מאוס** **T**
 leniwy, małowarty „mi-
 esnik“ — nicpoń
 mieć wstręt **מאוס'ען זיך** **TN**
 dręczyć, męczyć **מאטערן**
 znużenie, **מאטערניש** **מאטקייט**
 słabość

מאך **R** mech
מאכען czynić, robić
מאכל **H** potrawa
מאל, **מאלס** raz, pewnego razu
מאלען malować
מאמין **H** wierzący (mamin)
מאמע לשון **HN** (mame łoszn)
 język ojczysty, żydowski
מאמר **H** słowo, artykuł
מאן **R** mąż
מאנאך **R** mnich
מאנלען brakować
מאנישקע mankiety
מאנסביל mężczyzna
מאס **f** miara
מאספּ **HN** zbierać
מאראנץ pomarańcza
מארג **P** morga
מאָרד **m** morderstwo
מארט marzec
מאריד **HN** zwlekać
מאָרען **P** morzyć
מבאר **HN** objaśniać
מבול **H** potop
מבזה **HN** obrażać
מבטל **HN** **מבטל זיין**

zajn) niweczyć, znosić, unieważniać	(medakdek <i>HN</i> מדקדק זיין
rzeczozawca (mêwen) <i>H</i> מבין znawca	zajn) być dokładnym, przezornym
(mewajjesz zajn) <i>HN</i> מביש זיין zawstydzić	kierownik <i>H</i> מדריך
odwiedzić <i>HN</i> מבקר זיין	badanie Pisma <i>H</i> מדרש
zwiastun <i>H</i> מבשר	co, jak? (mah) <i>H</i> מה
kaznodzieja (maggid) <i>H</i> מגיד	o co chodzi? <i>T</i> מה בקך
(megajer zajn) <i>HN</i> מגיר זיין	jeżeli <i>HN</i> מה דאך
przejsć na judaizm	(mah nisztanne) <i>H</i> מה גשנתנה
(megalle zajn) <i>HN</i> מגלה זיין	przemądry, „czem się od- różnia? (ta noc od in- nych)” (początek pytania liturgicznego w noc święta passah)
oznajmiać, obwieścić	paniczny <i>HN</i> מהומה'דיג
zwój, (megile) <i>H</i> מגילה	droga, podróż <i>H</i> מהלך
rola książki	zrozumiały, natu- <i>H</i> מהסתם
zaraza <i>H</i> מגפה	ralny
według prawa <i>T</i> מדאורייתא	(mojde zajn) <i>HN</i> מודה זיין
Tory	uznawać, wyznawać
(medaber zajn) <i>HN</i> מדבר זיין	fałszerz (mojhel) <i>T</i> מוהל
mówić	w kartach, obrzezujący
puszycia (midbor) <i>H</i> מדבר	ciotka מיהמע
środek, (midde) <i>H</i> מדה	musieć מוזען
miara, stanowisko, wła- ściwość	(mojchel zajn) <i>HN</i> מוחל זיין
okolica, (medine) <i>H</i> מדינה	wybaczyć, wyrzec się
kraj, prowincja; „medine ne gajer“ — domokrażca	mętność <i>RN</i> מוטנעקייט
	matka מוטער

dziewczyna	מיד	(Deut. 6, 4-9 i 11, 1-21);
mysz	מיוז	fig. kobieta wszeteczna
usta	מיויל	(dotykana przez wszystkich jak „mezize“)
„málechn“—usteczka		
murzyn	מוריר	(mazzik zajn) TN מורק זיין
kupiec (mojcher)	מוכר H	uszkodzić, wyrządzić
obrzezać (moł)	מול H	szkodę
ludzić	מילירען	szczęście, (mazel) T מול
mówić po cichu	מומעלן	(mazel tow) T מול טוב
przyłączyć	מוסיף זיין HN	na szczęście!
zdrajca, (mojser)	מוסר T	szczęście i TN מול און ברכה
cud	מופת H	błogosławieństwo
wyjście	מוצא H	przynoszący TN מולדיג
bojaźń, (mojre)	מורא H	szczęście
bojaźliwy,	מוראדיג HN	gotów- (mezimmen) T מוזן
(mojred zajn)	מורד זיין HN	ka, towarzysz przy stole
robić powstanie		(mezanne zajn) TN מונה זיין
nauczyciel	מורה H	oddawać się nierzadowi
władca, (mojszel)	מושל H	wschód (mizrach) H מזרח
sędzia najwyższy, szef		„mizrach - wand“ — za-
policji		szczytne miejsce (w
ostrzegać	מוהיר זיין HN	synagodze)
odrzwia, (mezize)	מוזזה H	autor T מחבר
rytualny mały zwój per-		odnawiać HN מחש זיין
gaminu osadzony w mo-		zewnątrz H מחוץ
siężnej rurce w o-		książka (machzer) T מחזור
drzwiach, a zawierają-		do nabożeństwa (żyd.)
cy wersety z Pisma św.		obowiązany T מחייב

ożywiający <i>N</i> מחייה דיג	przed (np. tygo- צוריק
darowa- (mechile) <i>H</i> מחילה	dniem)
nie, odpuszczenie	południe <i>m</i> מיטאג
(mechałel <i>HN</i> מחלל זיין	środek <i>m</i> מיטעל
zajn) bezcześcić, profa- nować	średni <i>m</i> מיטעל
(machłojkes) <i>T</i> מחלקת	dziewczyzna <i>m</i> מיידעל
kłótnia, dysputa	mniemanie <i>f</i> מיינן
przeto, ponieważ <i>T</i> מחמת	mniemać <i>m</i> מיינען
myśl (machszowe) <i>H</i> מחשבה	wymio- <i>HN</i> מייקענען
ojciec, (mechîttten) <i>T</i> מחתן	tować
lub matka narzeczonych	łagodny <i>m</i> מילד
obóz, łóżko, (mitte) <i>H</i> מטא	obrzezanie, (miłe) <i>T</i> מילה
nosze	członek mężki
czynić dobrze <i>HN</i> מטוב זיין	woda (majim) <i>H</i> מים
(metamme <i>HN</i> מטמא זיין	„majmen“—myć
zajn) zanieczyszczać	rodzaj, gatunek <i>H</i> מין
szalony, obłąkany <i>T</i> מטורף	małoletni <i>m</i> מינד-יעהריג
kto wie? <i>H</i> מי יודע	cucić <i>m</i> מינטערן
dawny <i>T</i> מי שתייה	nadużywać <i>m</i> מיסברויכען
zwątpić <i>TN</i> מיאש זיין	znużony <i>m</i> מיעד
natychmiast (mijad) <i>H</i> מיד	my <i>m</i> מיר
מיידאכצאך = מיר דאכט זיך	śmierć (mise) <i>T</i> מיתה
zdaje mi się	„mise maszîne“—nagła
znużenie <i>f</i> מידקייט	śmierć
młyn <i>f</i> מילה	(mechabbed <i>HN</i> מכבד זיין
trudzić się <i>m</i> משהען זיך	ajn) czcić
choroba <i>T</i> מיחוש	cios, raz <i>H</i> מכה
	dla, z powodu <i>T</i> מכה

zniszczony, zban- *H* מכרה

krutowany

cło *H* מכסczyniący zdatnym *T* מכשירobrzezany (môł) *T* מלpełny (môle) *H* מלאanioł (małoch) *H* מלאך

„małoch ha-mowes“ —

anioł śmierci

praca (mełôche) *H* מלאכה

handel „mełôchen“ —

pracować, robić interesy

(małbusz) *H* מלבוש

ubranie

państwo *H* מלוכהdług państwa *M'* חובmężowie stanu *M'* לייטwojna (miłhome) *H* מלחמהkról (mélech) *H* מלך

„tog-mélech“—słońce

królowa (małke) *H* מלכהnau- (mełamed) *H* מלמד

czyciel

obrzezać *HN* מל'עןpieniądze (momen) *T* ממוןnieślub- (mamzer) *T* ממזר

ne dziecko, chytry

zabijać *HN* ממיתrzeczywiście *T* ממשpa- (memszołe) *T* ממשלה

nowanie, państwo

z, ez *H* מןmanna *H* מןczęść, udział *H* מנהobyczaj (minhog) *H* מנהג

„minhogim“ — ce-

remonje liturgiczne

dowodzić *HN* מנהיג זייןśpoköj (menoche) *H* מנוחהświe- (menojre) *H* מנורה

cznik

(menachem *HN* מנחם זיין

zajn) pocieszać

cyfra, (minjon) *T* מנין

liczba

zwyciężyć *T* מנצח זייןdanina *H* מסzdrajca, (moser) *H* מסור

donosiciel

handel *H* מסחר, מסחרpomagać *TN* מסייע זיין(maskim zajn) *TN* מסקים זיין

zgodzić się

zadowolić *TN* מספיק זייןliczba (misp r) *H* מספיקman“ *N* = ך

מען בעט זיך	מעבעצער =	res“ —	dziecinne żarty,
מעגערן	móc	„maiselech“ —	historyjki,
מעגן זיין	opuszczać <i>TN</i>	żarty	
מעהר	mowa =	mosiądz	מעש
מעהר וועניג	mniejszej	doła <i>H</i>	מעט לעת
מעות <i>T</i>	pieniądze (moos)	מפה <i>T</i>	(mapel)
מעזינעק <i>R</i>	najmłodsze	obrusek, mapa	
מעיד זיין	dziecko	מפלץ <i>TN</i>	poronić
מעמד <i>H</i>	zaświadczyć	מפלת <i>T</i>	ruina
מען <i>P</i>	stan, położenie	מפסיק זיין <i>TN</i>	dzielić
מענגע <i>f</i>	• ilość	מפרסם <i>T</i>	znany, słynny
מענערליך	męski	מפתח <i>H</i>	klucz, (maftach)
מענש <i>m</i>	człowiek	מפיש <i>T</i>	spis rzeczy
מעסטען	mierzyć	מצב <i>T</i>	stan, położenie
מעקען	wymazać	מצבה <i>H</i>	nagrobek
מערב <i>H</i>	zachód	מצה <i>H f</i>	przaśny (mace)
מערב'דיג <i>HM</i>	zachodni	מצה-be-ker“ —	fig. próżniak
מעריר	modlitwa wieczor.	מצוה <i>H</i>	nakaz, (micwe)
מעשה <i>H</i>	czyn, wy-	מציאה <i>T</i>	obowiązek, przykazanie
מעשים <i>m</i>	darzenie, historja, dzie-	מצוה <i>T</i>	rzecz (mecije)
מעשות	ło, rzecz, kawałek, czyny;	מצוה <i>T</i>	znaleziona, dobre kupno;
מעשים <i>m</i>	opo- —	מצוה <i>T</i>	„a grojse mecije“ —
מעשים <i>m</i>	wieści	מצוה <i>T</i>	coś
מעשים <i>m</i>	„maise b'reiszis“ —	מצוה <i>T</i>	kosztownego, niezwy-
מעשים <i>m</i>	dzie-	מצוה <i>T</i>	kłego
מעשים <i>m</i>	ło stworzenia; „maise	מצוה <i>T</i>	uwolnić, ra- <i>HN</i>
מעשים <i>m</i>	behême“ — sztuka bydła,	מצוה <i>T</i>	תוא
מעשים <i>m</i>	pastuch; „majse nai-	מצוה <i>T</i>	מציצה
		מצוה <i>T</i>	wysysanie (krwi)

z rany przy obrzezaniu	zajn) zlitować się
Egipt (micràim <i>H</i> מצרים	oddalenie <i>H</i> מרחק
(mekabel zajn) <i>HN</i> מקבל זיין	powstanie, rewo- <i>T</i> מרידה
przyjmować, pozdrowić	lucja
pogrzebać <i>HN</i> מקבר זיין	(meramez zajn) <i>TN</i> מרמו זיין
(mekadesz zajn) <i>HN</i> מקדש זיין	wskazać, dawać znak
zaślubić, poświęcić	morderca <i>H</i> מרצח
świętość, (mikdosz) <i>H</i> מקדש	ciężar <i>H</i> משא
świątynia	lm משאות dobra, towary
kąpiel (ry- (mikwe) <i>T</i> מקוה	dła, z powodu <i>T</i> משום
tualna)	pojąć, zrozu- <i>TN</i> משיג זיין
miejsce (mokom) <i>H</i> מקום	mieć
miasto, lm מקומות; „m.	objaśniający <i>T</i> משפיל
baiss”—ratusz; „m. mi-	lm. משפילים
kłot”—przytułek	(maszble zajn) <i>HN</i> משביע זיין
źródło <i>H</i> מקור	zaprzysięgać, zaklinać
cena <i>T</i> מקח	<i>HN</i> משוגע'נער lub <i>H</i> משונה
(mekajem zajn) <i>TN</i> מקים	(meszige, meszugener)
spełnić, potwierdzić	oblakany
zazdrosny <i>H</i> מקנא	po warjac- <i>HN</i> משוגע'נערהייז
przypadek <i>H</i> מקרה	ku
(makriw zajn) <i>HN</i> מקריב זיין	(meszadech <i>TN</i> משיך זיין
zbliżać, przynosić; „zich	zajn) poślubić
m. zajn” — zbliżać się,	(mojsze rabejni) <i>H</i> מש רבנו
poświęcić się	Mojżesz nasz nauczyciel
gorycz <i>H</i> מרה	śpiewak <i>H</i> משורר
oddalać (się) <i>HN</i> מרהיק זיי	mesjasz (mosziach) <i>H</i> משיח
(merachem <i>HN</i> מרחם זיין	przebieg (meszech) <i>H</i> משך

(czasu) upływ, czas
 zastaw (maszk'n) T משכון
 opowiada- (môszol) H משל
 nie, bajka, przysłowie
 posłaniec, agent H משלה
 należący donas T משלני
 odszczepieniec T משמר
 (ochrzczony)
 słu- (meszammesz) T משמש
 żący; „meszammesz ha-
 mitte zajn” — słać łożę,
 spółkować
 (meszane zajn) HN משנה זיין
 zmieniać. łamać słowo
 (miszpoche) H משפחה
 rodzina, pokrewieństwo,
 towa zystw
 sąd, pro- (miszpot) H משפט

ces, wyrok; *lm.* „mispô-
 tem” — prawa, sprawie-
 dliwość;
 być skaza- פארמשפט זיין
 nym
 wydać wyrok, HN משפט זען
 procesować
 służący (meszores) H משרת
 umarły, trup (mes) H מת
 obowiązany T מתחייב
 pozwalając TN מתיר זיין
 przeciwnik T מתנגד
 (matan toj) H מתן תורה
 nadanie praw (na gó ze
 Synaj)
 (misp' el zajn) HN מתפלל זיין
 modlić się
 pozwolić (mitern) TN מיר

נ.

czternasta litera alfab. נ
 zwana נון (nun) — ryba,
 נ = 50
 oby blask jego נ"י גרו יאיר
 jaśniał (życzenie)
 jego mi jscem נ"ע = וחו עין
 odpoczynku jest Eden

no, oto P נא
 pazur m נאכעס
 gryźć נאגען
 iglasty נאדעלדיג
 bliski נאהנט
 nos f נאז
 jeden po drugim נאכאנאנד

przykre skutki נאכוועהעניש
 naco? dlaczego? נאכסאל
 po święcie p. נאך-פסח HN
 człowiek zaufany נאמן H
 (lub „nec“) f באסקייט
 wiłgoć
 ulicz- (nafke) נאפקע HN
 nica
 tylko, lecz נאר
 im נאר גלופיע נאר אָנאָים
 oszukać נארען
 przerazić s. נבהל ווערען HN
 szpetny גבויק HN
 prorok (nowi) H נביא
 zwierzę zabite (nie- H נבלה
 rytualnie), mięso (z niego);
 „nabeln“ — zabijać nie-
 rytualnie, błędnie robić
 ton, melodia (niggîn) T נגון
 „nigele“, „nigindel“—pio-
 senka
 wytworny, (nôgid) H ניד
 bogaty człowiek
 wytworny, bogaty HN נגידיש
 posag T נדן
 ślub, H נדר
 zabić się HN נהרג'ן זיך
 nudzić P נודען

skłaniać (się) נטה זיין HN
 uklonić się נויגען זיך
 bieda f נוט
 cierpiący bie- נויטבעדערסטיג
 de
 potrzebny נייטיג
 przymusić נויטען
 tekst T נוסח
 używać נוצען
 Nazareń- (nocri) T נוצרי
 czy, chrześcijanin; pl.
 הנוצרים — chrześcijanie
 (nojkiem zajn) HN נוקם זיין
 mścić
 dawać HN נותן זיין
 pociecha H נחמה
 wąż (nachasz) H נחש
 „nachasz ha-kadmojne“—
 stary wąż, szatan
 wygoda, spo- (nachas) H נחת
 kój, zadowolenie; ג'רוה —
 odpoczynek (ducha)
 umycie rąk T נטילת ידים
 (rytualne)
 niski נידריג
 nie; „nit gesztoj- ניט, ניטא
 gen nit geflojgen — zu-
 pełne kłamstwo

Boże narodzenie ניטל	zbliżać się זיך בעהנמערן זיך
nowy ניי	gniazdo f בעסט
szyć ניי הען	mgła (nejpl) בעפעל
9 = ניין	oszukiwać בעפען
nowiny ניי עס	wilgoć f בעץ
tylko, lecz ניי ערט	siec f בעץ
kichać ניטען	prosty- (nafke) ט פאקא
nikt, nic נישט	tutka
„niszt ajnr” — niejeden	umierać (niftern) TN נאָטראַן
„niszt.. niszt” — ani...	dusza, (nëfesz) H נאָש
ani; „gür niszt eniszt” —	człowiek
wcale nic	zwycię- (niccochon) T נאָחון
dość, poniekąd, HN ניש-קושה	stwo
nic nie szkodzi	dziura, (nekew) H נאָב
szanowany נאָבד	więzienie, kobieta
błądzić, HN נאָשעל ווערען	kobieta (nekewe) H נאָבה
grzeszyć	zemsta H נאָמה
obecny, następu- T נאָא	(ner tomid) H נאָמיד
jący	wieczne światło
cud (nes) T נאָס	książkę, cheł- (nosi) H נאָזיא
podróż T נאָסיעה	pliwiec
niestety (nebich, R נעביך	dusza (neszome) H נאָשמה
neboch)	oznajmiać, TN נאָנאָה ווערן
brać, przybierać, בעהמען	objawiać
zaczynać	być wiel- HN נאָעלעה ווערען
wczoraj בעכטען	kim, bogatym
ukryty H נאָלעם	być znanym TN נאָפרסם ווערן
bliski בעהנט	

ס.

piętnasta litera ס
alfabetu, zwana סמך
(wp samech) — podpora :
ס=60
księga tory ספר תורה = ס'
np. ס'—ono' jest; עס = ס'
ס'—co to ma znaczyć?
sala P סאלע
właśnie, sam; P סאמע
„di same łecte“ — naj-
ostatniejszy
sorta, gatunek סארט
starzec T סב
przyczyna, T סבה
cierpliwy, T סבלן
mniemanie T סברה
Sodoma סדום
ס'—czyn sodomski
modlitewnik T סדור
porządek (rytualny) H סדר
tajemnica (sojd) H סוד
סודות — w najgłębszym
zaufania
szeptać HN סוד'ען
(sojcher, sochrer) H סוחר
handlarz

Im. סוחרים
gwizdanie P סויסטש
podpierać HN סומך זיין
koń H סוס
koniec (sof, suf) H סוף
„fun onhojb biz'n sof“—
od początku do końca
ostatecznie סוף-כל-סוף
pisarz H סופר
zamknięty, za- HN סותם זיין
twardziały
towar (schojre) H סחורה
starać się P סטארען זיך
stukać P סטוקען
ס'טייטש P ס'
plot, polecenie zapo- T סיג
biegawcze (rabina)
czyto... czyto סיי... סיי
to jest bowiem סיידיען
sejm P סיים
znak T סימן
ilość, liczba T סך
suma ogólna T סך הכל
chata (sikke) H סכה
Im. סכות (sikkas)—święto
kuczek

kwota, po-	(s'chom) T סכום	pomoc, podstawa	T סמך
datek gminny		trzymający (sandek)	T סנדק
nóż (sakin)	T סכין	dziecko przy obrzeza-	
niebezpiee-	(sakone) T סכנה	niu	
czeństwo; „s. nefoszes“		synhedrjon, Grec.	סנהדרין
— n. życia		najwyższy sąd żyd. dla	
niebezpieczeństwo	T סכנות	spraw religijnych	
niebezpieczny	HN סכנות'דיג	jedzenie	T סעדה
zataig sprzeczka	T סכסוך	okulary	ספאקולען
oddalić, zapłacić	HN סלוקען	kłócić się	P ספארען זיך
(s'liche) H	סליחה	opowiadanie	T ספור
odpuszczenie, darowanie		proces	P ספראווע
lm סליחות—modlitwy po-		mówca żałobny	T ספרן
kutne		wątpliwość	T ספק
służyć	P סלישען	nieświadomość	T ספקות
badać	R סליעדעווען	księga (sefer) H	ספר
lekarstwo, tru-	(sam) H סם	„s. tojre“—księga prawa	
cizna		(Mojżesza, pisana na	
(sam hamówes) H	סם המות	zwoju pergaminu)	
śmiertelna trucizna		Hiszpania	T ספרד
truć	HN סמ'ען	żydzi hiszpańscy	T ספרדים
brudny, nie-	סמאדער	skrzypiec	P סקריפען
chlujny		termin	R סראק
przeгляд	R סמאטר	eunuch	H סרים
naznaczenie na ra-	T סמיכה	pośrednik	T סרסר
bina		pośrednik, makler	T סרסור
połączenie, zwią-	T סמיכות	opór	T סתירה
zek		poprostu, pojedynczo	T סתם

ע.

szesnasta litera alfabetu, ע	hebrajski, (iwri) H עברי
zwana עין (ajen) oko;	hebrajczyk
ע = 70	(jwri-tajcz) HN עברי-טייטש
strona (książki) עמוד = 'ע	żydowski, żyd.-niemiecki
pokój mu! ע"ה = עָלוּ הַשְׁלוֹם	wiercić עגבערן
niech odpoczywa w po-	mąż opuszczony H עגון
koju	przez żonę bez rozwodu
święte עה"ק = עיר הקדש	żona opuszczona H עגויה
miasto (Jerozolima)	przez męża
dzień עיו"ט = ערב יום טוב	wóz (agołe) H עגלה
przed świętem	do, aż (ad) H עד
dzień עש"ק = ערב שבת קדש	„ad mejoh szonim“—do
przed świętą sobotą,	stu lat! (życzenie); „d
piątek	pôm“—znowu; „ad-rab-
parobek H עבד	be“—raczej, przeciwnie
praca (awoide) H עבודה	(ad hajom) H עד-היום
(awojde zore) H עבודה זרה	do dzisiaj
kult obcy, żydom zabro-	(ad-atte) H עד-עתה
niony; bożki	do teraz
rok przestępny HN עבר יאהר	do kiedy? H עד-מתי
wieczny עביג lub אייביג	(ejdes, edus) H עדות
przeszłość T עבר	świadek
(awejre) T עברה	onegdaj העהר-נעכטען
przekroczenie (przykaza-	działanie, czyn- T עובדא
nia), grzech; „awejre	ność, obowiązek, zada-
fun erwe“ — kazirodztwo	nie

prze- (ojwer zajn) עובר זיין
 kraczać
 płód (ojbor, ubbâr) ת עובר
 jarzmo H עול
 krzywda (awle) H עוֹלָה
 wieczność, (ojłom) H עוֹלָם
 świat, ludzie, publiczność
 „o. ha-seh” — ten świat;
 „ojłom ha-bô” — przyszły
 świat; „o. ha-emes” —
 świat prawdy; „kol - oj-
 lom” — cały świat, każdy
 grzech H עון
 (ojsek zajn) TN עוֹסֵף זיין
 działać, zajmować się
 ptak (ojf) H עוף
 „ojfele” — dzieciątko; „oj-
 fes, ojflach” — ptaszki,
 dziatki
 bezczelność (azes) T עזות
 „az ponim” — bezczelny
 zuchwały HN עזות'דיג
 podatek עטאט
 odłychać עטעמען
 oko (ajin) H עין
 „ajin hore” — złe oko,
 spojrzenie
 miasto H עיר

święte miasto H עיר הקדש
 przeszkoda T עפוב
 dla, na H על
 na wszelki T על-כל-סינים
 wypadek
 przeto H על-כן
 stosownie, według H על-פי
 człowiek utalento- T עלוי
 wany, genjusz
 rodzice עלטערען
 pokój mu H עליו השלום
 samotny, opusz- עלענד
 czony
 lud (am) H עם
 (am horec) H עם הארץ
 głupiec
 niewiedzący, עם הארצי
 nieumiejętny
 ktoś עמיצער
 uciecha H ענג
 skromny HN ענוותע
 przeciwnie, zwolnić
 odmówić, zwolnić ענטזאגען
 (ze służby)
 odsłonić, obja- ענטפלעקען
 wić
 odpowiedzieć גנטפערן
 rozstrzygać גנטשיידען

biedny (oni) <i>H</i> עני	wieczór, (èrew) <i>H</i> ערב
bardzo biedny <i>H</i> ע' ואביון	wigilja wieczoru, dzień
sprawa, rzecz <i>H</i> ענין	poprzedni; „èrew pe-
interesy pie- <i>H</i> עניני ממונות	sach” — dzień przed pas-
niężne	chą; „èrew szabbes” —
zagadnienia <i>H</i> עניני דיומא	dzień przed szabasem
dnia	poręczyciel <i>H</i> ערב
pojedynczy <i>H</i> ענציל	gdzieś <i>H</i> ערגעץ
kara <i>H</i> ענש	pogorszyć się <i>H</i> ערגער ווערען
jeść <i>H</i> עסען	ziemia <i>f</i> ערד
działacz, agitator <i>T</i> עסקן	wzniosły <i>H</i> ערהויבען
jabłko <i>m</i> עפעל	wybrać <i>H</i> ערוויילען
coś, (lub epis) <i>H</i> עפעס	kazirodztwo, mał- <i>T</i> עריות
coś w rodzaju	żeństwo między bliskimi
otworzyć <i>H</i> עפענען	krewnymi
drzewo <i>H</i> עץ	trwanie, (erech) <i>H</i> ערך
rada (ejce) <i>H</i> עצה	długość, ocena
„ejce bejs” — ratusz	nieobrzeza- (orl) <i>H</i> ערל
radzić (ejcen) <i>HN</i> עצהן	ny, nieżyd, chrześcijanin
łeniwy (ocł) <i>H</i> עצל	pozwolenie <i>f</i> ערלויבניץ
kość, is- (ecem) <i>H</i> עצם	powaga <i>f</i> ערגסטקייט
tota, treść	zdumiewać <i>H</i> ערשטוינען
jądro sprawy <i>H</i> עצם הדבר	nieżyd <i>H</i> עשו
sam, własny (acme) <i>H</i> עצמי	10 (èser) <i>H</i> עשוי
końiec, kąt, ogon <i>n</i> עק	dziesięć <i>H</i> עשרת הדברות
korzeń, rzecz is- <i>H</i> עקר	przykazań
totna	bogaty <i>H</i> עשיר
opierać się, <i>HN</i> עקשנען זיך	czas <i>H</i> עת

פ.

siedemnasta litera alfa-	פ	umierać, (pègern) <i>HN</i>	פג'ר'ן
betu, zwana פא (pej) —		ginać	גיןאַ
usta; פ = 80		uwolnienie (pidj'n) <i>H</i>	פדי'ון
pogrom <i>P</i> פאַגראַם		usta <i>H</i>	פה
prześladować <i>P</i> פאַגראַמיר'ן		jednogłośnie <i>H</i>	פה אַחד
biorący <i>R</i> פאַגראַמשטיק		obrażać <i>HN</i>	פונע זיין
udział w pogromie		Polska פוילען	
podług <i>P</i> פאַרד'ג		polski (pojlish) פויליש	
pejsy (pejes) <i>H</i> פאות		chłop (pojer) פויער	
paw <i>P</i> פאווע		wieśniaczka פויערטע	
udziałowiec <i>R</i> פאיטשיק		pusty, próżny <i>P</i> פוסט	
pal <i>P</i> פאליע		(pojsek zajn) <i>TN</i>	פוסק זיין
pan <i>P</i> פאן		rozstrzygnąć, zawyroko-	
panować <i>P</i> פאנאווען		wać; „pask'nen” — roz-	
stosowny, pasujący פאסיג		strzygać (zagadnienia ry-	
pasek פאסיק		tualne); „pask'ner” —	
paść פאסען		sędzia	
spać פאפען		pracować, działać <i>HN</i>	פועל'ן
mieć ospę פאקען		czyn <i>T</i> פועל	
para małżeńska פאר-פאלק		„poller” — robotnik	
pergamin פארמעט		rezultat <i>T</i> פועל יוצא	
ścierwo, (pegire) <i>T</i> פגירה		purim (święto) <i>H</i>	פורים
złe bydle		wyjaśniać <i>HN</i>	פותר זיין
przekroczenie, błąd <i>T</i> פגם		hojny, rozrzutny <i>T</i>	פזרן
trudzić, naprzy- <i>HN</i> פגען		trwoga, (pachad) <i>H</i>	פחד
krzyć się			bojaźń

straszliwy <i>T</i> פּחָדָן	nieżonaty, wolny <i>T</i> פּנּוּי
bojaźliwy <i>HP</i> פּחָדִינִיק	twarz (ponim) <i>H</i> פּנּיִם
mało (pôchus) <i>T</i> פּחּוּת	<i>Im</i> פּנּימ'ער; „ponim ho-
wolny (pôter) <i>T</i> פּטּוּר	ben” — mieć poważanie;
uwolnić, (patern) <i>HN</i> פּטּר'ן	„es hot ponim” — ma
pozbyć się, zużyć (czas)	pozór
śpiew (w bóżnicy) <i>T</i> פּיוּט	naczelnicy <i>H</i> פּנּי הָעִיר
udział פּי	miasta
męka <i>m</i> פּיין	tablica do (pinkes) <i>T</i> פּנּקס
hałasować פּיידערן	pisania, notatnik
kropka, kropeczka פּינטעלע	niezdatny (pôsel) <i>T</i> פּסוּל
pociąć w drobne פּיצלען	święto (pésach) <i>H</i> פּסח
kawałki	paschy
niecud פּיצעל	uznać za nie- <i>HN</i> פּסלען
cud <i>H</i> פּלאַ	zdatny
dręczyć פּלאַגען	rozstrzygnię- (p'sak) <i>T</i> פּסַק
gawędzić פּלאַידערן	cie, wyrok
ktoś, którykolwiek, <i>H</i> פּלאַנִי	pieścić <i>P</i> פּעסען
niejaki	rozumny <i>H</i> פּקח
nagle (też plicing) פּלאַצִים	poprostu, wprost <i>P</i> פּראַסט
płynąć <i>P</i> פּליווען	krowa (pore) <i>N</i> פּרה
ucieczka, (plejte) <i>H</i> פּליטה	rozłączenia <i>T</i> פּרוּד
bankructwo; „a plejte	objaśnienie <i>T</i> פּרוּש
machen”—uciekać, zban-	faryzeusz <i>T</i> פּרוּשִׁי
krutować	osobliwość <i>T</i> פּרט
plecy <i>P</i> פּליצע	specjalny <i>T</i> פּרטִי
pleść פּלעטען	owoc <i>H</i> פּרי
niewola <i>R</i> פּלען	próbować (priwn) פּריווען

„prift” — on próbuje	obwieszczenie <i>T</i> פְּרִסוּם
wytworny (puric) <i>T</i> פְּרִיץ	smażyć פְּרִיגְלֵעַן
pan (nie żyd)	kara <i>T</i> פְּרִעוּנוֹת
występować <i>HN</i> פְּרִיצ'עווען	rozdział <i>T</i> פְּרָק
jako pan	wprzód <i>P</i> פֶּשוּד
przełożo- (parnes) <i>T</i> פְּרִנֶּס	pojedynczo, prosto <i>T</i> פֶּשוּט
ny gminy	bez wątpienia, <i>T</i> פֶּשִׁטָּא
wyży- (parnose) <i>T</i> פְּרִנְסָה	naturalnie
wienie, utrzymanie	ugoda, porównanie <i>T</i> פְּשָׁרָה

פ.

zwana פּא (fe) פ	lud rosyjski פּאַנִיעַ
w alfabecie hebr. zawsze	fokowy <i>P</i> פּאַקענע
łącznie z פּ	przed; „for jurn” — פּאַר
też „fodim”; nic פּאַדעם <i>m</i>	p. rokiem
פּעדימער i פּעדים <i>m</i>	dlaczego? פּאַר וואָס
żądać פּאַדערן	za moich פּאַר מײַנע צײַטן
sztandar <i>f</i> פּאַהן	czasów
jechać פּאַהרען	zupełny פּאַר-פּוּל
zawód <i>n</i> פּאַך	farba פּאַרב
wypadek <i>m</i> פּאַל	zastrzeżenie <i>m</i> פּאַרבעדינג
fałd פּאַלֶב	psuć פּאַרדארבען
fala <i>P</i> פּאַלִיעַ	obecny פּאַרהאַן
zupełnie פּאַלקאַם	zciemniony <i>HN</i> פּאַר-חֶשְׁכָּט
fałszować פּאַלשעווען	gotowy, dojrzały פּאַרטיג
fundusz <i>m</i> פּאַנד	bojaźń <i>f</i> פּאַרכט
	tymczasowy פּאַרלוֹיפִיג

פארמשפט P משפט	פּופציג 50
formować פארמעווען, פארמען	skrzypce פידעל
pod wieczór פארנאכט	bydło פיה
wieczorny פארנאכטיג	czuć פיהלען
jeden od drugiego פארנאנדער	prowadzić פיהרען
wykorzystać פא-ניצען	kierownik פיהרער
zajechać, wyje- פארפאהרען	ptaszek פייגעלע
chać	strzała m פייז
zdarzenie m פארפאל	płonąć נ"זן
odbywać się פארקומען	fajka f פייף
przeciwnie פארקעהרט	gwizdać פייפען
zniknąć פארשווינדען	palec m פינגער
przedstawiciel פארשטעהער	mrok f פינסטער
wniosek m פארשלאג	פינף 5
poniżony HN פארשפליט	mniej więcej פיעל-וועניג
ptak m פויגעל	wielokrotny פיעלפאכטיג
lekki, wolny פויגעלדיג	przepowiedzieć פירזאגען
być leniwym פוילען זיך	plomień f פלאם
lenistwo f פוילקייט	lot m פלוג
pełny פול	śliwka f פלויס
napelnić פולען	mucha f פליג
z פין	skrzydło m פליגעל
mimo פון דעסוועגען	latać פליהען
od siebie, roz., od.. פונאנדער	płynąć פלייצען
np. פגעבען — rozdzielać (flajsz; litew. flajsz)	פלייש פלייש
פונעזעהן 15	mięso
iskra m פונק	błąd m פעהלער
noga m פוס	tłusty פעט

zupelny, płatny פעליג	ująć, zatrzymać פערהאלטען
zająć, zagrabić פענדען	rozwodnic פערוואסערן
pieprz (fepr) פעפער	przeladowany, פערווארפען
smutny, zgorz- פעראומערט	odległy
kniały	zabawić פערוויילען
uwiecznić פעראייביגען	zabronić פערוועהרען
związek <i>m</i> פעראייזן	zakazać פערזאגען
zakazać פערבאטען	zaniedbać פערזוימען
ukryć פערבארגען	przezulony <i>HN</i> פער-היש'ט
przemóc פערב'יען	być zdu- <i>HN</i> פער-הדוש'ען זיך
zastąpić פערבייטען	mionym
zapraszać פערבעטען	zezwierzęco- <i>HN</i> פער-היה'שט
tęsknota פערבענקעניש	ny
zbrodnia <i>n</i> פערברעך	zmęczyć <i>HN</i> פער-ה'שין
przepędzić (czas) פערברענגען	objasnić פערטייטשען
udobruchać פערגיטיגען	czwarta פערטע
żyć sobie פערגינען	ćwierć פערטעל
zachcieć פערגלוסטען	zastąpić פערטרעטען
wkraść <i>HN</i> פער-גנב'ענען זיך	opuścić, zapuścić פערלאזען
się	żądanie <i>m</i> פערלאנג
koń (fejrd) <i>n</i> פערד	strata פערלוסט
troszczyć <i>HN</i> פער-דאגהן זיך	czynić <i>HN</i> פער-מאוס'ען
się, trwożyć	wstrętnym
zepsuć פערדארבען	posiadać פערמאגען
trawić פערזייען	zmęczyć פערמאטערן
podejrzany, nie- פערדעכטליך	zamknąć פערמאכען
ufny	donieść, de- <i>HN</i> פערמסר'ן
gniewliwy פערדראסיג	nuncjować

zamożny פערמעגליך	przypięczęto-	פערשטעמפלען
znany פערנאנט		wać
zwabić, podejść פערנארען		רóżny פערשיידן
ukłonić się פערנויגען זיך		swawolny פערשייט
zatrucć פער-סס'ען <i>HN</i>		przeklinać פערשילטען
odpowiedzieć פערענטפערן		pytanie <i>f</i> פראגע
zatrudniony פערפארעט		mróz <i>m</i> פראסט
40 פערציג	urodzajny, płodny פרוכטיג	
14 פערצעהן	pobożny פרום	
zaziębić się פערקיהלען זיך	pobożność <i>f</i> פרומקייט	
skręcić פער-קירעווען	wczesny פריה	
kłopot <i>f</i> פערקלעמענהייט	radość <i>f</i> פרייד	
rozmyślać פערקלערען זיך	przyjaciel פריינד	
[zaręczyć się <i>HN</i> פער-קנס'ען	pokój <i>m</i> פריעדען	
przeciwnie פערקעהרט	pytanie <i>f</i> פראגע	
przeklęty פערשאלטען	pytać פראגען	
obdłużenie <i>f</i> פערשוואדיגונג	termin, czas <i>f</i> פראסט	
książę פערשט		

צ

osiemnasta litera alfa- צ	toczyć צאפען
betu, zwana צדיק (cadik)—	gniewny צארנדיג
sprawiedliwy; צ=90	gniewać się צארנען
to być להיות צ' = צ' צריך <i>HN</i>	obłud- צבוע <i>T</i> lub צבוע'ק <i>HN</i>
musi	nik
צאם <i>p</i> צוים	gmina (wy- צבור <i>T</i> (cibur)
warkocz <i>m</i> צאפ	znaniowa), publiczność

strona *m* צד
m צדדים — strony, partje
 sprawiedli- (cadik) *m* צדיק
 wy, pobożny, rabin cha-
 sydów
 dobroczynność *m* צדקה
 pobożna ko- *t* צדקה, צדקה
 bieta
 czy? צי = צו
 myć i czesać צוואַגען
 testament *t* צוואָה
 przyspieszyć צוואַיילען
 kleszcze צוואַנג
 być złym, lżyć זיך צובייזערן
 przekąska צויבייסען
 rozdmuchać צובלאַזען
 pociąg *m* צוג
 rozlewać się זיך צוגיסען
 dodać, przyłączyć צוגעבען
 przygotować צוגרייטען
 przykrycie *m* צודעק
 kłócić się צוהאמפערן
 przysłuchiwać צוהאַרעווען
 się
 rozpalony, wzburzony צוהיצט
 rozrzucać צוואַרפען
 razem צוזאַמען
 zlepić צוואַמען לייעפען

rozdzielić przy- צוטיילען
 dzielić
 dostępny צוטריטליך
 rozpędzić צויגאַנג
 dwuznaczny צוויידייטליך
 podwójny צווייענדיג
 płot, ogrodzenie *m* צוים
 okiełznać צוימען
 między צווישען
 porządna kobieta צוכט
 rozpuścić, wypowie- צולאָזען
 dzieć się
 niweczyć צולומען
 z powodu צוליבע
 rozkładać צולעגען
 post צום
 zamieszanie צומישונג
 język *f* צינג
 teraz צונד
 צונגיין-צוזאַמען
 niweczyć *p* צונישטערן
 zabrać צונעמען
 צוועלף 12
 otwarty צועפענט
 bić צופאַטשען
 rozgłosić צופויקען
 dyscyplina, bicz צופלינע
 skubać צופען

przygotować, צופראווען	zamknąć, przy-	צושפארען
urządzić	cisnąć, przytulić	
rozpadać się, צופאלען	czy to... ...?צ? ...?צ? czy P ?? צ?	
dzielić	czy to	
dowóz <i>m</i> צופיהר	cebula ציבעלע	
zapłonąć צופלאקערן	drzeć ציטערן	
zadowolenie <i>f</i> צופריעדענקייט	zwlekać צייגערן	
wypłacić ציצאָהלען	czas <i>f</i> צייט	
przyciągać צוציעווען	dojrzały צייטיג	
całować się צוקושען זיך	liczyć ציילען	
skała (cur) <i>H</i> צור	teraz צינדער	
postać, kształt (cīre) צורה	tasiemki przy tałesie <i>H</i> ציצת	
robić zamieszanie צורודערן	obraz, krzyż <i>H</i> צלם	
obrabować צורויבען	przeżegnać się זיך	צלמ'ען זיך
podniecić צורייצען	rodzynki <i>H</i> צמוקים	
znowu, napowrót צוריק	skromny <i>H</i> צנוע	
pow- <i>f</i> צוריקגעהאלטענקייט	roz- „zer“ <i>N</i> = przedr	צע
ściągliwość	często zamiast צו	
namawiać, zachę- צורעדען	liczyć צעהלען	
cać	צעהן 10	
nieprzy- (cojrer) <i>H</i> צורר	cena <i>P</i> צענע	
jaciel, prześladowca,	ból <i>H</i> צער	
ciemieżyciel	delikatny, wątlý צערטליך	
antysemita <i>H</i> צורר ישראלי	północ <i>H</i> צפון	
stan, położenie <i>m</i> צושטאנד	północny-zachód מצרב	
nagadać się זיך	ucisk, bieda (cōre) <i>H</i> צרה	
rozmiażdżyć צושמעטערן	cierpienia <i>H</i> צרות צוררות	
uszkodzić צושעדיגען	potrzeba <i>m</i> צוך	

ד

dziewiętnasta litera al-	ק	przeciwny, stojący	קאפּוּיר
fabetu, zwana קוף (kojf)—		na głowie	
ucho igielne, ק = 100		kopiejka	קאפּיקע R
(k'hille H קהלה קדושה = קייק		kapać	קאפּען P
k'disze) święta gmina		kot	קאץ
kadencja	P	kosz	קארב m
rozdrapać	קאדענץ P		קערבער Im
katować	P	skąpy	קארג
gotować, wrzeć	קאטעווען P	żywić, karmić	קארמען P
wzruszenie, f	קאכען	ziarno, żyto	קארן n
wzburzenie	קאכעניש f	korale	קארעל m
kielbasa	R	tłum, ze-	(kibbuc) קבוץ T
kolor	קארבאס R	branie, gmina	
wapno	m	grób, po-	(k'wire) H קבורה
kolej	P	grzeb	
grzebień	m	kabała, (kabołe)	T קבלה
walka	m	podanie, przyjęcie	
koło (w tańcu)	קאמפ, קאמפף m	grób (kewer)	H קבר
koniec, róg, okolica,	m	Im	קבירים (k'worim) „ke-
strona	קאנט m	wer owajs“ — grób ojców	
kontent	P	grabarz	קברן
móc	קאנטעט P	święty (kodesz)	H קדוש
koszt	קאנען, קענען	poświę-	(kiddisz) H קדוש
głowa	m	cenie	
	קאסט	ślub (kiddiszin)	T קדושין
	קאפ m	gorączka, nędza	H קדחת
	קעפ Im		
kropla	P		

żydowska (kaddisz) קדיש τ
 modlitwa za spokój duszy zmarłych, odmawiana za rodziców i bliskich krewnych przez rok, później w rocznice śmierci; fig. wczesnie dorosły, żółtodziób (sierota, który tę modlitwę odmawia)
 odmawiający קדישניק τP
 w. wsp. modlitwę wprzód, przedtem קדם τ
 przedewszyst- קדם פל τ
 kiem, zanim קדמון H
 wschodni, należą-
 cy do przeszłości; „unz-
 re kadmojnim“ — nasi przodkowie; „fun kadmojnim“ — od wiecznych czasów
 świętość (kojdesz) קדש H
 kahał, gmina (jako קהל H
 instytucja)
 (k'hille lub kille) קהלה H
 gmina (jako społeczność),
 towarzystwo; „kilez'n“ —
 żyć w gminie

kum קומטער
 (który trzymał dziecko przy obrzezaniu)
 postanowić, קובע זיין τN
 ustalić
 krowa קדא קיד τ
 kosz קויבער
 węgiel קויהל
 brudny קויטיג
 kwiat P קוויים
 kula P קויל
 toczyć się קוילען זיך
 zarzynać (rytualnie) קוילען
 orzeźwić קוויקען
 kosz P (kojsz) קויש
 kuchnia קוך
 głos (koł) קול H
 „auf'n koł“ — nagłos;
 „bass koł“ — głos z nieba
 wezwanie, קול קורא H
 proklamacja
 przychodzić קומען
 „kim en houz_aran“ —
 chodź do wnętrza domu
 kupiec, (kojne) קונה H
 nabywca, posiadacz;
 „kojne zajn“ —
 kupować; קונים τ
 „kojne szejm

zajn zich" — zdobyć so-
bie imię

broszura, arkusz קינטרס T
druku

sztuka f קינץ

artystyczny, sztuczny קינציג

całować קוסען

ściskać, wzruszać קוועטשען
(ramionami)

cieszyć się קוועלען

męczyć się קחיילען זיך

patrzyć, widzieć קוקען

pocałunek m קוש

całować קושען

mały, nieletni H קטן

kadzidło H קטרת

przeciwieństwo, קידער ווידער

sprzeczka

byt T קיום

łańcuch קייט

do, ku (kajn, kan) קיין

„kajn warsze” — do War-

szawy; „kan kruke” -- ku

Krakowowi

żaden קיין

nikt קיינר

kuchnia קיך

kwota קיטא

połóg קימפעט

podbródek " קין

dziecięcy, dziecinny קינדיש

pieśń skargi H קינה

cesarz T קיסר

kupa P קיפע

miedź קיפער

kietować קירעווען

lekko H קל

skarga f קלאג

zbierać, wybierać קלויבען

tłumok P קלומאק

dźwięk m קלונג

lekkomyślność T קלות ראש

klej P קליי

suknia " קלייד

mały (klajn, lit. klejn) קליין

brzmiąc קלינגען

przekleń- (k'łole) H קללה

stwo, klątwa

muzyk TN קלעזמער

lepki קלעפיג

wystarczać; plamić קלעקען

myśleć, rozważać קלעהרען

mąka H קמח

amulet T קמיצע

czwarty (k'mice) T קמיצה

palec

skąpiec (kamc'n) <i>ת</i> קאָפּן	ciało <i>m</i> קערפּער
„kamcônes” — skąpstwo	koniec (kec) <i>ח</i> קץ
zazdrość (kine) <i>ח</i> קנאה	rzeźnik (żyd) <i>ז</i> קאַב
„kine-sine” — zazdrość i	zapomoga (kicwe) <i>ז</i> קאַבה
nienawiść	(stała z kasy gminy)
guzik <i>m</i> קנאָפּ	skrócenie (kicer) <i>ז</i> קצור
zaledwie, nieco קנאָפּ-וואָס	„b'kicer” — w krótcie,
robiący wrażenie, קנאָקעדיג	krótki
górnolotny	bogaty, (koc'n) <i>ח</i> קאַצין
węzeł, guz <i>m</i> קנאָפּ	znakomity człowiek;
kupno <i>ז</i> קנייה	„grojs - kôcig” — samo-
marszczyć קנייטשען	chwalca
kara (k'nas) <i>ז</i> קנס	wrona <i>f</i> קראָה
„k'nasen” — ukarać; „fer-	towary kramiarskie, קראָם
knasen” — zaręczyć się	kram
uroczystość za- קנס-מאהל	chory קראַנק
ręczyn	ofiara <i>ח</i> קרבן
guzik קנעפּעל	krewny, (korojw) <i>ח</i> קרוב
prze- (kejgn, akejgn) קעגן	bliski, blisko;
ciw, naprzeciw	„krojwim” — krewni
przeciwny קעגענאייבערדיג	pokrewień- <i>חח</i> קרובה'שאַפּט
zimno <i>f</i> קעלט	stwo
wielbłąd <i>m</i> קעמעל	korona קרוין
wyraźny קענטטיג	najdroższy! (w przemo-
móć קאַנען	wie)
wiedzieć קענען	krzywy, zły קרום
(kepeł lub kepałe) קעפּעל	czytanie (bibliji) <i>ז</i> קריאה
główka	קריטיקירען

koło <i>m</i> קרייו	krępować <i>P</i> קרעמפעוונק
dostawać, otrzy- קריעגען	kurcze, spazmy קרעמפען
wać	chorować קרענקען
kłócić się זיך קריעגען	miejsce, kawał <i>H</i> קרקע
rozdarcie, rysa <i>T</i> קריצה	ziemi
róg, kapitał, fundusz <i>H</i> קרן	trudny <i>H</i> קשה
żelazny kapitał <i>H</i> קרן קימה	ciężki <i>H</i> קשה דיג
karczma <i>P</i> קרעטשמע	zagadnie- (kaszje) <i>T</i> קשה
wzdychać, trium- קרעכצען	nie, trudność, problemat
fować	węzeł, spojenie <i>H</i> קשר

ר

dwudziesta litera alfa- ר	rząd, szereg <i>R</i> ראד
betu, zwana ריש (rejsz)—	stosowny, zdatny <i>T</i> ראוי
głowa; 200 = ר	rada <i>m</i> ראט
(ir) = איהר ר'	ratować <i>P</i> ראטעווען
np. ר'האט — wy macie	radzić ראטען
rabin (rabi) <i>H</i> = רבי ר'	dowód <i>T</i> ראיה
Pan <i>H</i> = רבנו של עולם <i>H</i>	roić się <i>P</i> ראיען זיך
świata	rola (np. w teatrze) <i>f</i> ראליע
(rojsz <i>H</i> = ראש השנה <i>H</i>	rama <i>f</i> ראהם
haszone) nowy rok	romansopisarz ראמאניסט
duch <i>H</i> = רוח הקדש <i>H</i>	walczyć, zma- ראנגלען זיך
święty	gać się
to znaczy <i>H</i> = רוצה לומר <i>H</i>	brzeg <i>m</i> ראנד
ר' = רחמנא <i>P</i> ר"ל	zranić <i>P</i> ראניען
koło <i>f</i> ראד	surdut <i>m</i> ראק

szybko ראש | szel ojłom) panie świata!

głowa, na- (rojsz) H ראש

czelnik, początek; „r.

chojdesz” — początek

miesiąca; „r. ha-kôhl” —

naczelnik gminy; ראש

ישיבה — rektor szkoły tal-

mudystycznej; בראש -- na

czele; ראשים m; ראשי

העם — przywódcy ludu

(rojsz haszo- H ראש השנה

ne) nowy rok (żyd.)

pierwszy H ראשון

początek, (rejszis) H ראשית

po pierwsze

pan, rabin (raw) T רב

nadrabin T רב הכבוד

liczny H רב

m — wiele, liczba

mnoga

rabin (rabbi) T רבי

m — moi pa-

nowie

cudowni rabini T רביים

mnóstwo, (rojw) H רב

gromada, liczba mnoga

pan T רבון

ibbojnu T ראבון של עולם

żona rabina HN רביצין

urząd rabina T רבנות

należący do ra- HN רבניש

bina

gniew H רגז

nawyk, zwyczaj T רגילות

noga, świę- (regeł) H רגל

to pielgrzymek (pasah,

kuczki)

prześladowanie T רדיפה

רוב p רב

prześladować TN רודפען

spokój f רוהיגקייט

zysk, korzyść, T רוח

czynsz

korzystny HN רוהימדיג

duch (ruach) H רוה

duchowy, duchowny H רוהני

grabież, łup m רויב

surowy רויה

róża f רויוז

czerwony רויוט

czerwienić się רויוטלען זיך

dym m רויוך

palić רויוכערן

przestrzeń m רויום

lekarz (rojfe) H רוסא

nazywać, wołać	רופען	żebro	f ריפ
morder-	(rojcach) H רוצח	oszczerstwo	T רכילות
ca, człowiek gwałtowny		oszukujący	T רמאי
posuwać, postępo-	רוקען	wskazówka, znak	T רמז
wać		źle (ra)	H רע
rządca	P רזאנדצע	mowa	f רעדע
rdzewieć	רזשאוערן	kółko	רעדעל
miłosierny	H רהום	złość, nieszczęście	H רעה
miłosierny	T רחמן	zagadka	רעמעניש
Boże nas	T רחמנא רצין	hreczka	P רעטשקע
	strzeż!	myśl	H רעיון
li-	(rachmones) T רחמות	Istotny	רעיעל
tość, miłosierdzie		arendarz	P רענדאר
płuco	T ריאה	hałasować	HN רעשען
ruszać, poruszać	ריהרען	leczenie, lekarstwo	H רפואה
ruszać, robić	אריהר טהון	wola	H רצון
	ruch	morderca	T רצחן
zysk, czyn sz	T ריוח	mord, gwałt	T רצחה
woń (rejach)	H ריח	tylko (rak)	H רק
trzeć, przecierać	רייבען	obwód, okręg, (r'szîs)	T רשות
mowa	f רייד	pozwolenie, pełnomoc-	
wymowny	ריידעוודיג	nictwo, nadzór	
jechać	רייטען	wrażenie	T רשם
bogactwo	f רייכקייט	rozpustnik, (rosze)	H רשע
szeleścić	רימפלען	bezbożnik, antysemita	
ciec	רינוען	złość, (riszîs)	T רשעות
ryć	P ריצן	(antysemityzm)	
wsteczny	ריקשטעליג		

ש

dwudziesta pierwsza li- tera alfabetu, zwana שין (szin) – ząb; 300 = ש ש"ס = ששה סדרים T (sześć ustaw) talmud sobota H שבת תשובה = ש"ת pokutna (między nowym rokiem a dniem pojed- nania)	sz	rzysięga (sz'wie) H שבועה zielone (szwies) H שבועות święta żyd. pień H שבת siedem (szliwe) H שבעה „szliwe zicen” – najgłę- bsza siedmiodniowa ża- łoba po najbliższych krewnych, w czasie któ- rej wdowa siedzi w do- mu boso na ziemi lub na niskim stołeczku
cicho, sza P שא zglądzenie, rozbicie H שא szkodzić שחדען cień * שאמען	sz	sobota (szabes) H שבת Im שבתיים; „sz. ha-god'1” – wielka sobota przed pas- sah; „sz. tsziwe” – sobo- ta pokutna przed jom- kipper
handlować, targo- wać שאכערן pytanie (szajle) H שאָלע źli ludzie, שאנדער באַנדער banda szafa f שאַנק strzał m שאַס	sz	(szabes-goj) H שבת גוי służący chrześcijański pracujący za żydów w sobotę
ruszać, kiwać (głową) שאַקלען ostry שארף (służy do wzmocnie- nia określenia) np. „dos lecte szebbelecte” – naj- ostatniejszy	sz	szabasowy, na HN שבת דיג szabas świecznik na HP שבתניק szabas

zły duch, (szed) <i>H</i> שד	nieprzyjaciel (sojne) <i>H</i> שונא
demon	szewc שוסטער
zamęcie <i>T</i> שדוף	zapalki שוועבעלעך
swatać <i>HN</i> שדכ'ענען	unosić się, wisieć שוועבען
nieprawda i <i>H</i> שוא וְשקר	teść שוועהר
kłamstwo	trudność <i>f</i> שווערקייט
gwałtowny, czynią- <i>H</i> שודד	uciążliwy שווערליך
cy gwałt	przysięga <i>ś</i> שווערען
równy, jednaki: <i>H</i> שווה	sędzia (sojfr.) <i>H</i> שופט
synagoga, szkoła שוהל	<i>m</i> שופטי
rzeźnik (sojchet) <i>H</i> שוחט	róg barani, (s. fer) שופך
żyd.	na którym grają, no-
głupiec, (sojpte) <i>T</i> שוטה	wy rok żyd.; puzon
błazen	okopy שוץ-גריבער
roić się שוויבלען	byk <i>H</i> שור
szyba <i>f</i> שויבע	szeptać <i>R</i> שושען
milczenie שווייג	ubój (rytualny) <i>T</i> שחיטה
pienić się שוימען	modli- (szach'ris) <i>T</i> שחרית
pływać שווימען	wa poranna
oszczędzać שוויגען	miasto <i>f</i> שטאדט
<i>m</i> שוך bućik <i>m</i> שוך	miejsce, plac <i>f</i> שטאט
umarły <i>H</i> שוכן קבר	ułożony, stateczny שטאטיג
panować <i>HN</i> שולט זיך	stajnia <i>m</i> שטא
ktoś, (w zdaniach <i>T</i> שום	pień <i>m</i> שטאם
przeczących) żaden, nikt	materia, treść, <i>m</i> שטאַך
strażnik, (so mer) <i>H</i> שומר	przedmiot
harcerz „sz. zajn” — strzec	umrzeć שטאַרבען
bronąć	burza, atak <i>m</i> שטאַרם

silny <u>סטארק</u>	czoło <i>m</i> <u>סטערופען</u>
stolek <i>m</i> <u>שטוהל</u>	przeszkadzać, na-
ścisk <i>f</i> <u>שטיסעניש</u>	ruszać
milczeć <u>שטימען</u>	dokument, pismo <i>T</i> <u>שטר</u>
tępy <u>שטומפ</u>	rzeka, prąd <i>m</i> <u>שטראם</u>
cisnąć, pędzić <u>שטאפען</u>	płynąć <u>שטראמען</u>
głupota <i>T</i> <u>קטנה</u>	kara <i>f</i> <u>שטראף</u>
klatka <i>m</i> <u>שטייג</u>	słoma <i>n</i> <u>שטרוי</u>
wstąpić, wyjść <u>שטייגען</u>	podkreślać, אנטווער
sposób <u>שטייגער</u>	zaznaczać
„a sztajger“ — naprzykład	czapka (na szabes) <u>שטריימעל</u>
kamień <i>m</i> <u>שטיין</u>	szczyrzyć zęby <i>P</i> <u>שטשירען</u>
„me sztajn drejrn gëzukt“	szczepić <i>P</i> <u>שטשעפען</u>
(<i>N</i> dem steine der Erden	sypać <u>שיטען</u>
gesagt) — powiedziane	wysypany <u>געשאטען</u>
kamieniowi ziemi (w ten	skąpy, szczupły <u>שיטער</u>
sposób żydzi chronią się	młodzieniec (nie <i>H</i> <u>שיגען</u>
przed złem, życząc go	żyd.), łobuz bezwstydn
kamieniowi)	peruka (noszona <u>שויטעל</u>
podatek <i>m</i> <u>שטייער</u>	przez zamężne żydówki)
cichy <u>שטיל</u>	piękny <u>שיין</u>
sztuka, kawał, figiel <i>n</i> <u>שטיק</u>	obawiać się <u>שיינקן</u>
patrzeć osłupia- <u>שטארענען</u>	stosunek, przyna- <i>T</i> <u>שיכנה</u>
łym wzrokiem	leżność
szatan <i>H</i> <u>שטן</u>	przeklinać <u>שולטען</u>
stawiać, wystawić <u>שטעלען</u>	rumak <u>שומעל</u>
włożyć, wtykać <u>שטיקען</u>	okręt <i>f</i> <u>שיף</u>
gwiazda <i>m</i> <u>שטערן</u>	dziewczy- (szikse) <i>T</i> <u>שיקסע</u>

na (nie żydówka)	שׂוֹרֵק ^H
posyłać שיקען	posel, wysłannik ^T שְׁרִיחַ
pieśń (szîr) ^T שִׁיר	apostoł
„szîr ha-szîrîm” — pieśń	poselstwo (szlîches) ^T שְׁלִיחוֹת
nad pieśniami	potęga, wpływ ^T שְׁלִיטָה
zasłona, parasol ^m שִׁירָעוּם	ciskać, miotać ^T שְׁלִידוֹן
pić (szikkern) ^{HN} שְׁכּוֹרֵעַן	przeczenie ^T שְׁלִיָּה
w nie trzeź- ^{HN} שְׁכּוֹרֵעֵיהֵיט	nie- (szlimazel) ^T שְׁלִים־מֵאָז
wym stanie	szczęście, pech
pijaństwo ^{HN} שְׁכּוֹרֵקֵיט	łyk, haust ^m שְׁלִיק
znajdować się, ^{TN} שָׁכַח זֵיין	uziecia część (szlisz) ^H שְׁלִישׁ
istnieć	przewodniczący ^T יְשִׁישׁ
płaca, utrzymanie ^T שְׁכִירוֹת	łup, dużo pieniędzy ^H שְׁלָל
rozum ^H שְׁכָל	trzy ^H שְׁלֹשׁ
rozumny ^{HN} שְׁכָל־דִּיג	trzydzieści ^H שְׁלֹשִׁים
płaca ^H שְׁכָר	imię (szem) ^H שֵׁם
sąsiad (szochen) ^H שְׁכֵן	Bóg ^H הַשֵּׁם
sąsiadka ^{HN} שְׁכֵנ־טַע	rzecz doniosła, ^H שֵׁם דְּבָר
pijaństwo, picie ^T שְׁכָרוֹת	coś niezwykłego
bić ^T שְׁלָאָגַעַן	prześlado- (sz'mad) ^H שְׁמַד
szlachta ^P שְׁלִיאַכְטַע	wanie re'igijne, chrzest;
łkać, szlochać ^T שְׁלֹאֲכַעַן	„sich sz'maden” —
spać ^T שְׁלָאָפַעַן	ochrzcić się
odpoczynek, spokój ^H שְׁלוֹה	człowiek ze- ^{HP} שְׁמַד־עַלְנִיק
pokój (szołem) ^H שְׁלוֹם	psuty
(sz. ałejchem) ^T שְׁלוֹם עַל־יְכֵיכֵם	nowina, wiadomość ^H שְׁמוּעָה
pokój wam! pseudonim	zabawa (szmues) ^{HN} שְׁמוּעַט
pisarza Rabinowicza	mówić, gawędzić ^{HN} שְׁמוּעַסַעַן

radość <i>H</i>	שמחה	śnieg <i>m</i>	שני
uśmiechać się	שמייכלען	ostry	שנידיג
z uśmiechem	שמייכלענדיג	rodzina (szõe) <i>H</i>	שקה
bić	שמייסען	podczas	בשעת
	שמיעס <i>p</i>	piękny	שעהן
niebo, bóg <i>H</i>	שממים	miara <i>T</i>	שער
słuch <i>T</i>	שמיעה	zarzynać <i>HN</i>	שעכטען
mazać, malować,	שמיערען	darować	שענקען
przekupić		szeptać <i>P</i>	שעפטשען
smagać	שמיצען	tworzyć	שעפען
straż, (sz'mire) <i>T</i>	שמירה	brama <i>H</i>	שיר
nadzór, talizman		fartuch	שערץ
olej <i>H</i>	שמן	występować gwał-	שפאנען
ujmować, uwłaczać	שמעלען	townie	
pachnąć, wachać	שמעקען	cisnąć, gnieść	שפארען
pachnący, sma-	שמעקענדיג	oszczędzać	שפארען
kowity		pluć	שפייען
słońce (szémesz) <i>H</i>	שמש	przebić, wbić	שפיעזען
służący (synagogi), <i>T</i>	שמש	grać	שפיעלען
świeca do zapalenia		późny	שפעטיג
światła w chanukka (świę-		warga, mowa <i>H</i>	שפה
to światła)		morderstwo, <i>T</i>	שפיכות דם
nienawiść <i>H</i>	שנאה	rozlew krwi	
zebrak	שנאָרער	niski <i>H</i>	שפל
darować, udzielić <i>HN</i>	שנדרן	obfitość, pełnia <i>H</i>	שפע
rok (szone) <i>H</i>	שנה	zachód słońca <i>T</i>	שקיעה
drugi <i>H</i>	שני	srebrna (szekel) <i>H</i>	שקל
druga <i>H</i>	שנית	moneta, podatek na sy-	

jonizm; „sz. cōlen” —	krzyczeń שׂרײַען
być syjonistą	pożar H שרפה
datek pobie- HN שקלים בעלד	spalić, opalić HN שרפיען
rany przy wejściu do sy-	władca, dziedzic H שררה
nagogi w święto Purim	korzeń H שרש
młody człowiek T שׂוּץ	rzecznik, adwokat T שׂתדוּן
kłamstwo H שׂקר	picie H שׂתיה
kłamca T שׂקרן	milczenie T שׂתיקה
książe, obrońca H שׂר	towarzysz T שׂותף lub שרף

ת.

dwudziesta druga i	lenia
ostatnia litera alfabetu	początek (t'chile) H תחלה
hebr. zwana תו (tow) —	modlitwa, modli- H תחנון
znak; 400 = ת	tewnik
T ת״ה P תלמיד חכם	błagania H תחנונים
pokój, gmach H תו	rezultat, cel H תכלית
żądanie, pożądanie H תאבה	niweczyć, HN תכל'עווען
zboże (t'wie) H תבואה	marnotrawić
żądanie H תביעה	treść T תכן
psalm H תהלה	natychmiast T תיכף
treść, jądro T תוף	szaty (lachrichim) T תכריכים
korzyść T תועלת	śmiertelne
pouczenie, przy- H תורה	szubiennica T תליה
kazanie, tora	kat T תלין
granica, osiedle T תחום	talmud, nauka T תלמוד
obszar osied- H תחום	uczeń (talmid) T תלמיד

uczennica	תלמידה	nadzieja	תורה
mąż uczony	תלמיד חכם	punkt zwrotny,	תקופה
ustawiczny	תמיד	zrównanie dnia z nocą	
uczony żyd.	תנא	podanie ręki	תקיעת כף
warunek	תנאי	(na przyrzeczenie)	
zadowolenie	תענוג	silny, wpływowy	תקיף
post	תענית	tłumaczenie	תרגום
rozprószenie	תפוצה	odpowiedź	תרוץ
więzienie	תפיסה	pochwała	תשבחה
modlitwa, (t'fille)	תפילה	pokuta, (tsziwe)	תשובה
filakterje, (t'fillin)	תפילין	odpowiedź, skrucha	
rzemienie noszone w		(bał - t'sziwe)	בעל תשובה
czasie modlitwy na czo-		odbywający pokutę	
le i lewym ramieniu		żądanie, żądza	תשובה

DOPEŁNIENIA

natchnienie,	תתפעלות	pieniądz, złoto	מטבע
zachwył		czarownica	מכשפה
tłum	מדה	krzyż	צלם
tłumni	מחנות-ווייז	kadzidło	קטורת

UWAGA: W podanej wymowie mogą zachodzić drobne odchylenia miejscowe. Pamiętać należy, że ש (l, ł) tylko przed ,i' brzmi jak polskie ,l', pozatem zawsze odpowiada pośredniemu dźwiękowi między polskim ,l' a ,l'.

POMYŁKI DRUKU

Przed przystąpieniem do czytania należy poprawić następujące pomyłki druku, które pozostały z winy składacza:

Str. w.	zamiast	ma być
8 21	"	"
16 10	stawie	stawu
17 15	małopolsce	Małopolsce
21 22	" "	" "
19 9	drzewa	drzewach
24 12	Warszo	Warsza
40 2	אָמַת	אָמַת
41 1	דאָס ליכט אַ אויפֿן פּוילװער	דאָס ליכט אויפֿן פּוילװער
42 9	ביזט	ביזט.
42 9	עפי	עפיס
46 13	אי	אין
37 8	brak ך	

W Słowniku:

Str.	zamiast	ma być
9	אָמַה	אָמַה
11	ydło	bydło
11	בּוֹזֵל	בּוֹזֵל
12	בְּכוֹר	בְּכוֹר
12	בְּלֹא	בְּלֹא
12	בְּלִי	בְּלִי
13	בַּעַצְוֵה'ן	בַּעַצְוֵי עוֹן http://rcin.org.pl

Str.	zamiast	ma być
13	בערך	בִּעְרָף
14	ברכעפ	בִּרְכַעס
17	דאגה	דֹאגָה
17	דבור	דְּבוּר
17	דין (dain)	דִּיּוֹן (dajon)
19	דרך המלך	דֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ
20	מלך	מֶלֶךְ
23	ווארשע (א)	וואַרשֶׁע (א)
24	ינט	זינט
25	(sok'n)	(zok n)
26	(chill)	(chilyl)
27	חרב	חָרֵב
27	חתמ'ען	חַתְּמֵעֵן
29	rytualnie nie-	rytualnie nieczysty
31	ישניען	יִשְׁנֵעֵן
32	יתום	יְתוּם
34	לאו	לֹאֵו
36	ל'ערך	לְעֶרֶךְ
36	לפנים	לְפָנִים
37	מאנגלען	מאַנגֶלען
41	מיד	מִיד
41		מִסְפָּר
41		מוֹנ, מען
44	משפ	מִשְׁפֵּט
48	פתם	סַתֵּם

Str. 8 powinna być na miejscu str. 7, ta zaś na miejscu str. 8.

SPIS TREŚCI

Uwagi wstępne	str. 3
O języku żyd. w Polsce	" 4
Alfabet (ogólne uwagi)	" 5
Alfabet żydowski	" 7
Uwagi o alfabecie	" 11
Rodzajnik nieokreśl.	" 11
Rodzajnik określony	" 12
Uwagi o pisowni	" 13
Odmiana rodzajnika	" 15
Odmiana rzeczownika	" 17
Odmiana przymiotnika	" 20
Liczebniki	" 23
Odmiana zaimków	" 25
Cz sowniki	" 28
Odmiana słowa „mieć”	" 31
Tworzenie czasów	" 32
Alfabet hebrajski	" 35
Spółgłoski hebrajskie	" 37
Samogłoski hebrajskie	" 38
Uwagi o samogł. hebr.	" 39
Akcent hebr.	" 40
Wybór prozy	" 40
Słownik żydowsko-polski	
Pomyłki druku	

INSTYTUT
 BADAŃ LITERACKICH PAN
 BIBLIOTEKA
<http://rcin.org.pl>
 00-330 Warszawa, ul. Nowy Świat 72
 Tel. 26-68-83

Książnica Polska

Towarzystwa Nauczycieli Szkół średnich i wyższych

Akc. Spółka Kartograficzna i Wydawnicza

LWÓW, CZARNIECKIEGO 12.

WARSZAWA, NOWY ŚWIAT 59.

POLECA:

GÓRSKI Monsalwat — Rzec o A. Mickiewiczu.

„ Na nowym progu. (Treść: Wstęp. Drogi własne. O dwoistości życia. O prawie części i osłony. O teatrze ludowym. O wieszczaniu w sztuce. Książka jako wychowawca Nasze dwie rzeczywistości.)

HOENE WRONSKI — Prolegomena mesjanizmu
I - II - III.

KAPUŚCIŃSKI — Podręcznik do nauki pisania na maszynie.

KWIATKOWSKI Dydaktyka i metodyka nauczania języków nowożytnych.

LORD R. Polska, tłum. Kasproicz.

ŁOŚ Zasady ortografji polskiej.

MAKAREWICZ Przebudowa społeczna.

ORŁOWICZ Polska biblioteczka turystyczna (Ilustr. przewod. po miast. i dzielnicach Polski)—Szczegółowe katalogi na żądanie.

OSTROWSKA Bohaterski Miś.

„ Książka jutra, czyli tajemnica geniusza drukarni.

PAWŁOWSKI A. Księgowość rękodzielnika.

PLATON Pisma tłum. Wł. Witwicki. (Fajdros, Eutyfron, Obrona Sokratesa, Kriton, Hippjasz mniejszy: Hippjasz większy, Ijon, Gorgjasz, Protagoras.)

Książnica Polska

Towarzystwa Nauczycieli Szkół Średnich i Wyższych

Akc. Spółka Kartograficzna i Wydawnicza

LWÓW, CZARNIECKIEGO 12.

WARSZAWA, NOWY ŚWIAT 59.

P O L E C A :

REISS Zagadnienia muzyczne.

SENEKA Listy moralne i księga o sposobach
tł. Olszański.

SZCZEPANOWSKI ST. Myśli o odrodzeniu
narodowem.

SZCZEPAŃSKI W. KS. Egea i Hatti (Cywili-
zacja starożytnego wschodu T. III.) bogato
ilustrowana.

SZERUDA KS. Słownik hebrajsko-polski.

SZOBER Gramatyka języka polskiego.

WYDŹGA Mickiewiczowskie 44.

Księgarnie Książnicy Polskiej

(Lwów, Czarnieckiego 12

i Warszawa, Nowy Świat 59)

bogato zaopatrzone.

**Na żądanie katalogi. Wysyłka na
prowincję.**

<http://rcin.org.pl>

F

21.993